

Lahden kaupungin hankintaohje

Sisällysluettelo

OHJEEN KÄYTTÄMINEN	7
KAUPUNGIN HANKINNAT	8
Hankinnan käsite ja hankintojen sääntely	8
Hankintojen tekeminen, ohjaus ja seuranta	9
Sähköisten järjestelmien käyttö ja asiakirjojen säilyttäminen	10
Päätöksen tekeminen ja kaupungin erilliset kilpailuttamis- ja päätösrajat	10
Hankinnan valmistelu	12
Hankintaprosessi	14
Julkisten hankintojen ilmoituskanava	15
Suorahankinnat	15
Hankintasopimus	16
Sopimusten jaottelu	16
Sopimusehdot	16
HANKINTALAIN YLEISET SÄÄNNÖKSET	20
Lain tavoitteet ja periaatteet	20
Lain soveltaminen	20
Kynnysarvot	21
Hankintayksiköt	22
Julkisoikeudellinen laitos	22
Julkista tukea hankinnan tekemistä varten yli puolet hankinnan arvosta saanut hankinnan tekijä	23
Sekamuotoiset sopimukset	23
Rakennusurakka osana sekamuotoista sopimusta	24
Poikkeuksia hankintalain soveltamisesta	25
Yleiset rajaukset	25
Eräät palveluhankinnat	25
Hankinnat, joihin sovelletaan muun lain menettelyjä	26
Puolustus- ja turvallisuus- sekä salassa pidettävät hankinnat	26
Sidosityksikköhankinnat	26
Käänteiset ja in-house sisters -sidosityksikköhankinnat	27
Hankintayksikköjen väliset hankinnat julkisten palvelujen toteuttamisessa	28

Yhteishankinnat ja hankintojen varaaminen	28
Hankinnat yhteishankintayksiköltä	28
Hankinnan tekeminen yhdessä.....	29
Varatut hankintasopimukset	29
Hankinnan ennakoitu arvo.....	30
Arvon ennakointi ja arvoajankohta	30
Laskentaperiaatteita.....	30
Hankintasopimus	30
Käyttöoikeussopimus	30
Osiin jaettu hankintasopimus ja käyttöoikeussopimus	31
Eräät palveluhankinnat	32
Kestosopimukset	32
Kielto pilkkoa tai yhdistellä keinotekoisesti	33
HANKINTALAIN EU-HANKINNAT	34
Sovellettavat säännökset.....	34
Kilpailuttamismenettelyt	34
Avoin menettely.....	34
Osallistumishakemuksiin perustuvat menettelyt.....	35
Rajoitettu menettely.....	35
Neuvottelumenettely	35
Kilpailullinen neuvottelumenettely	38
Innovaatiokumppanuus	39
Suorahankinta.....	41
Suorahankinta lisätilauksissa ja optioehdot	42
Option käyttö sopimusmuutoksena	42
Hankinnan tekemisen tavat	43
Puitejärjestely	43
Puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat.....	44
Sähköinen huutokauppa.....	45
Dynaaminen hankintajärjestelmä	45
Sähköiset luettelot	46
Suunnittelukilpailu	46
Hankintamenettelyssä asetettavat määräajat	47

Nopeutettu menettely.....	48
EU:n laajuinen ilmoitusmenettely	48
Ilmoituksen julkaiseminen.....	50
Ilmoituksia koskevat määräajat	50
Hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto	50
Sähköisyysvaatimus	50
Tietoturvallisuusvaatimukset.....	51
Hankinnan valmistelu ja tarjouspyyntö.....	52
Markkinakartoitus.....	52
Tarjouspyyntöasiakirjat	53
Tarjouspyyntöasiakirjojen saataville saattaminen	53
Lisätietojen antaminen.....	53
Yksilöityjen kutsujen lähettäminen	54
Tarjouspyynnön vähimmäissisältö	54
Hankinnan kohteen ilmoittaminen.....	55
Laatuseikat hankinnan kohteen määrittelyssä	55
Hankintalain sallimat hankinnan määrittelyn tavat	56
Merkit hankinnan kohteen määrittelyssä	56
Sertifikaatit hankinnan kohteen määrittelyssä	57
Hankintasopimuksen jakaminen osiin	57
Vaihtoehtoiset tarjoukset	58
Rinnakkaiset tarjoukset	58
Alihankinta	59
Alihankkijan poissulkeminen	59
Tarjouksen ja osallistumishakemuksen vaatimustenmukaisuus.....	59
Virheen tai puutteen korjaaminen	60
Hankintayksikön virheestä johtuva virhe	61
Tarjousten käsittely	61
Tarjousten avaaminen ja tarjouskilpailuun valinta	61
Tarjoajien valinta (soveltuvuus)	62
Lain pakolliset poissulkemisperusteet.....	62
Lain harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet	63
Hankintayksikön oikeus tietojen saantiin	64
Hankintalain poissulkemisperusteiden korjaavat toimenpiteet	64

Hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset	64
Rekisteröityminen	64
Taloudellinen ja rahoituksellinen tilanne	65
Tekninen suorituskyky ja ammatillinen pätevyys	65
ESPD - yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja.....	65
Lopullinen selvitys soveltuvuudesta ja siitä, ettei käsillä ole lain poissulkemisperustetta	66
Poissulkemisperuste tai soveltumattomuus voittaneen tarjoajan kohdalla	67
EU:n sähköinen todistushakemisto – malleja	67
Ympäristöasioiden hallinta ja laadunvarmistus - näyttö.....	67
Tarjoajan oikeudellinen muoto, ryhmittymät ja muiden yksiköiden voimavarojen käyttö	67
Ryhmittymät.....	68
Muiden yksiköiden voimavarojen käyttö.....	68
Ryhmittymän ja muiden voimavaroihin vetoavan poissulkeminen.....	68
Tarjouksen valinta.....	69
Kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous.....	69
Halvin hinta	69
Kustannuksiltaan edullisin ja elinkaarikustannukset	69
Paras hinta-laatusuhde	70
Kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteen ja vertailuperusteiden ilmoittaminen	70
Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset.....	71
Hankintayksikön antama tuki tarjousten vertailussa	72
Hankintasopimuksen erityisehdot	72
HANKINTALAIN KANSALLISET HANKINNAT	73
Sovellettavat säännökset	73
Kilpailuttamismenettelyt ja suoramarkkinointi	73
Hankinnoista ilmoittaminen.....	73
Tietojenvaihto	74
Tarjouspyyntö ja tarjous	74
Tarjoajien valinta	75
Tarjouksen valinta.....	75

HANKINTALAIN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT SEKÄ MUUT ERITYISET PALVELUT	76
Sovellettavat säännökset	76
Hankintamenettelyä koskevat määräykset	76
HANKINTALAIN KÄYTTÖOIKEUSSOPIMUKSET	77
Käyttöoikeussopimuksen käsite ja sovellettavat säännökset	77
Sopimuksen määräaikaisuus ja kesto	78
Kilpailuttamismenettelyt	78
Suorahankinta.....	78
Sopimuksesta ilmoittaminen ja määräajat.....	79
Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta	79
HANKINTALAIN KAIKILLE HANKINNOILLE YHTEISET SÄÄNNÖKSET	81
Säännösten soveltaminen	81
Hankintaa koskevat päätökset	81
Kertomus hankintamenettelystä.....	82
Hankintamenettelyn keskeyttäminen	83
Valitusosoitus, oikaisuohje ja tiedoksianto.....	83
Hankinta-oikaisu	83
Oikaisukeinot hankintalain ulkopuolella.....	85
Hankintasopimus	85
Odotusaika.....	86
Suorahankinnan vapaaehtoinen ilmoittaminen	86
Sopimuksen muuttaminen sopimuskauden aikana	86
Sopimuksen irtisanomisen erityistilanteet	88
Julkisuus ja tietojensaantioikeudet	88
Asianosaisen tietojensaantioikeus	88
Muun kuin asianosaisen tietojensaantioikeus	89
Valitus markkinaoikeuteen	89
Valituksen vireille tuloon liittyvät vaikutukset	91
Markkinaoikeuden väliaikaiset päätökset ja hankintayksikön väliaikainen sitoumus.....	91
Hankinnan väliaikainen järjestäminen.....	91
Markkinanoikeuden määräämät seuraamukset	92
Reaalikeinot	92
Toissijaiset keinot	93

Hyvitysmaksu.....	93
Tehottomuusseuraamus	94
Seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen	94
Uhkasakko ja oikeudenkäyntikulut	95
Jatkovalitus ja markkinaoikeuden päätöksen täytäntöönpano	95
Vahingonkorvaus	95
Kilpailuviraston rooli	95
ERITYISALOJEN HANKINNAT	96
Sovellettavat säännökset ja kynnysarvot	96
Hankintayksiköt	96
Lain soveltaminen	97
Sekamuotoiset sopimukset ja useita toimintoja koskevat hankinnat	97
Joukkoliikenne ja satamatoiminnot	98

OHJEEN KÄYTTÄMINEN

KAUPUNGIN HANKINNAT -osa

- hankintojen sääntely kokonaisuutena ja lain valinta (hankintalakia ja erityisalojen hankintalakia käsitellään ohjeessa muuten omissa osioissaan)
- erillisiä määräyksiä kaupungin hankintojen kilpailuttamisesta, päätöksenteosta ja muusta hankintoihin liittyvästä
- ohjeita hankinnan valmistelusta ja hankintaprosessin vaiheista yleisellä tasolla
- ohjeita hankintasopimukseen tekemiseen sopimusoikeudellisesta näkökulmasta

HANKINTALAKI-osa

- hankintalain soveltamisohje lain systematiikkaa noudattaen
  - yleiset säännökset
  - EU-hankinnat
  - kansalliset hankinnat
  - sosiaali- ja terveyspalvelut ja muut erityiset palvelut
  - käyttöoikeussopimukset
  - kaikille hankinnoille yhteiset säännökset

ERITYISALOJEN HANKINNAT -osa

- ohjeita erityisalojen hankintalain soveltamisesta

KAUPUNGIN HANKINNAT

Hankinnan käsite ja hankintojen sääntely

Hankinnan käsite voidaan johtaa hankintasopimuksen määritelmästä. Hankinnalla tarkoitetaan hankintayksikön oman organisaation ulkopuolelta tapahtuvaa tavaroiden ja palvelujen ostamista, vuokraamista tai siihen rinnastettavaa toimintaa sekä urakalla teettämistä. Hankintaa eivät ole esim. omana työnä tekeminen tai minkään omaisuuden luovutus, kuten myynti taikka vuokralle antaminen.

Hankintoja sääntelevät yleislakina laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (hankintalaki), laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (erityisalojen hankintalaki) sekä kaupunkikonsernin hankinnoissa vain poikkeuksellisesti sovellettavaksi tuleva laki julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (puolustus- ja turvallisuushankintalaki). Erityisalojen hankintalakia sovelletaan kaupunkikonsernin erityisalalla toimivien hankintayksikköjen hankinnoissa, mutta myös yleisen hankintalain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa harjoittavat hankintayksiköt voivat joutua arvioimaan sen soveltamista, mikäli tekevät yhteishankintoja erityisalan hankintayksikköjen kanssa. Lisäksi kaikissa hankinnoissa, mukaan lukien kynnsarvon alittavat **pienhankinnat**, on noudatettava myös muuta lainsäädäntöä, hyvän hallinnon periaatteita sekä kaupungin sisäisiä säännöksiä ja ohjeita.

Hankintalaki velvoittaa hankintayksiköt kilpailuttamaan hankintansa, jos niiden ennakoitu arvo on vähintään niille säädetyn kynnsarvon suuruinen. Hankintalain soveltamiseksi on siis arvioitava, onko kysymyksessä sen tarkoittama hankinta, onko hankinnan tekijä sen mukainen hankintayksikkö ja onko hankinnasta maksettava kokonaiskorvaus siinä ko. hankinnoille määrätyn kynnsarvon kanssa ainakin yhtä suuri, sekä tarkistettava, ettei jokin sen soveltamisalarajauksista koske hankintaa. Hankintalain mukaisia hankintayksikköjä ovat kaupungin viranomaiset ja julkisoikeudellisinä laitoksina ne kaupungin tytäryhtiöt ja muut kaupungin valvonnassa toimivat oikeushenkilöt, joiden tehtävänä on ainakin osaksi tyydyttää sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta. Mikäli erityisalatoiminnan harjoittaja kuuluu näihin, myös sen on noudatettava hankintalakia muissa kuin erityisalatoimintaa koskevissa hankinnoissaan.

Hankintalaissa on asetettu useita sen soveltamista koskevia poikkeuksia. Soveltamisen ulkopuolelle on rajattu mm. lainan ottaminen ja työsopimukset, jotka voivat joissakin tapauksissa muuten täyttää hankinnan käsitteen. Hankintalakia ei sovelleta myöskään maan, *olemassa olevien* rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden taikka näihin liittyvien oikeuksien, esim. asunto- ja kiinteistöosakkeet, hankintaan tai vuokraukseen. Määräys sisältyy palveluhankintojen soveltamisalarajauksiin ja koskee siten vain rakennetun kiinteän omaisuuden tai maa-alueiden hankintaa, ei rakennusurakasopimuksia, joiden määritelmään kuuluu hankintayksikön asettamia vaatimuksia vastaavan rakennusurakan toteuttaminen millä tahansa tavalla.

Erityisalojen hankintalaki sääntelee vesi- ja energiahuollon, liikenteen sekä postipalvelujen toimialoilla toimivien hankintayksikköjen hankintojen kilpailuttamista. Sen soveltamiseksi on ensin arvioitava, harjoittaako hankinnan tekijä erityisalatoimintaa sekä liittyykö hankinta tämän toiminnan harjoittamiseen, ja muuten menetellään kuten hankintalain soveltamista arvioitaessa. Erityisalojen hankintayksikköjä ovat kaupungin joukkoliikenne- ja satamaviranomaiset sekä vesi- ja energiahuollon alalla toimivat konserniyhtiöt joko viranomais- ja hankintayksikköihin luettavina julkisoikeudellisina laitoksina tai julkisina yrityksinä. Mikäli erityisalojen hankintayksikön tekemä hankinta liittyy hankintalain mukaisen toiminnan harjoittamiseen, sen hankintayksikköasemaa arvioidaan hankintalain säännösten mukaan.

Puolustus- ja turvallisuushankintalaki sääntelee hankintoja, joihin liittyy turvallisuusluokiteltujen asiakirjojen käsittelyä. Lainvalmisteluaineiston mukaan kuntien hankinnat voivat täyttää turvallisuushankinnan määritelmän lähinnä vain sisältäessään asiakirjoja, jotka valtion turvallisuusviranomaiset ovat luokitelleet valtion turvallisuuden vuoksi lain nojalla salassa pidettäviksi.

Hankintalaissa ja erityisalojen hankintalaissa on toisiaan vastaavat **säännökset sekamuotoisista sopimuksista**. Niissä on määrätty mm. siitä, kuinka lakia sovelletaan sopimukseen, joka koskee lain soveltamisalaan kuuluvia ja sen ulkopuolelle jääviä oikeustoimia. Hankintayksiköltä edellytetään objektiivista arviota, onko sopimus jaettavissa osiin, ja mikäli on, sen jakamista ja lain soveltamista sen soveltamisalaan kuuluvaan osaan. Arvio koskee jakamisen teknistä toteutettavuutta, järkevyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta mm. taloudellisuuden ja sopimuksen hallinnan kannalta. Kun jakaminen ei ole objektiivisesti mahdollista, lakia sovelletaan koko sopimukseen, mikäli sopimuksen pääasiallisena kohteena ovat lain soveltamisalaan kuuluvat hankinnat. Lakia sovelletaan koko sopimukseen kuitenkin sen pääasiallisesta kohteesta riippumatta, ellei sopimusta jaeta, vaikka se olisi mahdollista.

Hankintalaissa on erilliset säännökset puolustus- ja turvallisuusnäkökohtia sisältävistä sekamuotoisista sopimuksista ja erityisalojen hankintalaissa **useita toimintoja koskevista hankintasopimuksista**. Erityisalojen hankintayksiköillä voi olla myös hankintalain soveltamisalaan kuuluvia toimintoja ja siten eri lakien soveltamisen piirissä olevia hankintoja. Kyse voi olla esim. taloushallinnon palveluista, jotka kohdistuvat sekä erityisalan että hankintalain alaisiin toimintoihin. Eri toimintoja koskevat hankinnat tulee erottaa omiin kilpailutuksiinsa, mikäli se on objektiivisesti arvioiden mahdollista ilman haittaa hankinnan järkevälle toteuttamiselle. Muussa tapauksessa sopimukseen sovelletaan sitä toimintoa koskevia säännöksiä, johon liittyen hankinta ensisijaisesti tehdään, paitsi jos jokin toiminto kuuluu puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan. Näin ollen myös hankintalaki voi tulla sovellettavaksi koko sopimukseen tai sopimus voi jäädä kokonaan hankintalakien soveltamisen ulkopuolelle; ks. Ohjeesta *Erityisalojen hankinnat/useita toimintoja koskevat hankinnat*.

Hankintojen tekeminen, ohjaus ja seuranta

Useamman kuin yhden hankintayksikön käyttämät samanlaatuiset tavara- ja palveluhankinnat tehdään **yhteishankintoina** Lahden kaupungin hankintapalveluissa, joka hallinnoi ko. sopimuksia; ks. **Intra/hankinnat**. Muissa hankinnoissa hankinnan tekemisestä vastaa hankintayksikkö. Se kilpailuttaa hankinnan, tekee hankintapäätöksen ja allekirjoittaa sopimusosapuolena hankintasopimuksen, mutta voi käyttää hankintapalveluja apuna Intrassa ilmoitetun työnjaon mukaisesti. Määräykset hankintojen

tekemistä koskevasta ja muusta niihin liittyvästä toimivallasta ilmenevät Lahden kaupungin **hallintosäännöstä**; ks. yleinen osa ja sen taloustaulukko.

Hankintojen tekemisessä on noudatettava hankintalakeja ja muuta lainsäädäntöä, hyvän hallinnon periaatteita sekä kaupungin määräyksiä ja ohjeita, jotka löytyvät hankintapalvelujen sivuilta ja säädöstasoiset myös säädöskokoelmasta. Tämän ohjeen ohella on noudatettava Lahden kaupungin **hankintaohjelmaa**, josta ilmenevät hankintojen tekemistä ohjaavat hankintatoiminnan tavoitteet sekä hankintojen ohjauksen ja seurannan järjestämisen tavat. Hankintapalvelujen sivuilla on ohjeita mm. kaupungin verkkosivuilla julkaistavasta kilpailutuskalenterista ja siihen ilmoitettavista kilpailutuksista. Sivuille on koottu lisäksi hankintoihin liittyviä tarpeellisia tietoja ja linkkejä.

Yksittäisen hankinnan sopimuksenaikaisesta seurannasta vastaa sopimuksen vastuuhenkilö, eli se, joka on tehnyt sopimuksen tai jonka tehtäviin sopimuksen tekeminen asiassa kuuluu. Seurannalla tarkoitetaan tällöin kyseisen sopimuksen veloitteiden täyttymisen valvontaa siten, että esim. sopimuksenmukaisiin korjaaviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä.

Sähköisten järjestelmien käyttö ja asiakirjojen säilyttäminen

Hankintojen kilpailuttamiseen ja kilpailutusasiakirjojen säilyttämiseen on käytettävä seuraavia **kilpailutusjärjestelmiä**:

- Kynnysarvon ylittävät – **Cloudia** (Tarjouspalvelu.fi) sekä **Buildercom.fi** projektipankki
- Kynnysarvon alittavat – **HankintaSampo**

Kaupungin hankintapalvelujen kilpailuttamiin yhteishankintatuotteisiin ja -palveluihin kuuluvat tuotteet ja palvelut on tilattava sähköisellä **tilausjärjestelmällä Basware P2P Hankinta**. Hankintalain mukaiset hankintapäätökset ja muut kirjallista muotoa edellyttävät, hankintaa tai tapauskohtaisesti tilaustakin koskevat päätökset tulee tehdä **Dynasty -asianhallintajärjestelmässä**. Tarjousvertailu voidaan ottaa päätöksen liitteeksi, vaikka kilpailutusasiakirjat säilytetään kilpailutusjärjestelmässä. Myös hankintasopimus tulee viedä asianhallintaan. Hankinnoista ja tilauksista, joista ei tehdä viranhaltijapäätöstä, tulee jäädä jokin muu sähköisesti säilytettävä dokumentti, esim. tilaustiedot sähköiseen tilausjärjestelmään, laskutiedot ostolaskujärjestelmään.

Päätöksen tekeminen ja kaupungin erilliset kilpailuttamis- ja päätösrajat

Hankintalaki edellyttää, että sen soveltamisen piiriin kuuluvissa hankinnoissa tehdään **kirjallinen, perusteltu päätös** tarjousmenettelyn ratkaisusta sekä kaikista muista ehdokkaiden ja tarjoajien

asemaan vaikuttavista ratkaisuksista lukuun ottamatta eräitä erikseen mainittuja poikkeuksia; ks. Ohjeesta *Hankintalain kaikille hankinnoille yhteiset säännökset/Hankintaa koskevat päätökset*.

Hankintalain lisäksi tulee ottaa huomioon hallintolain viranomaiselle asettama velvoite tehdä **julkisen vallan käyttöön kuuluvissa asioissa kirjallinen, perusteltu päätös** muutoksenhakuohjeineen. Kuntalain mukaan viranhaltijan päätöksistä on pidettävä pöytäkirjaa/päätösluetteloa, jollei se ole päätöksen luonteen johdosta tarpeetonta. Päätöksen luonteella viitataan mm. juoksevan hallinnon asioihin, jotka ovat rutiininomaisia tai sisältävät muuten vain vähäistä päätösharkintaa. Esim. reaalinen ostotoimenpide tai tilaus voi korvata kirjallisen päätöksen, jolloin päätösasiakirjana pidetään tilausdokumenttia tai tositetta.

Julkisen vallan käyttöön kuuluvat välittömästi asianosaisen etua, oikeutta tai velvollisuutta koskevat taikka muun muutoksenhakukelpoisen ratkaisun sisältävät päätökset. **Juoksevaan hallintoon** näistä voidaan lukea lähinnä vain **kuntalaisen muutoksenhakuoikeuden piirissä olevat vähäiset asiat**. Hankinnan kilpailuttamisesta tehty ratkaisu koskee sen arvosta riippumatta välittömästi asianosaisen etua ja oikeutta, joten sitä ei voida pitää juoksevan hallinnon asiana.

Kaupungin hankinnoissa on noudatettava lisäksi seuraavaa:

Kun hankinnan arvo ilman arvonlisäveroa on yhtä suuri tai suurempi kuin tilaajavastuulain soveltamisraja, **9 000 euroa**:

→ on aina **tehtävä** kirjallinen, perusteltu **viranhaltijapäätös** muutoksenhakuohjeineen. Rajan alittavissa juoksevan hallinnon asioissa päätöstä ei tarvitse tehdä.

40 000 euroa:

→ on aina **kilpailutettava**. Rajan alittuessa tulee toimia niin kuin on tapauskohtaisesti tarkoituksenmukaista kilpailuttamisen arvioidut hyödyt ja kustannukset huomioon ottaen. Kilpailuttamisen sijasta voi tehdä hintakyselyn useammalle toimittajalle ja dokumentoida valintaperusteet esim. muistioon, joka liitetään viranhaltijapäätökseen.

Esimerkkejä kirjallisen viranhaltijapäätöksen tarpeellisuuden arvioinnista:

1) Pienhankinnat:

- hankintalakia ei sovelleta pienhankintoihin
- jos hankintaa ei kilpailuteta ja jos sen tekeminen kuuluu muutenkin juoksevan hallinnon piiriin, hallinto/kuntalaki eivät edellytä kirjallista päätöstä

- tarkistettava kuitenkin, ylittyykö kaupungin oma päätösraja
- 2) Tilaukset, jotka perustuvat kilpailutettuun, kaikki sopimusehdot sisältävään hankintasopimukseen; puitejärjestely, yhteishankintasopimus:
- hankintalaki ei edellytä kirjallista päätöstä (123 §:ään sisältyvä poikkeus)
  - jos tilauksen tekeminen kuuluu juoksevan hallinnon piiriin, hallinto/kuntalaki eivät edellytä kirjallista päätöstä
  - kaupungin omaa päätösrajaa ei tarvitse huomioida, koska se koskee vain hankinnan tekemistä.
- 3) Puitejärjestelyn sisällä kilpailutettavat hankinnat:
- hankintalaki edellyttää kirjallista, keveämmin perusteltua päätöstä EU-kynnysarvon ylittävissä kilpailutuksissa (123 §:ään sisältyvä poikkeus)
  - hallinto/kuntalaki edellyttävät myös EU-kynnysarvon alittavissa kilpailutuksissa kirjallista päätöstä, koska hankinnan kilpailuttamisesta tehty ratkaisu ei ole luonteeltaan juoksevan hallinnon asia
  - kaupungin omaa päätösrajaa ei tarvitse huomioida, koska päätös on tehtävä siitä riippumatta.
- 4) Tilaukset, jotka ovat alkuperäiseltä toimittajalta tehtyjä täysin uusia lisätilauksia suoraan hankintana hankintalain 41 §:n nojalla:
- hankintalaki ei edellytä kirjallista päätöstä (123 §:ään sisältyvä poikkeus)
  - hallinto/kuntalaki edellyttävät kirjallista päätöstä, ellei alkuperäiseen hankintasopimukseen sisältyneen toimituksen osittain korvaava tai sitä laajentava uusi tavarahankinta taikka alkuperäisessä hankintasopimuksessa kilpailutetun optioehdon käyttöönottoon perustuva uusi rakennusurakka tai palveluhankinta poikkeuksellisesti kuulu juoksevan hallinnon piiriin
  - jos kuuluu poikkeuksellisesti juoksevan hallinnon piiriin, tarkistettava kuitenkin, ylittyykö kaupungin oma päätösraja.

Hankinnan valmistelu

Hankinnan valmistelu alkaa hankintayksikön tarpeen tunnistamisesta ja sen tarkistamisesta, ettei kohde kuulu jo kilpailutettuihin yhteishankintatarvike- tai -palveluihin. Hankinnat ja niiden aikataulut eri vaiheineen tulee suunnitella hyvissä ajoin sekä ilmoittaa kaupungin verkkosivuilla julkaistavaan kilpailutuskalenteriin siten kuin hankintapalvelujen antamista ohjeista ilmenee. Hankintojen suunnittelussa on otettava huomioon myös **Lahden kaupungin hankintaohjelmaan** sisältyvät hankintatoiminnan tavoitteet.

Hankinnan valmisteluun kuuluu **toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisen hankintakokonaisuuden** arvioiminen. Huomioon otettaviksi saattavat tulla suuriin kokonaisuuksiin

liittyvät volyyimiedut mm. yhteishankinnoissa sekä toisaalta pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin esim. sallimalla osatarjoukset samassa tarjouskilpailussa tai kilpailuttamalla hankinnat osina erillisissä tarjouskilpailuissa. Pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksien huomioon ottamisessakin lähtökohtana on kuitenkin hankinnan kohteen tarkoituksenmukainen määrittely, ja myös hankintojen sallittua osiin jakamista ja lainvastaista pilkkomista arvioidaan luontevan hankintakokonaisuuden näkökulmasta.

Mikäli kyseessä on erityisalojen hankintayksikkö tai sen kanssa tehtävä yhteishankinta, tulee ensin määrittää hankinnan toiminto ja sovellettava laki. Tämän jälkeen voidaan määrittää hankintaan sovellettavat säännökset ja edetä hankintailmoituksen tekemiseen seuraavasti:

- 1) hankinnan **kohteen** ja sitä vastaavan **hankintalajin** sekä hankinnan **kokonaisarvon** määrittely →
- 2) määriteltyä hankintalajia ja hankinnan kokonaisarvoa vastaavien **kilpailuttamissäännösten** selvittäminen →
- 3) määriteltyjä kilpailuttamissäännöksiä vastaavan **hankintamenettelyn** valinta* hankinnassa tarkoituksenmukaisimpana (vaikuttavia seikkoja ovat mm. hankinnan kohteen kuvauksen määriteltävyys, tarve laadullisten seikkojen huomioon ottamiseen sekä se, onko tarjoajia tai ehdokkaita odotettavissa suuri määrä) →
- 4) määritellyssä hankintamenettelyssä sallitun **tarjouksen valintaperusteen** ja mahdollisten **vertailuperusteiden** määrittely.

*Hankintamenettelyn valinta 3-kohdassa vaikuttaa myös hankinnan kohteen määrittelyyn 1-kohdassa:

- hankintamenettelyissä, joihin ei sisälly neuvotteluja, hankinnan kohde on ilmoitettava hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä lopullisesti, eli niin selkeästi ja yksityiskohtaisesti, että sen perusteella voidaan antaa lopullisia, yhteismittallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia,
- **neuvotteluja sisältävissä hankintamenettelyissä** hankinnan **kohde voi muuttua** neuvottelujen johdosta, mutta ei poiketa olennaisesti hankintailmoituksesta, alustavasta tarjouspyynnöstä tai neuvottelukutsusta; lopullinen määrittely tehdään lopullisessa tarjouspyynnössä.

Kaupungin hankinnoissa on noudatettava lisäksi seuraavaa:

Hankinnan ennakoitu arvo on laskettava siten kuin siitä on tässä ohjeessa määrätty sekä ilmoitettava **hankintailmoituksessa** (kansallinen ja EU) **tai tarjouspyynnössä**. Avoimuuden periaatteen noudattamiseksi tieto pelkästään hankinnan suuruusluokasta tai hintahaarukasta taikka siitä, onko ennakoitu arvo vähintään kynnysarvon suuruinen, ei ole riittävä.

Hankintaprosessi

Hankintaprosessi voidaan esittää EU-hankintamenettelyjen vaiheiden kuvauksena (ks. vaiheista 1 ja 2 myös edellinen, hankinnan valmistelua koskeva kohta):

1) Kohteen määrittely

- tavarat, palvelut, rakennustyö

2) Kilpailuttamisvaihe

- hankintamenettelyn valinta
- tarjouksen valintaperusteiden määrittely
- hankintailmoituksen tekeminen HILMA-palvelussa ja tarjouspyyntöasiakirjojen saattaminen samalla kaikkien saataville

3) Osallistumishakemukseen perustuvissa menettelyissä osallistujien valinta

- osallistumishakemusten avaaminen
- osallistumishakemusten vaatimuksenmukaisuuden ja tarjoajien soveltuvuuden alustava tarkistaminen yhteisellä eurooppalaisella hankinta-asiakirjalla (ESPD)
- osallistujien valinta
- päätöksenteko ja perusteleminen
- päätöksen tiedoksianto muutoksenhakuosoin
- yksilöidyn kutsun lähettäminen tarjousten jättämiseksi tai neuvotteluihin osallistumiseksi

4) Neuvotteluja sisältävissä menettelyissä neuvotteluvaihe

- neuvottelujen käyminen
- neuvottelujen päättäminen
- lopullisen tarjouspyynnön lähettäminen osallistujille

5) Vertailu- ja päätöksentekovaihe

- tarjousten avaaminen
- avoimessa menettelyssä tarjoajien soveltuvuuden alustava tarkistaminen yhteisellä eurooppalaisella hankinta-asiakirjalla (voidaan tehdä myös tarjousten tarjouspyynnön mukaisuuden tarkistamisen ja tarjousten vertailun jälkeen)
- tarjousten tarjouspyynnön mukaisuuden tarkistaminen
- tarjousten vertailu
- voittaneen tarjoajan soveltuvuuden lopullinen tarkistaminen
- päätöksenteko ja perusteleminen

→ päätöksen tiedoksiänto muutoksenhakuosoituksin

6) Hankintasopimuksen tekeminen

→ kertasopimus tai kausisopimus

7) Sopimuksen toteutumisen seuranta

→ reklamaatiot, irtisanominen, purkaminen

→ toimenpiteiden ja laskujen hyväksyminen.

Avoin menettely etenee kilpailuttamisvaiheesta 2 suoraan vertailu- ja päätöksentekovaiheeseen 5. Näiden välillä on rajoitetussa menettelyssä vaihe 3 ja neuvottelumenettelyissä vaiheet 3 ja 4.

EU-hankintamenettelyjä voidaan noudattaa myös kansallisissa hankinnoissa, hankintalain liitteen E palveluhankinnoissa ja käyttöoikeussopimuksissa, mutta niitä voidaan toteuttaa joustavammin siten kuin ko. hankinnassa on tarkoituksenmukaista.

Julkisten hankintojen ilmoituskanava

Ilmoitukset EU:n laajuisista sekä kansallisista hankinnoista tehdään ja julkaistaan osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi (HILMA) käyttäen niille tarkoitettuja vakiolomakkeita. HILMA:ssa voidaan ilmoittaa myös kansalliset kynnyksarvot alittavia hankintoja.

EU-ilmoituspohjiin on integroitu yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja (ESPD-lomake), joka toimii alustavana näyttönä siitä, ettei tarjoajaa koske hankintalain poissulkemisperuste ja että tarjoaja täyttää hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset.

HILMA:a voi käyttää myös tarjousten vastaanottamiseen. Palvelu täyttää hankintalain vaatimukset tarjouksen sähköiselle toimittamiselle.

Suorahankinnat

Suorahankinnassa hankintayksikkö tekee hankinnan ilman tarjouskilpailua. Suorahankinta on hankintalain mukainen, mutta vain harvoin käytettävissä oleva hankintamenettely, joka voi tulla kysymykseen mm. silloin, jos sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi.

Suorahankintojen tekemisessä on noudatettava, mitä tässä ohjeessa on suorahankinnoista ja **kirjallisen perustellun päätöksen** tekemisestä määrätty. Hankintayksikkö voi hankintapäätöksen jälkeen halutessaan toimittaa julkaistavaksi suorahankintaa koskevan ilmoituksen ennen

hankintasopimuksen tekemistä, jolloin valitusaika lyhenee 14 päivään ilmoituksen julkaisemisesta. Muuten valitus voidaan tehdä 6 kk:n kuluessa siitä, kun hankintasopimus on tehty.

Hankintasopimus

Sopimusten jaottelu

Hankintasopimukset jaotellaan hankinnan käsitettä vastaavasti:

- tavarahankintasopimuksen kohteena on tavaroiden osto, leasing, vuokraus tai osamaksulla hankkiminen osto-optioon tai ilman niitä, ja se voi sisältää tavarahankinnan lisäksi kokoamis- tai asennustöitä,
- palveluhankintasopimuksessa hankinta kohdistuu palvelujen suorittamiseen,
- rakennusurakkasopimus kohdistuu hankintalain liitteessä B tarkoitettuun toimintaan liittyvän rakennustyön tai rakennusurakan toteuttamiseen taikka suunnitteluun ja toteuttamiseen yhdessä tai rakennusurakan tyyppiin tai suunnitteluun ratkaisevaa vaikutusvaltaa käyttävän hankintayksikön asettamia vaatimuksia vastaavan rakennusurakan toteuttamiseen millä tahansa tavalla, ja se voi olla talon-, maan- tai vesirakennustöiden muodostama taloudellinen tai tekninen kokonaisuus,
- käyttöoikeussopimus voi kohdistua käyttöoikeusurakan toteuttamiseen tai palvelujen tarjoamiseen ja hallinnoimiseen, ja siinä näihin liittyvä toiminnallinen riski siirretään toimittajalle vastikkeena joko rakennettavan kohteen tai palvelujen käyttöoikeus tai tällainen oikeus ja maksu yhdessä.

Sopimusehdot

Hankintalaki sääntelee vain hankintasopimuksen käsitettä, sopimuksen tekemiseen liittyviä menettelyjä sekä sen muuttamista ja irtisanomisen erityisehtoja, ei sopimuksen sisältöä; ks. Ohjeesta *Hankintalain kaikille hankinnoille yhteiset säännökset*. Sopimus tulee laatia hankintayksikön tarpeiden ja etujen mukaisesti ottaen huomioon sopimusoikeudelliset seikat ja muu sopimuksen sisällön kannalta merkityksellinen lainsäädäntö.

Keskeiset sopimusehdot tulee aina ilmoittaa jo **tarjouspyynnössä** ja on suositeltavaa liittää **sopimusluonnos** tarjouspyyntöön kokonaisuudessaan. Voittaneen tarjoajan kanssa voidaan käydä sopimuksen yksityiskohtia tarkentavat sopimusneuvottelut, mutta sopimusehdot eivät saa muuttua niissä hankintamenettelyssä ilmoitettuun nähden olennaisesti.

Sopimusmääräysten tulee olla hankinnan kohteen kannalta tarkoituksenmukaisia. Hankintayksikön tarpeet ja edut tulee harkita tapauskohtaisesti. Esim. sopimusehto, jolla hankintayksikkö sitoutuu puitejärjestelyn käyttöön taikka arvo- tai kappalemääräisiin tilauksiin, ei ole hankintayksikön kannalta

suositeltava, mutta se voi olla poikkeuksellisesti perusteltu esim. hinnoittelusyistä. Alalla vallitsevaa käytäntöä huomattavasti tiukemmat sopimusehdot vaikuttavat sekä tarjousten saamiseen että hintaan.

Sopimus tulee laatia riittävän **kattavana ja varautuen** tilanteisiin, joissa sopimusta ei täytetä sopimusmääräysten mukaisesti, sekä tästä tai muusta syystä johtuvaan tarpeeseen irtautua sopimuksesta. Yleisiä sopimusmalleja ei tule käyttää tarkistamatta niissä olevien sopimusmääräysten soveltuvuutta ja riittävyttä ko. sopimukseen. Mikäli sopimukseen otetaan toisen osapuolen esittämiä sopimusmääräyksiä, myös ne on tarkistettava huolellisesti kaikilta osin ja kiinnittäen huomiota erityisesti mahdollisiin vastuunrajoituksiin, ks. jäljempänä.

Sopimuksen laadinnassa voidaan käyttää apuna alan **yleisiä sopimusehtoja**; ks. Intra/hankinnat. Yleiset sopimusehdot voidaan ottaa myös sopimuksen liitteeksi, jolloin ne tulevat osaksi sopimusta sen mukaan kuin sopimusasiakirjojen soveltamisjärjestyksestä on sopimuksessa määrätty. Se, mistä varsinaisessa sopimusasiakirjassa ei ole määrätty toisin tai lainkaan, saa sisältönsä muista sopimusasiakirjoista, kuten liitteeksi otetuista yleisistä sopimusehdoista. Yleisiin sopimusehtoihin **ei tule viitata varmuuden vuoksi**, vaan nekin on käytävä huolellisesti läpi sen arvioimiseksi, mihin määräyksiin hankintayksikkö voi sitoutua sellaisenaan ja mistä on tarpeen määrätä sopimuksessa.

Sopimuksen voimaantulolla tarkoitetaan ajankohtaa, jolloin se tulee osapuolia sitovaksi. Tällöin siitä ei voi enää yksipuolisesti vetäytyä. Hankintasopimus tulee voimaan yleensä osapuolten allekirjoituksilla. Sopimuksen lakkaamisella tarkoitetaan ajankohtaa, jolloin se ei enää sido osapuolia. Sopimus lakkaa velvoitteiden tultua täytetyksi, sopimuskauden päätyttyä tai sopimuksen tultua irtisanotuksi tai puretuksi. Kertasopimus (esim. irtaimen kauppa) lakkaa joko velvoitteiden täyttämisen tai sopimuksen purkamisen johdosta eikä irtisanomismahdollisuutta ole. Kestosopimus (esim. palvelusopimus) on voimassa irtisanomisenvaraisena toistaiseksi tai määräajan, eli sopimuskauden tai kunnes kaikki sopimusvelvoitteet on hyväksytysti täytetty. Vaikka sopimus muuten lakkaa, jotkin sopimusvelvoitteet on syytä jättää pysyvästi voimaan:

→ esim. *”Tämä sopimus on voimassa määräaikaisena sopimuksen allekirjoituspäivästä xx.xx.20xx saakka. Sopimuksen salassapitoa, omistus-, käyttö- ja immateriaalioikeuksia sekä vahingonkorvausta koskevat ja muut sopimusehdot, jotka luonteensa vuoksi on tarkoitettu pysymään voimassa, jäävät voimaan sopimuksen muuten päätyttyä.”*

Kaikissa toistaiseksi voimassa olevissa ja ainakin pidempiaikaisissa määräaikaisissa sopimuksissa tulee olla **irtisanomisehto**, koska sopimuksesta on voitava tarvittaessa irtautua. Irtisanominen perustuu irtisanovan haluun päättää sopimus, ei vastapuolen sopimusrikkomukseen. Kaikissa sopimuksissa (kertasopimukset ja kestopimukset voimassaoloajasta riippumatta) tulee olla myös **purkamisehto**. Purkamisella tarkoitetaan vastapuolen sopimusrikkomukseen perustuvaa sopimuksen päättämistä:

→ esim. *”Osapuolella on oikeus purkaa sopimus, jos toinen osapuoli rikkoo sopimusta olennaisesti eikä korjaa virhettään tai laiminlyöntiään kohtuullisessa ajassa kirjallisesta huomautuksesta huolimatta tai jos rikkomus ei ole kohtuudella korjattavissa. Olennaiseksi sopimusrikkomukseksi katsotaan ainakin sellainen toisen osapuolen virhe tai viivästys, jonka vuoksi palvelun toteutuminen vaikeutuu olennaisesti tai jonka vuoksi sopimuksen tarkoitus jää muuten olennaisesti täyttymättä. Kohtuullista korjaamisaikaa ja kohtuudella korjattavissa olemista arvioidaan samoin, edellä mainituin perustein.”*

Sopimusrikkomuksella tarkoitetaan suoritusvirhettä, jonka vuoksi sopimuksella tavoiteltu tulos jää saavuttamatta, kuten viivästys- tai laaturvirhe. Sopimuksen mukaista suoritusta tai virheen korjaamista voi vaatia aina ilman, että tästä olisi mainittava sopimuksessa. Sopimuksessa määrättäviä **sopimusrikkomuksen seuraamuksia** voivat olla sopimuksen purkamisen lisäksi viivästyskorko, hinnanalennus, omasta sopimussuorituksesta pidättyminen, vahingonkorvaus ja sopimussakko sekä näiden yhdistelmät. **Vahinkojen korvaamisesta** on syytä määrätä sopimuksen purkamisen ohella **aina**:

→ esim. ”Osapuolen on korvattava sopimussuorituksessa olevan virheen tai muun sopimusrikkomuksensa seurauksena toiselle osapuolelle aiheutuneet välittömät vahingot. Osapuoli ei vastaa välillisestä vahingosta. Välillisenä vahinkona ei pidetä niitä ylimääräisiä kustannuksia, jotka aiheutuvat sopimuksessa sovitun palvelun loppuunsaattamisesta korvaavalla hankinnalla.”

Sopimussakolla voidaan tehostaa osapuolten halua sopimuksen täyttämiseen sekä turvata sopimusvelkojan asemaa tilanteessa, jossa vahinkojen määrää tai virheen aiheutumista toisen osapuolen tuottamuksesta olisi vaikea näyttää toteen. Jos sopimussuorituksessa on virhe, sakko lankeaa maksettavaksi näistä riippumatta. Sopimussakon voi asettaa koko sopimuksen tai vain tiettyjen sopimuskohtien rikkomisen varalle. Sopimussakosta määrättäessä on määrättävä myös siitä, rajoittaako se oikeutta vahingonkorvaukseen tai muihin sopimuksen määräämiin korvauksiin:

→ esim. ”Mikäli palveluntuottaja ei täytä tämän sopimuksen mukaisia sitoumuksia sopimuksen kohdan x osalta eikä tilaajan kirjallisesta huomautuksesta huolimatta korjaa toimintaansa, tilaajalla on oikeus sopimussakkoon, joka on 5 % palveluntuottajalle maksettavasta kuukausikorvauksesta laskettuna niiltä päiviltä, joiden aikana palvelu ei täytä sopimusehtoja. Sopimussakon ylittävät välittömät vahingot on korvattava vahingonkorvauksena sopimussakon lisäksi.”

Sopimuksessa määrättyjä vastuunrajoituksia (esim. välillisten vahinkojen rajaaminen korvausvelvollisuuden ulkopuolelle) ei yleisten oikeusperiaatteidenkaan mukaan sovelleta vahinkoihin, jotka on aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella, mutta muista **vastuunrajoitusten ulkopuolelle jätettävistä vahingoista** tulee tarvittaessa **määrätä erikseen**:

→ esim. ”Tämän sopimuksen määräämät vahingonkorvausvelvollisuuden rajoitukset eivät koske vahinkoja, jotka on aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella, rikkomalla salassapitositoumus tai loukaamalla toisen osapuolen tai kolmannen immateriaalioikeuksia.”

Jos sopimuksessa käytetään termejä, joiden sisältö ei ole itsestään selvä ja joihin liittyy oikeusvaikutuksia, ne tulee määritellä:

→ esim. ”Tulosaineisto tarkoittaa hankinnan toteuttamisessa syntynyttä tulosta, tietoa, ratkaisumalleja ja menetelmiä.”

Osapuoli voi yleensä vedota ylivoimaiseen esteeseen, vaikka sopimuksessa ei olisi sitä koskevaa määrystä, ja siten välttyä sopimusvelvoitteiden täyttämiseltä esteen ajalta sekä vahingonkorvaus- ja muilta seuraamuksilta. Ylivoimaisesta esteestä on kuitenkin määrättävä, mikäli sen käsitettä halutaan laajentaa oikeuskäytännön ja lainsäädännön määrittämästä käsitteestä: osapuolista riippumaton

odottamaton ja poikkeuksellinen tapahtuma, joka estää sovitun velvollisuuden täyttämisen, esim. hirmumyrsky, kapina, liikekannallepano, maanjäristys, meteoriitti, tulivuorenpurkaus, sota, suorituksen estävä viranomaisen toimi kuten tuontikielto ja takavarikko, yleislakko, maksuliikenteen tai yleisen liikenteen keskeytys. **Käsitettä voidaan laajentaa määräämällä ylivoimaiseksi esteeksi esim. pandemia, kustannustason nousu** tai muu lakko kuin yleislakko. Laajennettuna määräys muodostaa vastuunrajoituslausekkeen.

Edellä käsiteltyjen määräysten, sopimuksen voimassaolo, sopimuksesta irtaantuminen, sopimusrikkomukseen liittyvät menettelyt ja seuraamukset vastuunrajoituksineen sekä termien määrittely, lisäksi sopimuksessa tulee ilmoittaa sen osapuolet, kohde sekä olennaiset taustatekijät ja tavoitteet, osapuolten oikeudet ja velvollisuudet (mitä on tehtävä, milloin ja miten), vastike ja maksuehdot (tavaroiden ja palveluiden osalta kaupungin sopimuksissa aina 21 päivää netto), mahdollisia tilauksia ja toimitusta koskevat ehdot sekä reklamointimenettely ja siihen mahdollisesti liittyvät tarkastusoikeutta ja -velvollisuutta koskevat ehdot. Sopimuksessa on oltava määräykset myös sopimuksen muuttamisesta ja oikeudesta sen siirtoon, tiedonantojen yhteyshenkilöistä, sovellettavasta laista ulkomaisen sopimuskumppanin kyseessä ollessa, oikeuspaikasta (Päijät-Hämeen käräjäoikeus), sopimusasiakirjoista ja niiden soveltamisjärjestyksestä sekä sopimuskappaleiden määrästä.

Sopimuksessa voi olla tarpeen määrätä myös alihankkijoiden käyttämisestä ja niiden vaihtamisen edellytyksistä, sopimussuorituksen yhteydessä syntyvien immateriaali- ja muiden oikeuksien omistamisesta ja/tai hyödyntämisestä, vakuuksista, optioista ja niiden käyttöönoton edellyttämästä menettelystä, salassapidosta ja tietosuojasta sekä mahdollisesti muistakin seikoista.

Sopimus on päivättävä ja allekirjoitettava.

HANKINTALAIN YLEISET SÄÄNNÖKSET

Lain tavoitteet ja periaatteet

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata tasapuoliset mahdollisuudet yrityksille ja muille yhteisöille tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa. Hankintatoiminta on järjestettävä siten, että hankinnat voidaan toteuttaa suunnitelmallisesti tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina olemassa olevat kilpailuolosuhteet hyödyntäen sekä ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat huomioon ottaen.

Kilpailuttamisen on oltava avointa, tasapuolista ja syrjimätöntä sekä suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottavaa:

- toimittajia, ehdokkaita ja tarjoajia on kohdeltava yhdenvertaisesti,
- mikäli hankintayksikön sidosyksikkö tai muu sen organisaatioon kuuluva tai omistama yksikkö osallistuu tarjouskilpailuun, sitä on kohdeltava samalla tavoin kuin muita ehdokkaita ja tarjoajia,
- hankintamenettelyssä asetettujen vaatimusten on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltavan päämäärän kanssa.

Lain soveltaminen

Hankintalain asettama kilpailuttamisvelvollisuus koskee hankintayksikön oman organisaationsa ulkopuolelta tekemiä, kynnysarvon ylittäviä hankintoja. Se ei estä hankintayksikköä toteuttamasta hankintoja omana työnä tai sidosyksikköhankintoina. Hankintayksikön käsitteen täytyminen määrittää siten osaltaan sen, tuleeko asiaan soveltaa hankintalakia. Sidosyksikön käsitteen täytyminen puolestaan jättää hankintayksikön siltä tekemät hankinnat sekä ns. käänteiset ja sisaryhtiöhankinnat hankintalain soveltamisen ulkopuolelle.

Hankintalaissa on säädetty erikseen poikkeuksista lain soveltamiseen koskien mm. tietyn tyyppisiä palveluhankintoja sekä hankintoja, joihin sovelletaan jonkin muun lain mukaisia hankintoja koskevia menettelyjä tai joilla on liityntä jonkin Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen menettelyihin. Laissa on määrätty myös sen soveltamisesta sekamuotoisiin sopimuksiin sekä eräistä sen soveltamisen ulkopuolelle jäävistä hankintayksiköiden välisistä hankinnoista.

Kynnysarvot

Jos hankinnan ennakoitu arvo ilman arvonlisäveroa alittaa hankintalaissa säädetyn kansallisen kynnysarvon, kyseessä on ns. pienhankinta. Siihen ei sovelleta hankintalakia, paitsi 135 §:ää hankintaohjelmasta, 81 §:ää mahdollisuudesta soveltaa harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita ja 171 §:ää tietojensaantimahdollisuudesta.

Kynnysarvon ylittäviin hankintoihin sovellettavat hankintalain menettelysäännökset määräytyvät hankintalain ja hankinnan ennakoitun arvon (ilman alv:a) perusteella seuraavasti:

Hankinnat, joille on säädetty kansallinen kynnysarvo

<i>hankintalaji</i>	<i>eur (tark. ajantasaisuus)</i>	<i>hankintamenettely</i>
a) tavarat ja palvelut	$\geq 60\ 000$ ja $< 215\ 000$	kansallinen*
b) suunnittelukilpailut	$\geq 60\ 000$ ja $< 215\ 000$	kansallinen
c) rakennusurakat	$\geq 150\ 000$ ja $< 5\ 382\ 000$	kansallinen
d) käyttöoikeusurakat	$\geq 500\ 000$ ja $< 5\ 382\ 000$	käyttöoikeussopimukset
e) käyttöoikeuspalvelut	$\geq 500\ 000$	käyttöoikeussopimukset
f) liite E/sote	$\geq 400\ 000$	sote- ja muut erityiset palvelut*
g) liite E/muut	$\geq 300\ 000$	sote- ja muut erityiset palvelut*

*Mikäli kohdissa a tai f-g mainitut palvelut järjestetään käyttöoikeussopimuksina, niihin sovelletaan kuitenkin käyttöoikeussopimuksille määrättyä kynnysarvoa ja käyttöoikeussopimuksia koskevaa hankintamenettelyä.

Hankinnat, joille on säädetty myös EU-kynnysarvo

<i>hankintalaji</i>	<i>eur (tark. ajantasaisuus)</i>	<i>hankintamenettely</i>
a) tavarat ja palvelu	$\geq 215\ 000$	EU
b) suunnittelukilpailut	$\geq 215\ 000$	EU
c) rakennus- ja käyttöoikeusurakat	$\geq 5\ 382\ 000$	EU

Hankintayksiköt

Hankintalakia sovelletaan vain hankintayksikköjen tekemiin hankintoihin.

Hankintayksikköjä ovat:

- 1) valtion, hyvinvointialueiden, hyvinvointiyhtymien, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset;
- 2) evankelisluterilainen ja ortodoksinen kirkko sekä niiden seurakunnat ja muut viranomaiset;
- 3) valtion liikelaitokset;
- 4) julkisoikeudelliset laitokset;
- 5) mikä tahansa hankinnan tekijä, kun se on saanut hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta edellisissä kohdissa tarkoitettulta hankintayksiköltä.

Julkisoikeudellinen laitos

Julkisoikeudellisella laitoksella tarkoitetaan oikeushenkilöä, joka:

- 1) on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta, ja
- 2) edellä 1—4 kohdissa tarkoitettu hankintayksikkö on sen pääasiallinen rahoittaja tai valvoo sen johtoa tai nimeää yli puolet sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä.

Määritelmän osan 1 edellytysten on täytyttävä samanaikaisesti, eli julkisoikeudelliseksi laitokseksi katsottavan tulee olla oikeushenkilö ja perustettu tyydyttämään yleisen edun mukaisia tarpeita ja näiden tarpeiden on oltava luonteeltaan muita kuin teollisia tai kaupallisia. Määritelmän osan 2 edellytykset ovat vaihtoehtoisia, eli edellä 1—4 kohdissa tarkoitettulla hankintayksiköllä tulee olla laitokseen määräysvalta rahoituksen tai valvonnan tai päätösvaltaa käyttävien henkilöiden nimeämisen kautta. Kuntien kokonaan omistamissa yhtiöissä kunta nimittää yhtiön hallituksen ja valvoo yhtiön johtoa, joten niiden kohdalla ratkaisevaa on julkisoikeudellisen laitoksen määritelmän osan 1 edellytysten täyttyminen.

Julkisoikeudellisen laitoksen määritelmä jakaa yleisen edun mukaiset tarpeet luonteeltaan teollisiin ja ei-teollisiin sekä kaupallisiin ja ei-kaupallisiin, mutta ei aseta merkitystä sille, muodostavatko sen mukaiset tehtävät pääasiallisen vai vähämerkityksellisen osan laitoksen toiminnasta. Tarpeiden luonteella tarkoitetaan niiden hyödynnettävyyttä teollisesti tai kaupallisesti. Kilpailutilanteessa markkinoilla toimimista on pidetty viitteenä siitä, että yleisen edun mukaiset tehtävät koskevat teollisten tai kaupallisten tarpeiden tyydyttämistä, mutta myös ei-teollisia tai ei-kaupallisia yleisen edun mukaisia tarpeita voidaan tyydyttää markkinaehtoisesti ja myös yksityisiä yrityksiä voi olla mukana. Markkinaehtoiseen toimintaan sisältyvät ei-teolliset tai ei-kaupalliset tehtävät voivat siis olla vaikeasti todettavissa, ja kuitenkin jo vähäinenkin ei-teollinen tai ei-kaupallinen toiminta johtaa määritelmän täyttymiseen EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä syntyneen ns. **tartuntateorian** perusteella.

Kuntayhtiön tai muun, määritelmän osan 2 mukaisen oikeushenkilön asema julkisoikeudellisena laitoksena riippuu siis siitä, onko sen tehtävänä osaksikaan yleisen edun mukaisten tarpeiden tyydyttäminen ja onko osakaan niistä luonteeltaan muita kuin teollisia tai kaupallisia. Oikeustapausten ilmaisulla ”yksinomaan kaupallista ja voittoa tavoittelevaa” otetaan kantaa näihin toimintaan mahdollisesti osaksi sisältyviin ei-kaupallisiin tehtäviin eikä sen luonteeseen kunnan toimialaan kuulumattomalla tavalla spekulatiivisena. Kuntalain toimialasäännökset edellyttävät kuntayhtiöiden toiminnan olevan yleisen edun mukaista, ei spekulatiivista, pelkästään voittoa tavoittelevaa. Kuntalain markkinoilla toimimista koskevat säännökset ja EU:n valtioneuvoston päätös puolestaan edellyttävät kuntayhtiöiden toimivan markkinaolosuhteissa normaaleja markkinatalousperiaatteita noudattaen. Yhtiömuotoon järjestetyn toiminnan odotetaan yleensäkin tuottavan voittoa, ja kuntayhtiöiden yleisen edun mukaisuus sulkee pois spekulatiivisen voiton tavoittelun.

Kuntayhtiöitä koskevissa oikeustapauksissa on useimmissa ollut kyse tapahtumanjärjestäjille tai yrityksille tiloja tarjoavasta toiminnasta, jota pidetään yleensä kunnan elinvoimaisuutta edistävänä ja siten lähtökohtaisesti yleisen edun mukaisena. Ratkaisut tarpeiden mahdollisesta luonteesta joiltakin osin muina kuin teollisina tai kaupallisina ovat perustuneet yhtiön toiminnasta muodostuneeseen kokonaiskuvaan. Yhtiön perustamisella olleeseen tarkoitukseen on kiinnitetty huomiota tarkastelemalla sen vaikutuksia yhtiön toiminnassa arviointihetkellä, niin että oleellista määritelmän täyttymisessä on ollut yhtiön toiminnan **tosiasiallinen** luonne ja tarkoitus. Tapauksissa, joissa toiminnan perustamista yksinomaan kaupalliseen luonteeseen ja voiton tavoitteluun ei ole pidetty uskottavana, yhtiön perustamisella on voitu todeta olleen osaksi jokin ei-kaupallinen tarkoitus, kuten tapahtumatilojen tarjontaan liittyvä kulttuurillisten päämäärien edistäminen, ja sen toiminnassa on kaupallisuudesta ja voiton tavoittelusta huolimatta ilmennyt em. tehtävän hoitamiseen viittaavia, markkinaehtoiselle toiminnalle epätyypillisiä piirteitä. Epätyypillisinä on otettu huomioon myös seikkoja, jotka osoittavat, ettei yhtiö välttämättä vastaisi itse toimintansa harjoittamisesta aiheutuneista tappioista, mutta näiden voidaan olettaa menettäneen merkitystään valtioneuvoston päätöksen asettamien vaatimusten seurauksena.

Julkista tukea hankinnan tekemistä varten yli puolet hankinnan arvosta saanut hankinnan tekijä

Julkisen tuen tulee kohdistua **tiettyyn hankintaan** ja se voi olla luonteeltaan **myös laina**. Yleinen toiminta-avustus ei ole tässä tarkoitettua tukea, vaikka sillä voi olla merkitystä arvioitaessa, onko kysymyksessä julkisoikeudellinen laitos.

Sekamuotoiset sopimukset

Hankintalakia sovelletaan sekamuotoisissa sopimuksissa seuraavasti:

- 1) sopimukseen, joka koskee **kahta tai useampaa hankintalajia** (tavarat, palvelut, rakennusurakka ja hankintalain liite E), sovelletaan sopimuksen pääasiallisen kohteen mukaan määräytyviä hankintalain säännöksiä:

- pääasiallisena kohteena pidetään rakennusurakkaa, jos sopimuksen pääasiallisena tarkoituksena on sen toteuttaminen,
  - tavaroita, palveluja sekä liitteen E palveluhankintoja koskevissa sopimuksissa pääasiallinen kohde määritetään niitä koskevien osien korkeimman ennakoitun arvon perusteella;
- 2) sopimukseen, joka koskee **hankintalain soveltamisalaan kuuluvia ja sen ulkopuolelle jääviä hankintoja**, sovelletaan hankintalakia, jos sopimuksen pääasiallisena kohteena ovat sen soveltamisalaan kuuluvat hankinnat eikä sopimuksen osia voida objektiivisesti arvioiden erottaa toisistaan, ja jos sopimusta ei jaeta erillisiksi osiksi, vaikka se olisi mahdollista, siihen sovelletaan hankintalakia sen pääasiallisesta kohteesta riippumatta:
- lain esitöissä käytetään ilmausta ”koskee sekä hankintalain soveltamisalaan kuuluvia hankintasopimuksia että soveltamisalan ulkopuolelle jääviä **järjestelyjä**”, eli lainkohta koskee lähtökohtaisesti kaikenlaisia oikeustoimia (esim. sopimus, johon kuuluu palvelujen hankintaa sekä hankintayksikön omistamien tilojen vuokraamista sopimuskumppanille tähän liittyen),
  - pääasiallista kohdetta määritettäessä kiinnitetään huomiota hankintayksikön tarkoitukseen ja sopimuksen taloudelliseen painopisteeseen, mutta suoritusten arvojen suhde ei osoita sitä automaattisesti, toisin kuin edellä tavara- ja palveluhankintoja sisältävissä sopimuksissa,
  - arvio sopimuksen jaettavissa olemisesta ei koske vain sitä, olisiko jakaminen ylipäättänsä mahdollista, vaan myös ratkaisun objektiivista tarkoituksenmukaisuutta. Kysymys voi olla esim. kokonaisuudesta, jonka jakaminen ei ole taloudellisesti tai sopimuksen hallinnan kannalta järkevää; ks. Ohjeesta myös *Kaupungin hankinnat/Hankinnan käsite ja hankintojen sääntely*,
  - hankintalain sekä puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan kuuluvia hankintoja sisältävään sopimukseen sovelletaan kuitenkin puolustus- ja turvallisuushankintalakia, jos hankintasopimuksen osia ei voida objektiivisesti arvioiden erottaa toisistaan;
- 3) sopimukseen, joka koostuu **hankintasopimuksista ja käyttöoikeussopimuksista**, sovelletaan sopimuksen pääasiallisen kohteeseen sovellettavia hankintalain säännöksiä, jos sopimuksen osia ei voida objektiivisesti arvioiden erottaa toisistaan, ja jos sopimusta ei jaeta erillisiksi osiksi, vaikka se olisi mahdollista, siihen sovelletaan hankintasopimuksia koskevia säännöksiä sen pääasiallisesta kohteesta riippumatta:
- pääasiallisen kohteen määrittämisestä ja jaettavissa olemisesta ks. edellinen kohta.

Rakennusurakka osana sekamuotoista sopimusta

Hankintalain määritelmän mukaan rakennusurakkasopimuksella tarkoitetaan:

- 1) hankintasopimusta, jonka tarkoituksena on hankintalain liitteessä B tarkoitettuun toimintaan liittyvän rakennustyön tai -urakan toteuttaminen taikka suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä, sekä
- 2) rakennusurakan tyyppiin tai suunnitteluun ratkaisevaa vaikutusvaltaa käyttävän hankintayksikön asettamia vaatimuksia vastaavan rakennusurakan **toteuttamista millä tahansa tavalla**.

Vuokrasopimuksen muodossa toteutetusta rakennusurakasta ks. esim. KHO:2011:47, jossa kunnan vaatimusten mukaisten koulutilojen hankinta toteutettiin sopimusjärjestelyinä, johon sisältyivät mm. maapohjan vuokraaminen ja vanhan koulurakennuksen myyminen rahoittajalle tai sen perustamalle kiinteistöosakeyhtiölle, jolle kunta tarjouspyynnön mukaan suorittaisi kuukausittain pääomavuokraa:

- koska sopimuksen osia ei voitu objektiivisesti erottaa toisistaan ja sen pääasiallisena kohteena oli rakennusurakka, hankintalakia sovellettiin sopimusjärjestelyyn kokonaisuudessaan.

EU:n oikeuskäytännöstä ilmenee, että hankintasopimuksen käsitteeseen liittyvä hankintayksikön välitön taloudellinen intressi on paitsi silloin, kun sen on tarkoitus tulla hankintasopimuksessa tarkoitetun rakennustyön kohteen omistajaksi, myös, jos sillä on tarkoitus olla sellainen oikeus, jonka avulla se voi varmistaa, että sopimuksessa tarkoitetut kohteet saadaan julkisen käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön. Taloudellinen intressi voi perustua myös sellaisiin taloudellisiin etuihin, jotka hankintayksikkö voi saada urakkakohteen tulevasta käytöstä tai luovutuksesta, tai siihen, että hankintayksikkö on osallistunut taloudellisesti urakan toteuttamiseen, taikka niihin riskeihin, jotka hankintayksikkö ottaa vastattavakseen urakan epäonnistuttua taloudellisesti.

Poikkeuksia hankintalain soveltamisesta

Yleiset rajaukset

Hankintalain soveltamisen ulkopuolelle jäävät:

- kansainvälisten sopimusten nojalla tai kansainvälisen järjestön tai rahoituslaitoksen kokonaan rahoittamina tehtävät, omien menettelysäännöstensä piirissä olevat hankinnat,
- hankinnat, joiden pääasiallisena tarkoituksena on saattaa yleisiä viestintäverkkoja saataville tai pitää niitä yllä taikka tarjota yleisölle yhtä tai useampaa sähköistä viestintäpalvelua.

Eräät palveluhankinnat

Hankintalain soveltamisen ulkopuolelle jäävät mm. seuraavat:

- **maan, olemassa olevien rakennusten** tai muun kiinteän omaisuuden hankinta tai vuokraus millä tahansa rahoitusmuodolla taikka näihin liittyvien oikeuksien hankinta; esim. asunto- tai kiinteistöosakkeiden hankinta tai vuokraus,
- audiovisuaaliset mediapalvelut sekä radiotoiminnan palvelut,
- välimies- ja sovittelupalvelut,
- oikeudenkäyntiasiamiespalvelut ja näihin välittömästi liittyvät oikeudelliset neuvontapalvelut,

- keskuspankkipalvelut taikka arvopaperien tai muiden rahoitusvälineiden liikkeeseen laskemiseen, ostoon, myyntiin tai siirtoon liittyvät rahoituspalvelut sekä muut liiketoimet, joilla hankintayksikkö hankkii rahaa tai pääomaa,
- liitteessä A tarkoitetut tutkimus- ja kehittämisspalvelut, paitsi jos hyöty koituu yksinomaan hankintayksikölle sen toiminnassa käytettäväksi ja se korvaa palvelun kokonaan,
- päästöyksiköiden hankinta Kioton ilmastonmuutospöytäkirjan mukaisesti.

Hankinnat, joihin sovelletaan muun lain menettelyjä

Hankintalain soveltamisen ulkopuolelle jäävät:

- hankinnat, joihin sovelletaan erityisalojen hankintalain mukaisia menettelyjä: mm. linja-autojen julkisen henkilöliikenteen hankintasopimukset
- hankinnat, joihin sovelletaan liikenteen palveluista annetun lain mukaisia menettelyjä: mm. linja-autojen julkisen henkilöliikenteen käyttöoikeussopimukset.

Puolustus- ja turvallisuus- sekä salassa pidettävät hankinnat

Hankintalain soveltamisen ulkopuolelle jäävät mm. seuraavat:

- puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain soveltamisen piiriin kuuluvat ja eräät sen soveltamisalan ulkopuolelle siinä määrättyt hankinnat; ks. *Kaupungin hankinnat/Hankinnan käsite ja hankintojen sääntely*
- salassa pidettävät hankinnat (tarvetta arvioidaan lähtökohtaisesti julkisuuslain perusteella),
- lakiin perustuvia erityisiä turvatoimenpiteitä edellyttävät hankinnat.

Sidosyksikköhankinnat

Hankintalakia ei sovelleta hankintaan, jonka hankintayksikkö tekee sidosyksiköltään, eikä ns. käänteisiin tai in-house sisters -sidosyksikköhankintoihin. Sidosyksikkö on hankintayksiköstä muodollisesti erillinen ja päätöksenteon kannalta itsenäinen yksikkö, joka täyttää seuraavat edellytykset:

- 1) hankintayksikkö käyttää siihen yksin tai yhdessä muiden hankintayksikköjen kanssa **määräysvaltaa** samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa;
- 2) siinä ei ole muiden kuin hankintayksikköjen **pääomaa**;

3) enintään 5 %:n ja enintään 500 000 euron osuus sen liiketoiminnasta kohdistuu **ulkopuolisiin**:

- prosentuaalista rajoitusta ei sovelleta, jos ulkopuolisten kanssa harjoitetun liiketoiminnan keskimääräinen arvo on alle 100 000 euroa vuodessa,
- prosenttiosuus on 10 eikä 500 000 euron rajoitusta sovelleta, jos yksikön liiketoimintaa vastaavaa markkinaehtoista toimintaa ei ole.

Hankintayksikön määräysvaltaa sidosyksikköön voi käyttää myös toinen oikeushenkilö, joka on samalla tavoin hankintayksikön määräysvallassa.

Hankintayksikköjen katsotaan yhdessä käyttävän määräysvaltaa sidosyksikköön, jos ko. yksikön toimielimet koostuvat kaikkien hankintayksikköjen edustajista (yksittäinen edustaja voi kuitenkin edustaa useita hankintayksikköjä) **ja** hankintayksiköt voivat yhdessä käyttää ratkaisevaa päätösvaltaa sen strategiaan tavoitteisiin sekä tärkeisiin päätöksiin **ja** se toimii siihen määräysvaltaa käyttävien hankintayksikköjen etujen mukaisesti.

Liiketoiminnan prosenttiosuutta määritettäessä perusteena on käytettävä sopimuksen tekemistä **edeltävien 3 vuoden keskimääräistä kokonaisliikevaihtoa** tai muuta vastaavaa toimintaan perustuvaa määrää, kuten kustannuksia. Jos näitä ei ole käytettävissä (esim. sidosyksikön toimintaa aloitettaessa), määritetään osuus esittämällä tietoja tulevasta liiketoiminnasta.

Markkinaehtoista toimintaa ei katsota olevan, mikäli hankintayksikkö on julkaissut ulkopuolisille suunnitellusta myynnistä **avoimuusilmoituksen** eikä saa vastauksia markkinaehtoisesta toiminnasta asetetussa määräajassa, vähintään 14 vrk ilmoituksen julkaisemisesta. Korkeampaa prosenttiosuutta sovelletaan ko. yksikköön 3 vuotta vastausmääräajan päättymisestä.

Ulkopuolisiin kohdistuvana pidetään lähtökohtaisesti kaikkea liiketoimintaa, jota sidosyksikkö harjoittaa muiden kuin siihen määräysvaltaa käyttävien hankintayksikköjen kanssa, ei kuitenkaan siltä osin kuin se perustuu ko. hankintayksikköjen **toimeksiantoon** niiden tehtävien hoitamiseksi, joita nämä voisivat toimialansa puitteissa itsekin hoitaa (kunnan toimialan ulkopuolelle jää voitontavoitteluun pyrkivä toiminta tai toiminta, jota yksityisetkin kykenevät hoitamaan):

- em. toimeksiannosta tulee laatia kirjallinen toimeksiantosopimus, josta käyvät ilmi sidosyksikön julkisen palvelutehtävän toteuttamiseen liittyvät tehtävät.

Käänteiset ja in-house sisters -sidosyksikköhankinnat

Hankintalain kilpailuttamisveloitteen ulkopuolelle jäävät:

- 1) sidosyksikköstatuksen omaavan hankintayksikön hankinnat siihen määräysvaltaa käyttävältä hankintayksiköltä;
- 2) sidosyksikköstatuksen omaavien, saman hankintayksikön määräysvallassa olevien hankintayksikköjen toisiltaan tekemät hankinnat.

Jos sidosyksikkö ei kuitenkaan ole itse hankintayksikkö, sen tekemiin hankintoihin ei sovelleta hankintalakia muutenkaan.

Hankintayksikköjen väliset hankinnat julkisten palvelujen toteuttamisessa

Hankintalakia ei sovelleta hankintayksikköjen väliseen hankintaan, jolla ne **yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi** toteuttavat niiden vastuulla olevat yleisen edun mukaiset julkiset palvelut, mikäli enintään 5 %:n ja enintään 500 000 euron osuus yhteistyön piiriin kuuluvista palveluista tuotetaan muita kuin sopimuksen osapuolia varten:

- prosentuaalista rajoitusta ei sovelleta, jos muita kuin sopimuksen osapuolia varten tuotettujen yhteistyön piiriin kuuluvien palvelujen keskimääräinen arvo on alle 100 000 euroa vuodessa,
- prosenttiosuus on 10 eikä 500 000 euron rajoitusta sovelleta, jos yhteistyön piiriin kuuluvissa palveluissa ei ole markkinaehtoista toimintaa.

Ulkopuolisiin kohdistuvan toiminnan prosenttiosuutta määritettäessä perusteena on käytettävä sopimuksen tekemistä edeltävien 3 vuoden keskimääräistä kokonaisliikevaihtoa tai muuta vastaavaa toimintaan perustuvaa määrää.

Markkinaehtoista toimintaa ei katsota olevan, mikäli yhteistyöhön osallistuneet hankintayksiköt ovat julkaisseet yhteistyön piiriin kuuluvien palvelujen ulkopuolisille suunnitellusta tuottamisesta avoimuusilmoituksen eivätkä saa vastauksia markkinaehtoisesta toiminnasta asetetussa määräajassa, vähintään 14 vrk ilmoituksen julkaisemisesta. Korkeampaa prosenttiosuutta sovelletaan ko. palveluihin 3 vuotta vastausmääräajan päättymisestä.

Tässä tarkoitettu hankintalain sääntely ei koske kuntalaissa säänneltyä lakisääteistä yhteistoimintaa eikä toimivallan tai järjestämisvastuun siirtoa.

Yhteishankinnat ja hankintojen varaaminen

Hankinnat yhteishankintayksiköltä

Hankintayksikkö voi hankkia tavaroita ja palveluja yhteishankintayksiköltä tai tehdä tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja käyttämällä yhteishankintayksikön hankintasopimusta, puitejärjestelyä tai dynaamista hankintajärjestelmää. Kun hankintayksikkö on tehnyt hankinnan em. tavalla, sen katsotaan täyttäneen hankintalain mukaiset velvoitteensa riippumatta siitä, onko yhteishankintayksikkö noudattanut hankintalakia kilpailutuksissaan. Hankintayksikkö on **kuitenkin vastuussa itse toteuttamisestaan vaiheista**; esim. yhteishankintayksikön puitejärjestelyn sisäinen kilpailutus.

Yhteishankintayksikkö voidaan toteuttaa esim. antamalla asiaa koskeva toimivalta toiminnalliselle yksikölle, joka on jonkun hankintayksikön erillinen osa.

Hankinnan tekeminen yhdessä

Hankintayksiköt voivat sopia yksittäisen hankinnan toteuttamisesta yhdessä. Hankintoja voidaan toteuttaa yhdessä esim. yhteisellä koordinaatiolla tai yhden hankintayksikön valtuuttamisella hallinnoimaan hankintamenettelyä muiden hankintayksikköjen puolesta.

Jos hankintamenettely toteutetaan **kokonaisuudessaan kaikkien** hankintaan osallistuvien hankintayksikköjen **nimissä ja puolesta** (toteuttajana voi olla silti vain yksi osallistuvista):

→ kaikki hankintaan osallistuvat **vastaavat yhdessä** hankintalain säännösten noudattamisesta.

Jos hankintamenettelyä ei toteuteta kokonaisuudessaan kaikkien osallistuvien hankintayksikköjen nimissä ja puolesta:

→ kaikki hankintaan osallistuvat vastaavat yhdessä hankintalain säännösten noudattamisesta siltä osin kuin ne ovat toteuttaneet hankintamenettelyn vaiheet yhdessä,

→ hankintaan osallistuva on yksin vastuussa niiden vaiheiden osalta, jotka se toteuttaa omissa nimissään ja omasta puolestaan; esim. yhteistyönä toteutetun puitejärjestelyn itsenäisesti toteutettu sisäinen kilpailutus.

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä tulee ilmoittaa yhteishankintaan osallistuvat hankintayksiköt ja hankintayhteistyön luonne sekä päätöksentekomenettelyt ja -valtuudet, eli yksiköt, joiden hankintoja tarjouskilpailu koskee, ja se, tekevätkö nämä päätöksen ja/tai sopimuksen itsenäisesti vai tekeekö yksi ne kaikkien puolesta.

Varatut hankintasopimukset

Hankintayksikkö voi varata tarjouskilpailuun osallistumisen tapahtuvaksi työohjelmien puitteissa tai rajoittaa sen työkeskuksille tai vastaaville toimittajille, joiden päätarkoituksena on vammaisten tai muita heikommassa asemassa olevien sopeuttaminen yhteiskuntaan ja työelämään. Edellytyksenä tarjouskilpailuun osallistumiselle on, että vähintään 30 % työkeskuksen, toimittajan tai työohjelman työntekijöistä on vammaisia tai muita heikommassa asemassa olevia, esim. työttömiä, heikommassa asemassa olevia vähemmistöjä tai sosiaalisesti syrjäytyneitä.

Hankintailmoituksessa on ilmoitettava sopimuksen varaamisesta edellä mainituille.

Hankinnan ennakoitu arvo

Arvon ennakointi ja arvoajankohta

Hankinnan ennakoidun arvon laskennassa perusteena on **suurin maksettava kokonaiskorvaus ilman arvonlisävero**a, joka käyttöoikeussopimuksissa tarkoittaa sopimuksen saajalleen tuottamaa liikevaihtoa. Lähtökohtana on hankintayksikön arvosta tekemä arvio.

Arvo määritetään hankintailmoituksen **ilmoittamisajankohdan** (julkaistavaksi toimittamishetki) tai muun hankintamenettelyn alkamisajankohdan, esim. suora hankinnassa yhteydenotto toimittajaan, mukaan. Käyttöoikeussopimuksissa arvo määritetään kuitenkin **sopimuksen tekohetken** mukaan, mikäli sen mukainen arvo on yli 20 % hankintamenettelyn alkamisajankohdan arvoa suurempi.

Jos hankintayksikkö koostuu **erillisistä toiminnallisista yksiköistä**, on otettava huomioon kaikkien yksikköjen hankintojen ennakoitu kokonaisarvo, kun ne muodostavat yhden kokonaisuuden. Arvot voidaan kuitenkin ennakoida erillisen toiminnallisen yksikön tasolla, jos se vastaa itsenäisesti hankinnoistaan tai niiden tietyistä ryhmistä sekä rahoittaa ne käytössään olevasta talousarviosta.

Laskentaperiaatteita

Hankintasopimus

Suurimman maksettavan kokonaiskorvauksen laskennassa on otettava huomioon:

- hankinnassa mahdollisesti sallitut vaihtoehtoiset toteuttamistavat ja hankintasopimukseen sisältyvät optio- ja pidennysehdot sekä ehdokkaille tai tarjoajille maksettavat palkkiot, maksut ja kulukorvaukset,
- rakennusurakassa urakan arvon lisäksi sellaisten urakan toteuttamisessa tarpeellisten tavaroiden ennakoitu kokonaisarvo, jotka hankintayksikkö antaa urakoitsijan käyttöön, jos ne ovat välttämättömiä rakennusurakan toteuttamiseksi.

Käyttöoikeussopimus

Käyttöoikeussopimuksissa ennakoidun arvon ja suurimman maksettavan kokonaiskorvauksen perusteena käytetään sopimuksensaajan **sopimuksen voimassaoloaikana tuottamaa** arvonlisäverotonta **liikevaihtoa** siltä osin kuin se on vastikkeena sopimuksen kohteena olevasta urakasta tai palvelusta taikka näihin liittyvistä tavaroista. Ennakoitu arvo on laskettava

hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai muissa hankinta-asiakirjoissa yksilöidyllä objektiivisella menetelmällä ottaen huomioon erityisesti:

- mahdollisen option arvo ja käyttöoikeussopimuksen keston pidentäminen,
- tulot muista kuin hankintayksikön keräämistä rakennusurakoiden tai palvelujen käyttäjien maksamista maksuista tai sakoista,
- hankintayksikön tai muun viranomaisen käyttöoikeussopimuksen saajalle suorittamat maksut tai muut taloudellista hyötyä tuottavat toimenpiteet mukaan lukien korvaus julkisen palvelun velvoitteen toteuttamisesta ja julkiset investointituet,
- kolmansien osapuolten käyttöoikeussopimuksen saajalle antamat avustukset tai muut taloudellista hyötyä tuottavat toimenpiteet,
- käyttöoikeussopimukseen kuuluvien omaisuuserien myynnistä saadut tulot,
- hankintayksikön käyttöoikeussopimuksen saajalle toimittamat tavarat ja palvelut edellyttäen, että ne ovat tarpeen urakan tai palvelujen suorittamiseksi,
- ehdokkaille tai tarjoajille mahdollisesti suoritettavat palkkiot tai maksut.

Osiin jaettu hankintasopimus ja käyttöoikeussopimus

Hankintayksikkö voi määritellä osiin jakamansa hankintasopimuksen tai käyttöoikeussopimuksen osien koon ja kohteen.

Jos hankinta toteutetaan samanaikaisesti erillisinä osina, **hankintasopimuksen** ennakoitua arvoa laskettaessa on otettava huomioon **kaikkien osien ennakoitu arvo**. Jos osien yhteenlaskettu arvo on vähintään kansallisen kynnysarvon tai EU-kynnysarvon suuruinen, **jokaisen osan hankinnassa on noudatettava ko. kynnysarvon** mukaan määräytyviä hankintalain **säännöksiä**, mutta:

→ edellä olevasta **poiketen** tavara- ja palveluhankintoihin sisältyvien osien, joiden ennakoitu arvo on alle **80 000 euroa**, ja rakennusurakoihin sisältyviin osien, joiden ennakoitu arvo on alle **1 milj. euroa**, hankinnassa on noudatettava, mitä EU-kynnysarvot alittavista hankinnoista säädetään, jos tällaisten osien yhteenlaskettu arvo on **enintään 20 %** kaikkien osien yhteisarvosta. Vähintään kansallisen kynnysarvon suuruisen em. osan hankinnassa on siis noudatettava kansallisen kynnysarvon ylittäviä hankintoja koskevia säännöksiä ja sen alittavan osan hankintaan ei sovelleta hankintalakia.

Jos käyttöoikeussopimuksia tehdään erillisinä osina, **käyttöoikeussopimuksen** ennakoitua arvoa laskettaessa on otettava huomioon **kaikkien osien ennakoitu arvo**. Jos osien yhteenlaskettu arvo on vähintään käyttöoikeussopimusten kansallisen kynnysarvon suuruinen, **kuhunkin osaan sovelletaan** osien yhteenlasketun arvon mukaan määräytyviä hankintalain säännöksiä (vain käyttöoikeusurakoilla on EU-kynnysarvo).

Eräät palveluhankinnat

Hankinnan ennakoidun arvon laskennassa perusteena on:

- vakuutuspalvelussa maksettavat vakuutusmaksut ja muut korvaukset,
- pankki- ja muussa rahoituspalvelussa maksettavat maksut, palkkiot, korot ja muut korvaukset,
- suunnittelua koskevassa palveluhankinnassa maksettavat maksut, palkkiot ja muut korvaukset,
- suunnittelukilpailussa, joka järjestetään palveluhankintaan johtavan menettelyn osana, palveluhankinnan arvonnäisäveroton ennakoitu arvo sekä mahdolliset osallistumispalkkiot ja maksut.

Kestosopimukset

Pidempiaikaisissa sopimuksissa, joihin liittyy toistuvia suorituksia, sopimuksen ennakoitu arvo määritellään **sopimuskauden suoritusten perusteella** seuraavasti:

1) tavarahankintoja koskeva leasing, vuokraus tai osamaksulla hankkiminen:

a) määräaikaiset sopimukset:

→ ennakoitu voimassaolon aikainen kokonaisarvo jäännösarvo mukaan lukien,

b) toistaiseksi tai määrittelemättömän ajan voimassa olevat sopimukset:

→ ennakoitu kuukausiarvo kerrottuna luvulla 48;

2) tavara- tai palveluhankintasopimukset, jotka toistuvat säännöllisesti tai uudistetaan määräajoin:

→ viimeisen 12 kk:n tai talousarviokauden aikana peräkkäin tehtyjen vastaavien hankintojen yhteisarvo huomioon ottaen seuraavan 12 kk:n aikana tapahtuvat muutokset määrissä tai arvoissa, tai

→ niiden hankintojen ennakoitu yhteisarvo, jotka tehdään ensimmäistä toimitusta seuraavien 12 kk:n aikana, taikka sitä seuraavan talousarviokauden aikana, jos tämä on pitempi kuin 12 kk:tta;

3) Palveluhankintasopimukset, joissa ei ilmoiteta kokonaishintaa:

a) määräaikaiset, enintään 48 kk:tta voimassa olevat sopimukset:

→ voimassaolon aikainen ennakoitu kokonaisarvo,

b) toistaiseksi tai yli 48 kk:tta voimassa olevat sopimukset:

→ kuukausiarvo kerrottuna luvulla 48;

4) Puitejärjestelyt ja dynaamiset hankintajärjestelmät:

→ keston ajaksi suunniteltujen kaikkien hankintasopimusten ennakoitu kokonaisarvo;

5) Innovaatiokumppanuudet:

→ tutkimus- ja kehittämistoimintojen sekä kumppanuuden lopussa kehitettävien ja hankittavien tavaroiden, palvelujen ja rakennusurakoiden ennakoitu enimmäisarvo.

Kielto pilkkoa tai yhdistellä keinotekoisesti

Hankintalain säännösten soveltamisen välttämiseksi ei saa:

- 1) pilkkoa hankintaa eriin;
- 2) laskea hankinnan arvoa poikkeuksellisin menetelmin;
- 3) liittää tavarahankintaa tai palveluhankintaa rakennusurakkaan;
- 4) yhdistellä hankintoja muutoin keinotekoisesti.

Samanaikaisesti tai lyhyen ajan kuluessa tehtävissä **samanlaisissa hankinnoissa** katsotaan yleensä olevan kysymys samasta hankinnasta. Tavaroiden osalta samanlaisuutta osoittaa sama käyttötarkoitus, esim. tiettyyn ryhmään kuuluvat elintarvikkeet tai toimistokalusteet. Luontevasti samanaikaisesti kilpailutettavien samantyyppisten hankintojen katsotaan yleensä kuuluvan samaan hankintakokonaisuuteen, ja vertailua voidaan tehdä myös ajanjaksoihin, joiden aikana hankintaeriä kilpailutetaan kokonaisuuksina suunnitelmallisessa hankintatoimessa.

Hankintojen **osiin jakaminen** on lähtökohtaisesti sallittua. Mikäli sen tarkoituksena kuitenkin on välttää hankintalain mukainen kilpailuttaminen, kyseessä on lainvastainen pilkkominen. Arvioon vaikuttaa edellä mainitun **luontevan hankintakokonaisuuden määrittely**. Hankintayksikön tulee tarvittaessa pystyä näyttämään toteen, että osiin jakaminen perustuu todellisiin taloudellisiin tai teknisiin seikkoihin.

Kun osiin jakaminen tapahtuu **samassa tarjouskilpailussa**, kysymys ei ole kielletystä pilkkomisesta, mikäli kilpailuttamisessa **noudatetaan** hankintalain **määräyksiä osiin jaetun hankintasopimuksen ennakoidun arvon laskennasta ja niitä vastaavia menettelytapasäännöksiä**. Pilkkominen voi nousta esille tilanteissa, joissa hankinta jaetaan osiin siten, että osat kilpailutetaan erikseen tai jätetään kynnsarvon alittavina kokonaan kilpailuttamatta. Toistuvat hankinnat voidaan toteuttaa hankintalain mukaisesti esim. puitejärjestelyin.

HANKINTALAIN EU-HANKINNAT

Sovellettavat säännökset

EU-hankintoja koskevaa hankintamenettelyä sovelletaan tavara- ja palveluhankintoihin, suunnittelukilpailuihin sekä rakennus- ja käyttöoikeusurakoihin, joiden ennakoitu arvo on niille hankintalaissa säädetyn EU-kynnysarvon kanssa vähintään yhtä suuri.

EU-hankintoja koskevasta hankintamenettelystä säädetään hankintalain II osassa, minkä lisäksi niihin sovelletaan yleistä I osaa ja IV osan yhteisiä säännöksiä. Vastaavasti sovelletaan tätä ohjetta.

Kilpailuttamismenettelyt

Avoin menettely

Hankintamenettely, jossa **kaikki halukkaat** toimittajat **voivat tehdä tarjouksen**. Menettelyn käyttämiselle ei ole rajoituksia. Sen tarkoituksenmukaisuutta tulee kuitenkin harkita, mikäli tarjouksen valintaperusteeksi asetetaan hinta-laatusuhde ja tarjoajia on odotettavissa suuri määrä.

Tarjouspyyntö liitteineen on asetettava hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville. Tarjoajille asetetut soveltuvuusvaatimukset ja niistä toimitettavat asiakirjat on ilmoitettava hankintailmoituksessa (oma kohta vakiolomakkeessa).

Soveltuvuus ja poissulkemisperusteita koskevat edellytykset osoitetaan alustavasti tarjoukseen liitettävällä ESPD-lomakkeella ja todennetaan yleensä vain voittaneelta tarjoajalta. Tarjous otetaan tarjousvertailuun, jos sille hankinta-asiakirjoissa asetetut vähimmäisvaatimukset täyttyvät ja se on niiden mukainen. Tarjousvertailu suoritetaan em. asiakirjoissa ilmoitetuilla vertailuperusteilla. Tarjouskilpailun voittaa niissä ilmoitetun valintaperusteen mukaan paras tarjous.

Hankintayksikkö **voi halutessaan**, toisin kuin osallistumishakemuksiin perustuvissa menettelyissä, tarkistaa tarjousten vaatimustenmukaisuuden ja vertailla tarjoukset jo ennen tarjoajien soveltuvuuden ja poissulkemisperusteiden arviointia. Lakiperusteluiden mukaan käytännössä voi nousta esiin tarvetta ensin vertailla tarjoukset ja vasta sen jälkeen selvittää niiden antajien soveltuvuutta ja poissulkemisperusteiden käsillä oloa.

Osallistumishakemuksiin perustuvat menettelyt

Rajoitettu menettely

Hankintamenettely, jossa ainoastaan hankintayksikön osallistumishakemusten perusteella valitsevat toimittajat voivat tehdä tarjouksen. Menettelyn käyttämiselle ei ole rajoituksia, mutta sille on esitettävä hankintailmoituksessa objektiiviset perusteet, esim. arvioitu suuri ehdokasmäärä tai tarve kiinnittää huomiota soveltuvuuteen.

Tarjouspyyntö liitteineen on asetettava hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville. Tarjouskilpailuun on valittava ehdokkaita hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävästi, ja vähintään 5, jollei soveltuvia ole vähemmän. Vähimmäis- ja tarvittaessa enimmäismäärä sekä soveltuvuuden vähimmäisvaatimukset ja mahdollisessa vertailussa arviointiperusteet sekä näistä vaaditut asiakirjat on ilmoitettava hankintailmoituksessa (oma kohta vakiolomakkeessa).

Soveltuvuus ja poissulkemisperusteita koskevat edellytykset osoitetaan osallistumishakemukseen liitettävällä ESPD-lomakkeella alustavasti ja todennetaan vasta tarjouskilpailun ratkettua voittajalta, ellei se ole tarpeen jo esim. osallistumishakemusten vertailussa. Jos vähimmäisvaatimukset täyttäviä on riittävästi, tarjouskilpailuun on valittava vähintään ilmoitettu vähimmäismäärä. Jos enimmäismäärä on rajoitettu eikä kaikkia vähimmäisvaatimukset täyttäviä voida ottaa, valinta tehdään ilmoitetuilla arviointiperusteilla paremmuusjärjestyksessä. Tarjouskilpailuun valinnasta tehdään erillinen päätös muutoksenhakuohjeineen, ja valitut kutsutaan jättämään tarjouksensa; ks. jäljempänä Ohjeesta Yksilöityjen kutsujen lähettäminen.

Tarjous otetaan tarjousvertailuun, jos sille hankinta-asiakirjoissa asetetut vähimmäisvaatimukset täyttyvät ja se on niiden mukainen. Tarjousvertailu suoritetaan em. asiakirjoissa ilmoitetuilla vertailuperusteilla. Tarjouskilpailun voittaa niissä ilmoitetun valintaperusteen mukaan paras tarjous.

Neuvottelumenettely

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö neuvottelee osallistumishakemusten perusteella valitsemiensa toimittajien kanssa hankintasopimuksen ehdoista. Tarkoituksena on **alustavien tarjousten mukauttaminen** siten, että lopputuloksena voidaan **laatia lopullinen tarjouspyyntö** ja muut lopulliset hankinta-asiakirjat, minkä jälkeen neuvottelut voidaan päättää.

Menettelyä voidaan käyttää seuraavissa tilanteissa:

- 1) hankintayksikön tarpeita ei voida täyttää **mukauttamatta olemassa olevia ratkaisuja**, esim. vasta kehitymässä olevien tai käyttäjän mukaan joustavien palvelujen hankinnat;

- 2) hankintaan kuuluu **suunnittelua** tai **innovatiivisia ratkaisuja**, esim. pitkälle kehitetyt tuotteet, epätavanomaiset rakennusurakat, aineettomat palvelut;
- 3) hankinnan luonteeseen, monimutkaisuuteen tai oikeudelliseen taikka rahoituksen muotoon liittyvät erityiset syyt tai riskit edellyttävät neuvotteluja, esim. **erilaisia rahoitusmalleja** sallivat taikka **elinkaari- tai allianssimallilla** toteutetut hankinnat;
- 4) teknisiä eritelmiä ei voida laatia riittävän tarkasti viittaamaan standardiin tai tekniseen arviointiin, määritelmään taikka viitteeseen, esim. **standardien** puuttuminen tai **puutteellisuus**;
- 5) avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä on **saatu vain tarjouksia**, jotka eivät vastaa hankinta-asiakirjoja tai **joita ei voida hyväksyä**, esim. tarjouspyynnöstä poikkeavat tai hankintayksikön budjetin ylittävät tarjoukset:
  - **neuvottelumenettelyyn siirtymisestä** tehdään erillinen **päätös** muutoksenhakuohjeineen:
    - uutta hankintailmoitusta ei tarvitse julkaista, jos mukaan otetaan kaikki tarjoajat, jotka täyttävät vähimmäisvaatimukset ja ovat jättäneet edeltävässä menettelyssä sen muotovaatimusten mukaisen tarjouksen (katsotaan alustavaksi tarjoukseksi),
    - ellei tarjouksia saada neuvottelumenettelyyn siirtymiselläkään yhteismitallisiksi ja vertailukelpoisiksi tekemättä tarjouspyyntöön olennaisia muutoksia, joudutaan järjestämään uusi tarjouskilpailu,
  - hankintayksiköllä on oikeus tehdä suora hankinta, jos kaikki annetut tarjoukset ovat suora hankinnasta säädetyn yhteydessä tarkoitetulla tavalla soveltumattomia; ks. jäljempänä.

Alustava tarjouspyyntö ja neuvottelukutsu liitteineen asetetaan hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville. Neuvotteluihin on valittava hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävästi ehdokkaita, ja **vähintään 3**, jollei soveltuvia ole vähemmän. Vähimmäis- ja tarvittaessa enimmäismäärä sekä soveltuvuuden vähimmäisvaatimukset ja mahdollisessa vertailussa arviointiperusteet sekä näistä vaaditut asiakirjat on ilmoitettava hankintailmoituksessa (oma kohta vakiolomakkeessa).

Soveltuvuus ja poissulkemisperusteita koskevat edellytykset osoitetaan osallistumishakemukseen liitettävällä ESPD-lomakkeella alustavasti ja todennetaan vasta tarjouskilpailun ratkettua voittajalta, ellei se ole tarpeen jo esim. osallistumishakemusten vertailussa. Jos vähimmäisvaatimukset täyttäviä on riittävästi, neuvotteluihin on valittava vähintään ilmoitettu vähimmäismäärä. Jos enimmäismäärä on rajoitettu eikä kaikkia vähimmäisvaatimukset täyttäviä voida ottaa, valinta tehdään ilmoitetuilla arviointiperusteilla paremmuusjärjestyksessä. Neuvotteluihin valinnasta tehdään erillinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Valitut kutsutaan osallistumaan neuvotteluihin ja jättämään alustavat tarjouksensa; ks. jäljempänä Ohjeesta *Yksilöityjen kutsujen lähettäminen*.

Menettelyn kulku

Hankinta on **määriteltävä kuvaamalla** hankintailmoituksessa, alustavassa tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa **hankintayksikön** hankintaa koskevat **tarpeet** ja **hankinnan kohteelta**

vaadittavat ominaisuudet. Lisäksi on ilmoitettava, mitkä kuvauksen osat sisältävät tarjouksille asetetut vähimmäisvaatimukset, jotka kaikkien tarjousten on täytettävä, sekä tarjousten valinta- ja vertailuperusteet, ja erotettava nämä selkeästi muista, neuvoteltavissa ja muutettavissa olevista vaatimuksista. Tietojen on oltava riittäviä osallistumisen arvioimiseksi ja alustavan tarjouksen laatimiseksi.

Alustavat tarjoukset saatuaan hankintayksikkö voi harkintansa mukaan:

- a) suorittaa tarjousvertailun ja voittajan **valinnan suoraan alustavien tarjousten perusteella** ilman neuvotteluja, mikäli mahdollisuudesta on ilmoitettu em. hankinta-asiakirjoissa; **tai**
- b) **käydä** tarjoajien kanssa **neuvottelut** tarjousten mukauttamiseksi.

Neuvottelut voidaan käydä myös vaiheittain vähentämällä mukana olevien tarjousten määrää ilmoitettuja tarjousten vertailuperusteita soveltamalla, mikäli tästä on ilmoitettu em. hankinta-asiakirjoissa. Tarjousten määrän vähentämisessä sovellettavien vertailuperusteiden ei tarvitse olla samoja kuin lopullisen tarjouksen valinnassa.

Neuvottelut voivat koskea mitä tahansa hankinnan kohteen ominaisuutta tai hankintasopimuksen toteuttamiseen liittyvää seikkaa. Ne **eivät saa koskea tarjousten vähimmäisvaatimuksia tai valinta- ja vertailuperusteita eikä hankinnan kohde saa muuttua** niiden johdosta **olennaisesti muuksi** kuin mitä em. hankinta-asiakirjoissa on ilmoitettu. Suoritusvelvollisuuden muuttamiseen perustuvasta kustannusten alentamisesta saa neuvotella, ja hinnasta siltä osin kuin tarjouspyyntöön on tehty neuvotteluissa hintaan vaikuttavia muutoksia. Tarjouksen perusteettomasta parantamisesta neuvottelemisen (tinkiminen) on kielletty.

Neuvottelut on toteutettava tarjoajia tasapuolisesti kohdellen. Menettelyn vaiheet sekä neuvottelujen sisältö tulee dokumentoida. Tarjoajan luottamuksellisia tietoja ei saa paljastaa muille tarjoajille ilman tämän kirjallista, yksilöityä suostumusta.

Neuvottelujen kuluessa tarjoajilta **voidaan pyytää uusia**, neuvottelujen perusteella **mukautettuja tarjouksia sekä muuttaa alustavaa tarjouspyyntöä tai neuvottelukutsua** (ei tarjouksille asetettujen vähimmäisvaatimusten tai valinta- ja vertailuperusteiden osalta). Muutoksista on ilmoitettava kaikille neuvotteluissa mukana oleville kirjallisesti.

Neuvottelut päätetään ilmoittamalla asiasta jäljellä oleville tarjoajille, minkä jälkeen näille lähetetään **lopullinen tarjouspyyntö**, jossa on asetettu määräaika lopullisten tarjousten jättämiseksi. Lopullisista tarjouksista ei saa neuvotella, mutta tämä ei estä käymästä normaaleja sopimusneuvotteluja voittaneen tarjoajan kanssa.

Lopullinen tarjous otetaan tarjousvertailuun, jos sille hankintailmoituksessa, alustavassa tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa asetetut vähimmäisvaatimukset täyttyvät ja se on lopullisen tarjouspyynnön mukainen. Tarjousvertailu suoritetaan em. alkuperäisissä hankinta-asiakirjoissa ilmoitetuilla vertailuperusteilla. Tarjouskilpailun voittaa niissä ilmoitetun valintaperusteen mukaan paras tarjous.

Kilpailullinen neuvottelumenettely

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö neuvottelee osallistumishakemusten perusteella valitsemiensa toimittajien kanssa hankinnan toteuttamisen parhaista keinoista. Tarkoituksena on kartoittaa ja **määritellä ratkaisuvaihtoehdot** sekä karsia ne yhteen tai useampaan, **minkä jälkeen neuvottelut päätetään**; vrt. tarjousperusteinen neuvottelumenettely, jossa neuvottelut koskevat hankintasopimuksen ehtoja ja tarjousten sisällön parantamista, ja neuvottelujen lopputuloksena ovat lopullinen tarjouspyyntö ja tarjoukset kaikkine yksityiskohtineen.

Menettelyä voidaan käyttää samoissa tilanteissa kuin neuvottelumenettelyä; ks. edellä.

Mahdollinen hankekuvaus asetetaan hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville. Neuvotteluihin on valittava hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävästi ehdokkaita, ja **vähintään 3**, jollei soveltuvia ole vähemmän. Vähimmäis- ja tarvittaessa enimmäismäärä sekä soveltuvuuden vähimmäisvaatimukset ja mahdollisessa vertailussa arviointiperusteet sekä näistä vaaditut asiakirjat on ilmoitettava hankintailmoituksessa (oma kohta vakiolomakkeessa).

Soveltuvuus ja poissulkemisperusteita koskevat edellytykset osoitetaan osallistumishakemukseen liitettävällä ESPD-lomakkeella alustavasti ja todennetaan vasta tarjouskilpailun ratkettua voittajalta, ellei se ole tarpeen jo esim. osallistumishakemusten vertailussa. Jos vähimmäisvaatimukset täyttäviä on riittävästi, neuvotteluihin on valittava vähintään ilmoitettu vähimmäismäärä. Jos enimmäismäärä on rajoitettu eikä kaikkia vähimmäisvaatimukset täyttäviä voida ottaa, valinta tehdään ilmoitetuilla arviointiperusteilla paremmuusjärjestyksessä. Neuvotteluihin valinnasta tehdään erillinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Valitut kutsutaan osallistumaan neuvotteluihin; ks. jäljempänä Ohjeesta *Yksilöityjen kutsujen lähettäminen*.

Menettelyn kulku

Hankinta on **määriteltävä esittämällä** hankintailmoituksessa **hankintayksikön** hankintaa koskevat **tarpeet ja vaatimukset**, minkä lisäksi hankinnasta voidaan laatia myös hankinnan tavoitteita ja sisältöä tarkentava hankekuvaus. Em. hankinta-asiakirjoissa on ilmoitettava myös neuvottelujen alustava aikataulu sekä tarjousten vertailuperusteet, jotka on erotettava selkeästi muista, neuvoteltavissa ja muutettavissa olevista vaatimuksista. Ilmoitettujen tietojen on oltava riittäviä osallistumisen arvioimiseksi, eikä niihin saa myöhemmin tehdä olennaisia muutoksia. Tarjouksen valintaperusteena voi olla **vain hinta-laatusuhde**.

Neuvottelut voidaan käydä myös vaiheittain vähentämällä mukana olevien ratkaisuehdotusten määrää ilmoitettuja tarjousten vertailuperusteita soveltamalla, mikäli tästä on ilmoitettu em. hankinta-asiakirjoissa. Ehdotusten määrän vähentämisessä sovellettavien vertailuperusteiden ei tarvitse olla samoja kuin lopullisen tarjouksen valinnassa.

Neuvottelut voivat koskea mitä tahansa hankinnan näkökohtaa. Ne **eivät saa koskea** kuitenkaan **tarjousten vertailuperusteita eikä hankinnan kohde saa muuttua** niiden johdosta **olennaisesti muuksi** kuin mitä em. hankinta-asiakirjoissa on ilmoitettu. Yleensä neuvottelut kohdistuvat yleisempiin tekijöihin kuin neuvottelumenettelyssä, esim. hankinnan toteuttamiseen liittyviin teknisiin, oikeudellisiin

tai rahoituksellisiin vaihtoehtoihin. Osallistujille voidaan maksaa myös palkkioita taikka antaa palkintoja.

Neuvottelut on toteutettava tarjoajia tasapuolisesti kohdellen. Menettelyn vaiheet sekä neuvottelujen sisältö tulee dokumentoida. Tarjoajan luottamuksellisia tietoja ei saa paljastaa muille tarjoajille ilman tämän kirjallista, yksilöityä suostumusta.

Hankintayksikön on jatkettava neuvotteluja, kunnes se on **valinnut ne ratkaisumallit**, joilla kyetään täyttämään sen määrittelemät tarpeet. Neuvottelut päätetään ilmoittamalla tästä jäljellä oleville tarjoajille, minkä jälkeen lähetetään neuvottelujen lopputuloksen mukaisiin ratkaisuvaihtoehtoihin perustuva **lopullinen tarjouspyyntö**, jossa on asetettu määräaika lopullisten tarjousten jättämiselle. Neuvottelujen lopputuloksena valittujen ratkaisuvaihtoehtojen yksityiskohdista ei saa valinnan jälkeen neuvotella eikä myöskään lopullisista tarjouksista. Hankintayksikkö voi kuitenkin pyytää tarjousten täsmentämistä ja selkeyttämistä sekä neuvotella vielä tarjousvertailun jälkeenkin parhaan tarjoajan kanssa tarjouksessa olevien ehtojen viimeistelemiseksi edellyttäen, että tämä ei johda tarjousten tai hankinnan olennaisten osien muuttumiseen eikä ole syrjivää tai vääristä kilpailua.

Lopullinen tarjous otetaan tarjousvertailuun, jos se on hankintailmoituksessa, hankekuvauksessa ja lopullisessa tarjouspyynnössä esitettyjen vaatimusten mukainen. Tarjousvertailu suoritetaan em. alkuperäisissä hankinta-asiakirjoissa ilmoitetuilla vertailuperusteilla. Tarjouskilpailun voittaa hintalaatusuhteeltaan paras tarjous.

Innovaatiokumppanuus

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö neuvottelee osallistumishakemusten perusteella valitsemiensa toimittajien kanssa kumppanuuden ehdoista **innovatiivisen tavaran, palvelun tai rakennusurakan kehittämiseksi ja hankkimiseksi**. Tarkoituksena luoda kumppanuus, jossa tutkimus- ja kehittämisspalveluhankinta sekä syntyneen idean toteuttamista koskeva hankinta yhdistyvät samaan hankintamenettelyyn.

Menettelyä voidaan käyttää, **jos hankintayksikön tarpeita ei voida täyttää hankkimalla markkinoilla jo olevia** tavaroita, palveluja tai urakoita. Niitä joko ei ole lainkaan markkinoilla, jolloin hankinta kohdistuu kokonaan uuden kehittämiseen, tai niitä lähellä olevat eivät täytä hankintayksikön tarpeita ilman olennaisia muutoksia, jolloin hankinta kohdistuu jonkin olemassa olevan muuttamiseen olennaisesti toiseksi.

Kumppanuuden keston, rakenteen ja arvon tulee vastata ratkaisun innovatiivisuutta sekä tutkimus- ja innovaatiotoimien kokonaisuutta eikä tavaroiden, palvelujen ja rakennusurakoiden ennakoitu arvo saa olla kohtuuttoman suuri suhteessa kehittämisinvestointiin. Kehitystyön tulosten hankinta tulee tehdä suoraan menettelyyn otetuilta kumppaneilta ja **tulosten sekä niitä koskevan hankinnan tulee vastata sovittua suoritustasoa ja sovittuja enimmäiskustannuksia**. Sopimuksessa on kuitenkin pyrittävä siihen, ettei tulevien vaiheiden toteuttamistapoja jouduta kumppanuuden lopputuloksen kannalta perusteettomasti rajaamaan tai supistamaan.

Alustava tarjouspyyntö ja neuvottelukutsu liitteineen asetetaan hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville. Neuvotteluihin on valittava hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävästi ehdokkaita, ja **vähintään 3**, jollei soveltuvia ole vähemmän. Vähimmäis- ja tarvittaessa enimmäismäärä sekä soveltuvuuden vähimmäisvaatimukset ja mahdollisessa vertailussa arviointiperusteet sekä näistä vaaditut asiakirjat on ilmoitettava hankintailmoituksessa (oma kohta vakiolomakkeessa). Valinnassa on arvioitava erityisesti **innovatiivisten ratkaisujen** kehittämistä ja toteuttamista koskevia **valmiuksia**, minkä lisäksi voidaan asettaa muitakin arviointiperusteita.

Soveltuvuus ja poissulkemisperusteita koskevat edellytykset osoitetaan osallistumishakemukseen liitettävällä ESPD-lomakkeella alustavasti ja todennetaan vasta tarjouskilpailun ratkettua voittajalta, ellei se ole tarpeen jo esim. osallistumishakemusten vertailussa. Jos vähimmäisvaatimukset täyttäviä on riittävästi, neuvotteluihin on valittava vähintään ilmoitettu vähimmäismäärä. Jos enimmäismäärä on rajoitettu eikä kaikkia vähimmäisvaatimukset täyttäviä voida ottaa, valinta tehdään ilmoitetuilla arviointiperusteilla paremmuusjärjestyksessä. Neuvotteluihin valinnasta tehdään erillinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Valitut kutsutaan osallistumaan neuvotteluihin ja jättämään alustavat tarjouksensa; ks. jäljempänä Ohjeesta *Yksilöityjen kutsujen lähettäminen*.

Menettelyn kulku

Hankinta on **määriteltävä esittämällä** hankintailmoituksessa **innovatiivisen tavarán, palvelun tai rakennusurakan tarve**, jota ei voida täyttää hankkimalla markkinoilla jo olevia tavaroita, palveluja tai rakennusurakoita. Hankintailmoituksessa on ilmoitettava myös **hankinnan kohteelle** asetetut **vähimmäisvaatimukset**, jotka kaikkien tarjousten on täytettävä. Lisäksi hankintailmoituksessa, alustavassa tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa on ilmoitettava tarjouksille vertailuperusteet, jotka voivat liittyä tutkimus- ja kehittämispalveluhankintaan tai tuotantovaiheen hankintaan taikka kumpaankin, ja määrättävä teollis- ja tekijänoikeuksien järjestelyistä. Tietojen on oltava riittäviä osallistumisen arvioimiseksi ja alustavan tarjouksen laatimiseksi. Tarjouksen valintaperusteena voi olla **vain hinta-laatusuhde**.

Neuvottelujen kulkuun **sovelletaan**, mitä **neuvottelumenettelyn kulusta** säädetään. **Kumppania ei** kuitenkaan **saa valita alustavan tarjouksen perusteella** ilman neuvotteluja.

Neuvottelut on toteutettava tarjoajia tasapuolisesti kohdellen. Menettelyn vaiheet sekä neuvottelujen sisältö tulee dokumentoida. Tarjoajan ehdottamia ratkaisuja ei saa paljastaa muille tarjoajille, eikä myöskään muita luottamuksellisia tietoja ilman tämän kirjallista, yksilöityä suostumusta.

Lopullinen tarjous kumppanuudesta otetaan tarjousvertailuun, jos sille hankintailmoituksessa asetetut vähimmäisvaatimukset täyttyvät ja se on lopullisen tarjouspyynnön mukainen. Tarjousvertailu suoritetaan em. alkuperäisissä hankinta-asiakirjoissa ilmoitetuilla vertailuperusteilla. Tarjouskilpailun voittaa hinta-laatusuhteeltaan paras tarjous. Tarjouksia voidaan valita yksi tai useampi, jos niissä toteutetaan erillisiä tutkimus- ja kehittämistoimintoja.

Menettely sopimuskaudella

Kumppanuus jatkuu tarjousten valinnan ja kumppanuuden perustamisen jälkeen sopimuskaudella:

- kumppanuussopimuksen ehtoja voidaan sopimuskaudella tarkentaa ja täsmentää neuvottelumenettelyn sääntöjen mukaisesti.

Kumppanuuden **sopimuskauden** aikainen **menettelyllinen rakenne** tulee jakaa **innovaatioprosessin mukaisiin peräkkäisiin vaiheisiin**, mutta käytännössä nämä voivat sulautua toisiinsa. Hankintayksikön on asetettava kumppanille tai kumppaneille **välitavoitteita** ja määrättävä korvausten suorittamisesta. Hankintayksikkö voi **päätää kumppanuuden** sen tavoitteiden perusteella kunkin vaiheen jälkeen tai vähentää kumppaneiden määrää ennalta ilmoitettuja perusteita soveltaen, mikäli tästä on ilmoitettu hankinta-asiakirjoissa.

Hankintayksikön on kohdeltava kumppaneita tasapuolisesti. Muille kumppaneille ei saa paljastaa ratkaisuja, joita yksi kumppaneista on ehdottanut, eikä muita menettelyn aikana saatuja luottamuksellisia tietoja ilman ko. kumppanin yksilöityä suostumusta.

Suorahankinta

Hankintamenettely, jossa hankintayksikkö neuvottelee valitsemiensä toimittajien kanssa hankintasopimuksen ehdoista julkaisematta etukäteen hankintailmoitusta. Suorahankintaa voidaan käyttää seuraavissa tilanteissa:

- 1) avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä ei ole saatu **lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia taikka** saadut eivät ole **soveltuvia** eikä alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja olennaisesti muuteta:
  - tarjous on soveltumaton, jos se ei täytä hankintayksikön tarpeita ja vaatimuksia ilman olennaisia muutoksia, eli sitä ei voida saattaa hankinta-asiakirjojen mukaiseksi **edes neuvottelumenettelyihin siirtymisen kautta**,
  - osallistumishakemus on soveltumaton, jos toimittajalle asetetut soveltuvuusvaatimukset eivät täyty tai toimittajaa koskee pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste;
- 2) vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan teknisestä tai yksinoikeuden (esim. toimittajan tekijän- tai teollisoikeus) suojaamiseen liittyvästä syystä eikä järkeviä vaihtoehtoisia tai korvaavia ratkaisuja ole ja kilpailun puute ei johdu hankinnan ehtojen keinotekoisesta kaventamisesta:
  - hankintayksikön on kyettävä osoittamaan, ettei vastaavaa tuotetta tai palvelua ole, tai perustelemaan, miksi vaihtoehtoja, vastaavia tai korvaavia tuotteita tai ratkaisuja ei voi käyttää;
- 3) tarkoituksena on ainutkertaisen taideteoksen tai taiteellisen esityksen luominen tai hankkiminen:
  - taiteilijan henkilö määrää teoksen ainutlaatuisen luonteen ja arvon;
- 4) sopimuksen tekeminen on ehdottoman välttämätöntä eikä säädettyjä määräaikoja voida noudattaa hankintayksiköstä riippumattomasta, ennalta arvaamattomasta syystä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi:

→ hankintayksikön on pystyttävä näyttämään toteen **ehdoton välttämättömyys, äärimmäinen kiire**, hankintayksikön **ulkopuoliset syyt** ja **ennakoimattomuus**;

- 5) hankittava tavara valmistetaan vain tutkimusta, kokeilua, tuotekehitystä tai tieteellistä tarkoitusta varten eikä kyseessä ole massatuotanto, esim. kehitysprojekti, jossa tavaraa valmistetaan yksittäiskappaleita vain tilaajalle em. tarkoituksiin;
- 6) hankinta koskee raaka-ainemarkkinoilla noteerattuja ja sieltä hankittavia tavaroita, esim. polttoaineiden tai maataloustuotteiden hankkiminen raaka-ainepörsistä;
- 7) tavarat hankitaan erityisen edullisesti liiketoimintansa lopettavalta toimittajalta tai pesänhoitajalta, esim. konkurssipesän realisointi;
- 8) hankinta on palveluhankinta, joka tehdään hankintalaissa säännellyn suunnittelukilpailun perusteella ja joka on suunnittelukilpailun sääntöjen mukaan tehtävä kilpailun voittajan kanssa.

Suorahankinta lisätilauksissa ja optioehdot

Lisätilauksella tarkoitetaan alkuperäiseltä toimittajalta tehtävää täysin uutta ja alkuperäiseen sopimukseen nähden erillistä suorahankintaa. Suorahankintaa voidaan käyttää alkuperäiseltä toimittajalta tehtävässä

- 1) uudessa **tavarahankinnassa**, jonka tarkoituksena on aikaisemman toimituksen tai laitteiston osittainen korvaaminen tai laajentaminen, mikäli **toimittajan vaihtaminen** johtaisi teknisiltä ominaisuuksiltaan erilaisen tavaran hankkimiseen ja aiheuttaisi **yhteensopimattomuutta** tai **suhteettoman suuria teknisiä vaikeuksia** käytössä ja kunnossapidossa:

→ **alkuperäisen ja uudistettavan sopimuksen voimassaoloajat** eivät kumpikaan saa ylittää **3 vuotta** muutoin kuin poikkeuksellisesti;

- 2) uudessa **rakennusurakassa** tai **palveluhankinnassa**, joka vastaa aikaisemmin tehtyä rakennusurakkaa tai palveluhankintaa, mikäli alkuperäisen hankinnan hankintailmoituksessa on siitä mainittu ja sen ennakoitu arvo on otettu huomioon eli **optioehto** on tuolloin **kilpailutettu**:

→ suorahankinta voidaan tehdä **enintään 3 vuoden kuluessa** alkuperäisen sopimuksen tekemisestä (optiokauden pituudesta ei ole laissa määrätty, mutta se tulee ottaa huomioon koko sopimuksen sallitussa pituudessa).

Option käyttö sopimusmuutoksena

Option käyttö voi perustua paitsi suorahankintana tehtävään lisätilaukseen (rakennusurakassa ja palveluhankinnassa), myös hankintasopimuksen muuttamiseen sopimuskauden aikana; ks. Ohjeesta *Kaikille hankinnoille yhteiset säännökset*. Kun molemmat optiosäännökset soveltuvat, EU:n komission

mukaan hankintayksikkö voi päättää, vetoaako se hankintalain 41 §:n 2 momenttiin vai 136 §:n 2 momentin 1 kohtaan.

Option käyttöönotolle sopimusmuutoksena ei ole aikarajoituksia. Siitä tulee kuitenkin **sopia ennen** varsinaisen **sopimuskauden päättymistä**: hankintasopimukseen ja puitejärjestelyyn voidaan tehdä **muutos** ilman uutta hankintamenettelyä, jos se **perustuu** hankintamenettelyn aikana tiedossa olleisiin ja **hankinta-asiakirjoissa mainittuihin sopimusehtoihin** tai niiden muuttamista koskeviin ehtoihin, niiden rahallisesta arvosta riippumatta, ja nämä ehdot ovat selkeät, täsmälliset ja yksiselitteiset, eivätkä ne muuta hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn yleistä luonnetta:

- jos optio otetaan käyttöön sellaisena kuin se on kilpailutettu, ei hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn yleinen luonne muutu.

Hankinnan tekemisen tavat

Puitejärjestely

Puitejärjestelyllä tarkoitetaan yhden tai useamman hankintayksikön ja yhden tai useamman toimittajan välistä sopimusta (puitesopimus), jonka tarkoituksena on vahvistaa tietyn ajan kuluessa tehtäviä hankintasopimuksia koskevat hinnat ja suunnitellut määrät sekä muut ehdot. Se sopii erityisesti hankintoihin, joissa tuotteet ja hinnat kehittyvät nopeasti.

Hankintayksikön on valittava toimittajat puitejärjestelyyn jollakin **hankintalain mukaisella hankintamenettelyllä** noudattaen sitä koskevia säännöksiä (puitejärjestely ei itsessään ole hankintamenettely, eli sitä ei käytetä kilpailutuksen toteuttamiseen). Valittavien toimittajien määrä on ilmoitettava hankintailmoituksessa, neuvottelukutsussa tai tarjouspyynnössä. Ennalta ilmoitettu määrä on valittava, jollei soveltuvia tarjoajia tai hyväksyttäviä, tarjouspyynnön mukaisia tarjouksia ole vähemmän.

Puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä puitejärjestelyyn **valittujen toimittajien ja sellaisten hankintayksikköjen kesken, jotka on selkeästi ilmaistu ja joiden** yhteenlaskettu **hankintojen enimmäismäärä taikka enimmäisarvo on ilmoitettu** puitejärjestelyn kilpailutuksen hankinta-asiakirjoissa:

- muilla kuin kilpailutuksen yhteydessä yksilöidyillä hankintayksiköillä ei ole oikeutta käyttää puitejärjestelyä eikä siihen voida ottaa mukaan uusia toimittajia, ellei toimittajan vaihtaminen perustu hankintalain mukaan hyväksyttävään sopimusmuutokseen,
- puitejärjestelyssä mukanaolo ei ole esteenä hankintojen tekemiselle järjestelyn ulkopuolelta, elleivät hankintayksiköt ole puitesopimukseen otetulla nimenomaisella sopimusmääräyksellä sitoutuneet järjestelyn käyttöön tai ellei erillisen hankinnan tekemisellä pyritä hankintojen kiellettyyn pilkkomiseen.

Puitejärjestely voi olla voimassa enintään **4 vuotta**, paitsi jos hankinnan kohde perustellusti edellyttää pidempää kesto:

- ➔ voimassaolo ja perustelut pidemmälle kestolle on ilmoitettava hankintailmoituksessa (esim. alan yleiset käytännöt, investointeja edellyttävä tai elinkaareltaan 4 vuotta ylittävien laitteiden huoltoa koskeva hankinta),
- ➔ puitejärjestelyyn perustuvat hankintasopimukset on tehtävä ennen puitejärjestelyn voimassaolon päättymistä, mutta niiden keston ei tarvitse olla sama kuin puitejärjestelyn (hankinnan kohteesta riippuen voi olla olennaisesti pidempikin).

Puitejärjestelyn ehtoihin ei saa tehdä olennaisia muutoksia sen voimassaoloaikana; ks. olennaisista sopimusmuutoksista Ohjeesta *Kaikille hankinnoille yhteiset säännökset*.

Puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat

Puitejärjestelyn kilpailutusta koskevassa hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa on ilmoitettava puitejärjestelyn sisäisten hankintojen tekemisen menettelyt.

Yhden toimittajan kanssa tehdyssä puitejärjestelyssä hankinnat tehdään puitesopimuksessa vahvistettujen ehtojen mukaisesti tilauksin tai sopimuksin. Hankintayksikkö voi kuitenkin pyytää toimittajaa tarvittaessa kirjallisesti täsmentämään tai täydentämään tarjoustaan.

Usean toimittajan kanssa tehdyssä puitejärjestelyssä hankinnat tehdään järjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti:

- a) **"kaikki ehdot vahvistettu"** -puitejärjestelyssä suoraan toimittajilta noudattaen järjestelyssä vahvistettuja, hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa ennalta ilmoitettuja objektiivisia perusteita sen määrittämiseksi, minkä toimittajan kanssa hankintasopimus tehdään;
- b) puitejärjestelyssä, jossa puitejärjestelyn **kaikkia ehtoja ei ole vahvistettu**, kilpailuttamalla puitejärjestelyyn valitut toimittajat noudattaen järjestelyssä vahvistettuja, hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa ennalta ilmoitettuja kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteita ja muita ehtoja;
- c) **yhdistelmä**mallissa osa suoraan a-kohdan mukaisesti ja osa kilpailuttamalla b-kohdan mukaisesti, noudattamalla järjestelyssä vahvistettuja, hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa ennalta ilmoitettuja perusteita, joiden mukaan ratkaistaan puitejärjestelyn sisäisten hankintojen tekemisen tapa.

Kun kaikki toimittajan valinnan ehdot vahvistetaan edellä **a-kohdan** mukaisesti puitejärjestelyä kilpailutettaessa, järjestelyn sisäiset hankinnat voidaan tehdä **suoraan tilaamalla**. Valinnan tulee olla mekaaninen ilman subjektiivista harkintaa. Valintaperusteeksi on voitu asettaa esim. ranking, jossa hankinnat tehdään ensisijaisesti siltä toimittajalta, joka on tehnyt puitejärjestelyn kilpailutuksessa parhaan tarjouksen tai jonka yhteishinta on eri tuotteiden osalta halvin, ja toiseksi sijoittuneelta toimittajalta vasta, mikäli ensisijainen toimittaja ei pysty toimittamaan tuotteita.

Kun hankintojen tekeminen edellyttää edellä **b-kohdan** mukaista puitejärjestelyn **sisäistä kilpailuttamista**, noudatetaan puitejärjestelyn sitä koskevia ehtoja, joita voidaan tarvittaessa täsmentää. **Täsmennettävät ehdot** tulee ilmoittaa ennalta puitejärjestelyn kilpailutusta koskevassa hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa. Avoimet ehdot voivat liittyä esim. hankinnan tapauskohtaiseen hinnoitteluun, toimitusaikoihin, palvelutasoihin taikka asiantuntijapalvelun toteuttaviin henkilöihin, mutta uusia toimittajien soveltuvuutta koskevia ehtoja ei voida asettaa. Hankintayksikön on pyydettävä tarjouta puitejärjestelyyn valituilta toimittajilta kirjallisesti ja tarjoukset on annettava kirjallisesti. Tarjousaikaa on annettava riittävästi ja tarjousten sisältö on pidettävä luottamuksellisena tarjousajan päättymiseen saakka. Sisäiseen kilpailutukseen ei kevennettynä sovelleta hankintalain menettelytapavaatimuksia esim. ilmoitusmenettelyistä tai määräajoista.

Kun hankintoja tehdään edellä **c-kohdan** mukaisesti osin kilpailuttaen ja osin kilpailuttamatta, puitejärjestelyn sisäisten hankintojen tekemisen **tavan ratkaisuperusteena** voi olla **esim.** puitejärjestelyn arvioitu arvo tai hankintojen määrä, jolloin em. **arvon tai määrän alittavat** hankinnat voidaan tehdä puitejärjestelyssä vahvistetuina ehdoilla mm. ranking-mallin mukaisesti **ja sen ylittävät** hankinnat puitejärjestelyn sisäisellä kilpailutuksella, taikka palvelutaso- tai tietoturva-vaatimus, jolloin **vakiotason hankinnat** voidaan tehdä puitejärjestelyssä vahvistetuina ehdoilla mm. ranking-mallin mukaisesti **ja vakiotason ylittämistä edellyttävät** hankinnat sisäisellä kilpailutuksella.

Hankintalakia ei sovelleta puitejärjestelyn sisäisiin **kansallisen kynnysarvon alittaviin hankintoihin**, mutta hankintalain pilkkomiskielto voi tulla myös puitejärjestelyssä arvioitavaksi, jos hankintoja tehdään keinotekoisina kokonaisuuksina hankintalain kiertämiseksi. Puitejärjestelyn sisäisiin pienhankintoihin sovelletaan, mitä tässä ohjeessa on pienhankinnoista määrätty.

Sähköinen huutokauppa

Sähköistä huutokauppaa voidaan käyttää **muiden hankintamenettelyjen yhteydessä** osana kilpailuttamista tarjousten vertailuvaiheessa (sähköinen huutokauppa ei itsessään ole hankintamenettely, eli sitä ei käytetä kilpailutuksen toteuttamiseen).

Dynaaminen hankintajärjestelmä

Dynaamisella hankintajärjestelmällä tarkoitetaan täysin sähköistä hankintamenettelyä tavanomaisille ja markkinoilla yleisesti saatavilla oleville hankinnoille (ns. hyllytavara). Järjestelmä perustetaan julkaisemalla **rajoitettua menettelyä** koskeva hankintailmoitus. Järjestelmään voi liittyä koko sen ilmoitetun keston ajan, mikäli toimittajille asetetut soveltuvuusvaatimukset täyttyvät.

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä tulee ilmoittaa ainakin järjestelmän kohteena olevien suunniteltujen hankintojen luonne ja arvioitu määrä. Hankintayksikön on pyydettävä järjestelmään hyväksytyjä ehdokkaita esittämään tarjous järjestelmässä tehtävistä erillisistä hankinnoista.

Sähköiset luettelot

Hankintayksikkö voi vaatia, että tarjoukset esitetään sähköisen luettelon muodossa tai että niihin liitetään sähköinen luettelo. Kyseessä ei ole varsinainen hankintamenettely, vaan **tapa antaa tarjous** (tietoja voi käsitellä sähköisesti tehokkaammin, jos ne on esitetty yhtenäisellä tavalla).

Suunnittelukilpailu

Menettely, jossa hankintayksikkö hankkii suunnitelman, jonka tuomaristo valitsee kilpailulla. Suunnittelukilpailu voidaan järjestää palveluhankintaan johtavan menettelyn osana ja siinä voidaan maksaa osallistujille osallistumispalkkioita tai -maksuja. Suunnitelma voi koskea esim. kaavoitusta, kaupunkisuunnittelua, arkkitehtuuria, teknistä suunnittelua tai tietojenkäsittelyä.

Menettelyn käyttämiselle ei ole hankintalaissa asetettu rajoituksia. Hankinnat, joiden **kohteena** on jo kilpailuttamisvaiheessa **luovan työn tulos**, suositellaan kilpailutettavaksi suunnittelukilpailulla. Se turvaa ehdotusten puolueettoman arvioinnin, joten kilpailussa **voidaan käyttää arviointiperusteena** mm. suunnitelman **esteettisiä ominaisuuksia**, ja lisäksi palkkioilla ehdokkaille voidaan korvata suunnittelutyötä, joka muuten jäisi korvaamatta.

Suunnittelukilpailun voi toteuttaa **avoimena tai rajoitettuna menettelyinä**. Soveltuvuusvaatimukset ja rajoitetussa kilpailussa myös ehdokkaiden valintaperusteet on ilmoitettava suunnittelukilpailun hankintailmoituksessa:

- osallistumisen rajoittamisen on oltava syrjimätöntä, ei saa rajoittaa esim. alueellisilla perusteilla eikä siten, että osallistujien olisi oltava joko luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä,
- jos suunnittelukilpailu järjestetään palveluhankintaan johtavan menettelyn osana, osallistujien valinnassa voidaan käyttää myös palveluhankinnan toteuttamiseen liittyviä valintaperusteita.

Suunnittelukilpailussa annettujen **ehdotusten käsittelyn** voi toteuttaa **myös kaksivaiheisesti** esim. siten, että tuomaristo valitsee ensimmäisessä vaiheessa ennalta ilmoitetun määrän alustavia ehdotuksia ja toisen vaiheen jatkotyöstämisen jälkeen voittajan.

Suunnittelukilpailun säännöt sekä hankinnan muut keskeiset ominaisuudet ja arviointiperusteet on ilmoitettava hankintailmoituksessa, ja tarkempia tietoja voi antaa **kilpailukutsussa tai -ohjelmassa**, joka asetetaan hankintailmoituksen julkaisemisen yhteydessä avoimesti kaikkien saataville:

- jos hankintailmoituksessa on ilmoitettu **palveluhankinnan** tekeminen suunnittelukilpailun voittajalta tai näistä joltakin, sopimus voidaan tehdä hankintalain 40 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaisesti **suorahankintana** neuvottelemalla sen ehdoista voittajan tai voittajien kanssa (mikäli voittajia voi olla useampi, myös palvelun toteuttajan valintaperusteet on ilmoitettava).

Suunnittelukilpailun **tuomariston** jäsenten tulee olla luonnollisia henkilöitä, jotka ovat osallistujista riippumattomia **hallintolain esteellisyyssperusteiden** mukaisesti, ja

- mikäli osallistujilta vaaditaan ammatillista pätevyyttä, **vähintään kolmasosalla** tuomariston jäsenistä tulee olla **sama tai vastaava pätevyys**.

Tuomariston on arvioitava osallistujien ehdotuksia nimettömästi ja yksinomaan suunnittelukilpailua koskevassa hankintailoituksessa esitetyillä perusteilla:

- **nimettömyyden suoja** on noudatettava tuomariston lopulliseen päätökseen saakka,
- arvioinnista on laadittava tuomariston kaikkien jäsenten allekirjoittama pöytäkirja, joka sisältää tuomariston huomautukset, tuomariston ja osallistujien välisen viestinnän sekä suunnitelmien ansiot ja paremmuusjärjestyksen eli kilpailun tuloksen.

Hankintamenettelyssä asetettavat määräajat

Hankintalaki edellyttää, että osallistumishakemuksen ja tarjouksen jättämiselle asetettavassa määräajassa otetaan huomioon hankinnan laatu ja monitahoisuus sekä tarjousten laatimiseksi mahdollisesti vaadittu toteutuspaikkaan tutustuminen tai hankinta-asiakirjoja tukevien asiakirjojen tarkastelu paikalla. Laissa on määrätty myös vähimmäismääräajoista ja niiden lyhentämisestä nopeutettuun menettelyyn oikeuttavissa tilanteissa. Normaalitilanteessa vähimmäismääräajat ovat:

1) osallistumishakemuksen jättäminen:

- kaikissa osallistumishakemuksen tekemistä edellyttävissä hankintamenettelyissä vähintään 30 pv hankintailoituksen julkaistavaksi lähettämispäivästä;

2) tarjouksen jättäminen:

- avoimessa menettelyssä vähintään 30 pv hankintailoituksen julkaistavaksi lähettämispäivästä, jos hankintayksikkö hyväksyy tarjousten jättämisen sähköisessä muodossa; muuten vähintään 35 pv,
- rajoitetussa menettelyssä hankintayksikön ja menettelyyn valittujen tarjoajien sopima, kaikille sama aika tai ellei sopimukseen päästä, vähintään 10 pv siitä päivästä, jona tarjoajia on kutsuttu jättämään tarjoukset,
- neuvottelumenettelyssä ja innovaatiokumppanuudessa vähintään 25 pv siitä päivästä, jona tarjoajia on kutsuttu jättämään alustavat tarjoukset, jos hankintayksikkö hyväksyy tarjousten jättämisen sähköisessä muodossa; muuten vähintään 30 pv,
- dynaamisessa hankintajärjestelmässä vähintään 10 pv siitä päivästä, jona tarjoajia on kutsuttu jättämään tarjoukset.

Määräajat on siis asetettava edellä mainittuja pidempinä hankinnan luonteen sitä edellyttäessä. Lisäksi määräaikoja on pidennettävä, mikäli hankintayksikkö ei toimita tarjoajan pyytämiä lisätietoja viimeistään **6 pv** ja nopeutetussa menettelyssä **4 pv** ennen tarjousajan päättymistä tai mikäli tarjouspyyntöön taikka muihin hankinta-asiakirjoihin tehdään merkittäviä muutoksia. Pidentäminen on

tehtävä oikeassa suhteessa lisätietojen tai muutosten merkittävyyteen, mutta pidentää ei tarvitse, jos tietoja ei ole pyydetty hyvissä ajoin tai jos niillä ei ole merkitystä tarjouksen valmistelussa.

Lisäksi hankintalain 69 §:ssä on säädetty tarjousajan pidentämisestä **5 pv**:llä, jos joitakin tarjouspyyntöasiakirjoja ei ole voitu lain sallimissa tilanteissa asettaa saataville sähköisessä muodossa; ks. jäljempänä Ohjeesta *Tarjouspyyntöasiakirjojen saataville saattaminen*.

Nopeutettu menettely

Avoimessa, rajoitetussa ja neuvottelumenettelyssä on mahdollisuus nopeutettuun menettelyyn, jos normaalitilanteen vähimmäismääräaikaisten noudattaminen on **kiireen vuoksi** käytännössä mahdotonta **tai** hankinnasta on **julkaistu ennakoilmoitus**. Kiire on voitava perustella, mutta siltä ei edellytetä samanlaista poikkeuksellisuutta ja äärimmäisyyttä kuin esim. suorahankinnassa, koska hankintailmoitus on kuitenkin julkaistu. Nopeutettu menettely on mahdollinen seuraavasti:

1) osallistumishakemuksen jättäminen kiireperusteella:

→ rajoitetussa menettelyssä ja neuvottelumenettelyssä vähintään 15 pv hankintailmoituksen julkaistavaksi lähettämispäivästä;

2) tarjouksen jättäminen sekä kiire- että ennakoilmoitusperusteella:

→ avoimessa menettelyssä vähintään 15 pv hankintailmoituksen julkaistavaksi lähettämispäivästä,

→ neuvottelumenettelyssä vähintään 10 pv siitä päivästä, jona tarjoajia on kutsuttu jättämään alustavat tarjoukset.

Laissa on säädetty myös rajoitettua menettelyä koskevasta nopeutetun menettelyn tarjousajasta, vähintään 10 pv, mutta määräyksellä on merkitystä vain valtion hankinnoissa. Kaupungin hankinnoissa tarjousaika voidaan yhteisesti sopia myös 10 pv lyhemmäksi, ja on joka tapauksessa vähintään 10 pv, ellei siitä sovita. Pidemmäksiään sovittua tarjousaikaa ei voida lyhentää nopeutetussa menettelyssä.

EU:n laajuinen ilmoitusmenettely

EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvat EU-hankintojen ja EU-suunnittelukilpailujen lisäksi käyttöoikeussopimukset ja hankintalain liitteen E mukaiset erityiset palvelut, joilla käyttöoikeusurakoita lukuun ottamatta on vain kansallinen kynnsarvo. Ilmoitusmenettely sisältää alla luetellut ilmoitukset, joissa on oltava hankintadirektiivin liitteessä V esitetyt tiedot ja jotka on toimitettava julkaistavaksi osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi (HILMA) hankinnalle tarkoitetulla EU-vakioilmoituslomakkeella ja käyttäen hankintojen määrittelyssä yhteistä hankintanimikkeistöä (CPV):

- 1) **hankintailmoitus** - julkaistava EU-hankintailmoitus, ilmoitus EU-suunnittelukilpailusta, liitteen E palveluhankintoja koskeva ilmoitus sekä käyttöoikeussopimuksia koskeva ilmoitus:
  - toimii pyyntönä lähettää tarjous avoimessa menettelyssä ja osallistumishakemus sen tekemistä edellyttävissä menettelyissä;
- 2) **ennakkoilmoitus** - julkaistava liitteen E palveluhankintoja koskevasta käyttöoikeussopimuksesta ja voidaan julkaista EU-hankinnasta ja liitteen E palveluhankinnasta;
- 3) **korjausilmoitus** - julkaistava muutoksista hankintailmoitukseen ja liitteen E palveluhankintoja koskevan käyttöoikeussopimuksen ennakkoilmoitukseen:
  - voidaan tehdä, jos tarjousaikaa on jäljellä (vaihtoehto hankintamenettelyn keskeyttämiselle)
  - edellyttää yleensä tarjousajan uudelleen arvioimista ja vähimmäismääräaikaisten uudelleen laskemista (lukuun ottamatta esim. hankinnan kannalta merkityksettömiä kirjoitusvirheitä)
  - ei oikeuta olennaisten muutosten tekemiseen (esim. uusien tarjoajien osallistumisen mahdollistavaa muutosta on oikeuskäytännössä pidetty olennaisena);
- 4) **jälki-ilmoitus tai suunnittelukilpailun tuloksia koskeva ilmoitus** - julkaistava hankinta- tai käyttöoikeussopimuksen tekemisestä, hankinnan keskeyttämisestä ja suunnittelukilpailun tuloksista:
  - koskee myös hankintoja, joista on julkaistu pelkästään ennakkoilmoitus eikä lainkaan hankintailmoitusta;
- 5) **ilmoitus sopimusmuutoksesta** - julkaistava hankinta- tai käyttöoikeussopimuksen muutoksesta, joka johtuu välttämättömistä lisätilauksista tai ennakoimattomista olosuhteista (hankintalaki 136 § 2 mom. 2 ja 3 kohdat):
  - mahdollistaa sopimuksen muuttamisen sopimuskauden aikana ilman uutta kilpailuttamista;
- 6) **suorahankintaa koskeva ilmoitus** - voidaan julkaista hankintapäätöksen jälkeen ennen hankinta- tai käyttöoikeussopimuksen tekemistä:
  - lyhentää valitusajan 14 päivään ilmoituksen julkaisemisesta;
- 7) **yleinen avoimuusilmoitus** - voidaan julkaista siitä, että hankintayksikön sidosyksikkö aikoo harjoittaa liiketoimintaa ulkopuolisten kanssa, tai siitä, että hankintayksikköjen yhteistyön piiriin kuuluvia palveluja aiotaan tarjota ulkopuolisille (hankintalaki 15 ja 16 §:t):
  - ulkopuolisille suuntautuvan liiketoiminnan rajoitus on 5 %:n sijasta 10 %:a, jos avoimuusilmoitukseen ei tule vastauksia markkinaehtoisesta toiminnasta.

Pakollisia ovat siis hankintailmoitus, ennakkoilmoitus liitteen E palveluhankintoja koskevasta käyttöoikeussopimuksesta, korjausilmoitus, jälki-ilmoitus ja suunnittelukilpailun tuloksia koskeva ilmoitus sekä ilmoitus sopimusmuutoksesta.

Ilmoituksen julkaiseminen

Hankintayksikkö voi julkaista hankintailmoituksen tai sen sisältämiä tietoja myös muussa tarkoituksenmukaisessa tiedotusvälineessä sen jälkeen, kun ilmoitus on julkaistu HILMA:ssa ja sitä ennen EU:n virallisessa lehdessä sekä TED-tietokannassa (ilmoitukset toimitetaan HILMA:sta julkaistavaksi ensin EU-tasolla). Muualla julkaistuissa hankintailmoituksissa ei saa olla muita kuin EU-tasolla julkaistuja tietoja.

Ilmoituksia koskevat määräajat

Ennakoilmoitus on toimitettava julkaistavaksi

- vähintään 35 pv ja enintään 12 kk ennen hankintailmoituksen lähettämistä (liitteen E palveluhankinnoissa ajanjakso voi olla 12 kk pidempikin).

Jälki-ilmoitus tai suunnittelukilpailun tuloksia koskeva ilmoitus on toimitettava julkaistavaksi

- 30 pv:n kuluessa hankintasopimuksen ja dynaamiseen hankintajärjestelmään perustuvien hankintasopimusten tai puitejärjestelyä koskevan päätöksen tekemisestä taikka suunnittelukilpailun päättymisestä (jälki-ilmoitusvelvoite ei koske puitejärjestelyn perusteella tehtäviä yksittäisiä hankintasopimuksia ja dynaamiseen hankintajärjestelmään perustuvien hankintasopimusten jälki-ilmoitukset voi tehdä vaihtoehtoisesti yhteen koottuina neljännesvuosittain),
- 48 pv:n kuluessa käyttöoikeussopimuksen tekemisestä.

Muihin hankintailmoituksiin liittyvät määräajat koskevat osallistumishakemusten tai tarjosten jättämistä (hankintailmoitus, korjausilmoitus) taikka ilmoituksella saavutettavien oikeusvaikutusten voimaantuloa (ilmoitus olennaisesta sopimusmuutoksesta, suorahankintailmoitus, yleinen avoimuusilmoitus). Niistä on määrätty tässä ohjeessa erikseen.

Hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto

Sähköisyysvaatimus

Tarjoukset, osallistumishakemukset ja muu **hankintamenettelyyn** liittyvä tietojenvaihto on toimitettava eräitä alla mainittuja poikkeustilanteita lukuun ottamatta sähköisesti välillä, jotka ovat yleisesti saatavilla ja yhteensopivia yleisesti käytössä olevien tieto- ja viestintäteknologisten tuotteiden kanssa.

Hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto voidaan toimittaa:

- 1) sähköisten välineiden sijasta postitse tai muulla soveltuvalla tavalla näiden ja sähköisten välineiden yhdistelmänä mm. seuraavissa tilanteissa (ks. tarkemmin hankintalaki 62 §):
  - sähköinen viestintä edellyttäisi erikoisvälineitä tai -laitteita taikka muita kuin yleisesti saatavilla olevia tiedostomuotoja esim. hankinnan erityisluonteen vuoksi tai tarjousten tekemisessä käytettyyn sovellukseen liittyvistä syistä,
  - muiden viestintämuotojen käyttö on tarpeen sähköisten viestintämuotojen turvallisuuden loukkauksen vuoksi tai käsiteltävien tietojen erityisen arkaluonteisuuden suojaamiseksi;
- 2) muilla kuin yleisesti saatavilla olevilla sähköisillä välineillä edellyttäen, että:
  - hankintayksikkö tarjoaa yleisesti saatavilla olevien sähköisten välineiden kautta ehdokkaille ja tarjoajille mahdollisuuden osallistua hankintamenettelyyn esim. julkaisemalla linkin internet-osoitteeseen, josta toimittajat voivat ladata tietokoneohjelman, tai muilla laissa tyhjentävästi määritellyillä sähköisillä tavoilla (ks. tarkemmin hankintalaki 63 §).

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa on ilmoitettava tietojenvaihtoa koskevista vaatimuksista. Muiden viestintämuotojen ja -välineiden käyttö on perusteltava hankintapäätöksessä tai hankintamenettelyä koskevassa kertomuksessa.

Sähköisyysvaatimus ei estä hankintamenettelyyn liittyvän tietojenvaihdon toimittamista suullisesti, mikäli se dokumentoidaan riittävällä tavalla. Tietoja, joilta edellytetään kirjallista muotoa, ei voi kuitenkaan toimittaa suullisesti. Tämä koskee tarjouspyyntöä ja muita hankinta-asiakirjoja sekä osallistumishakemusta ja tarjousta.

Sähköisyysvaatimus ei koske hankintayksikön suorittamaa hankinta-asiakirjojen käsittelyä, esim. tarjousten arviointia (se ei ole tietojenvaihtoa), eikä hankintasopimuksen tekemisen jälkeistä aikaa, esim. tilausten tekemistä (se ei ole hankintamenettelyä).

Tietoturvallisuusvaatimukset

Hankintamenettelyyn liittyvässä tietojenvaihdossa ja tietojen tallentamisessa on varmistettava tietojen eheyden sekä tarjousten ja osallistumishakemusten luottamuksellisuuden säilyminen:

- asiakirjojen sisältö ei saa paljastua ennen niiden jättämiselle asetettujen määräaikaisten päättymistä.

Hankintayksikön on määritettävä sähköisiltä viestintämuodoilta hankintamenettelyn eri vaiheissa vaadittava turvallisuustaso, jonka on oltava oikeassa suhteessa kuhunkin vaiheeseen liittyviin riskeihin.

Hankinta-asiakirjojen sähköiseen vastaanottamiseen käytettävien välineiden ja laitteiden on täytettävä laissa asetetut vaatimukset koskien mm. asiakirjojen toimittamisen tarkan ajankohdan määriteltävyyttä sekä toimitettuihin tietoihin pääsyn estoa ennen toimittamiselle varatun määräajan päättymistä, tietojen käsittelyyn liittyviä oikeuksia ja tietoihin pääsyä ja näitä koskevien ehtojen rikkomisen havaittavissa olemista. Ks. tarkemmin hankintalaki 64 §.

Hankinnan valmistelu ja tarjouspyyntö

Markkinakartoitus

Hankintayksikkö voi suunnitella ja valmistella hankintaa tekemällä **ennen varsinaisen hankintamenettelyn aloittamista** (hankintailmoituksen tekemistä) markkinakartoituksen. Markkinakartoitus tarkoittaa kaikkea markkinoilta saatavaa, hankintayksikön markkinatuntemusta lisäävää tietoa, esim. sitä, millaisia sopimusehtoja tai hinnoittelumekanismeja alalla esiintyy.

Hankintayksikkö voi tehdä esim. **tietopyynnön** tiedossaan oleville alan toimittajille tai HILMA:ssa (EU-hankinnoissa voi käyttää ennakoilmoituslomaketta merkitsemällä tarkoitukseksi tietopyyntö) ja kuvata siinä hankinnan taustatilannetta ja suunnitelmiaan sekä mm.

- esittää kysymyksiä hankinnan kohteen määrittelystä ja sopivasta hankintamenettelystä,
- pyytää ratkaisumallia hankinnan toteutukseen sekä arviota sen vaatimasta työmäärästä ja kustannuksista,
- lähettää **hankinta-asiakirjojen luonnoksia toimittajille etukäteen kommentoitavaksi** ja pyytää arviota mistä tahansa kohdasta, esim. hankinnan kohteen kuvauksesta, soveltuvuusvaatimuksista, vertailuperusteista, sopimusehdoista jne.

Toimittajien neuvojen käyttäminen ei kuitenkaan saa vaarantaa avoimuuden ja syrjimättömyyden toteutumista. Minkään mukana olevan tahon **ei tule päästä vaikuttamaan** esim. **tarjouspyynnön määrittelyihin liikaa**: Jos ehdokas, tarjoaja tai tarjoajaan liittyvä yritys osallistuu hankinnan valmisteluun, hankintayksikön on varmistettava, että tämä ei vääristä kilpailua mm.

- käymällä keskusteluja avoimesti useiden toimittajien kanssa; yhden toimittajan neuvojen huomioiminen sellaisenaan voi luoda oletettaman syrjinnästä,
- huolehtimalla tiedollisesta tasapuolisuudesta toimittamalla muille ehdokkaille ja tarjoajille tiedon, jonka hankinnan valmisteluun osallistunut on osallistuessaan saanut, ja asettamalla riittävän pitkän määräajan tarjousten ja osallistumishakemusten jättämiselle saadun lisätiedon merkityksen vähentämiseksi,
- **sulkemalla** hankinnan valmisteluun osallistuneen toimittajan pois **tarjouskilpailusta viimeisenä keinona**, jos ei ole muita keinoja varmistaa avoimuuden ja syrjimättömyyden toteutumista; ks. jäljempänä Ohjeesta *Hankinnanvaraiset poissulkemisperusteet*.

Hankinnan valmisteluun osallistuneen yrityksen liityntä tarjoajaan voi syntyä esim. konsernisuhteen kautta muodollisesta erillisyydestä huolimatta. Liityntä voi tulla tarkasteltavaksi myös hankinnan suunnittelu- ja toteutusvaiheen erillisissä, peräkkäisissä kilpailutuksissa.

Tarjouspyyntöasiakirjat

Tarjouspyyntöasiakirjat täydentävät hankintailmoitusta ja muodostavat hankinta-asiakirjoiksi kutsuttavan kokonaisuuden. Tarjouspyyntöasiakirjoihin kuuluvat **tarjouspyyntö** liitteineen ja neuvotteluja sisältävissä menettelyissä lisäksi **neuvottelukutsu** liitteineen sekä vielä **yksilöidyt kutsut** osallistumishakemusta edellyttävissä menettelyissä.

Tarjouspyyntö ja neuvottelukutsu liitteineen on laadittava niin selviksi, että niiden perusteella voidaan antaa keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Jos niiden sisältö eroaa hankintailmoituksesta, noudatetaan hankintailmoitusta:

→ asiakirjoissa käytettävien **ilmaisujen tulee olla keskenään yhteneviä.**

Tarjouspyyntöasiakirjojen saataville saattaminen

Tarjouspyyntö (tarkoittaa neuvotteluja sisältävissä menettelyissä vain alustavaa tarjouspyyntöä), neuvottelukutsu ja niiden liitteet on saatettava ilmaiseksi, rajoituksetta, suoraan ja kokonaan kaikkien saataville sähköisessä muodossa siitä päivästä, jona hankintailmoitus on julkaistu. Sähköinen osoite, jossa asiakirjat ovat saatavilla, on mainittava hankintailmoituksessa.

Jos joitakin asiakirjoja ei lain sallimissa poikkeustilanteissa voida asettaa saataville em. tavalla; ks. edellä Ohjeesta *Hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto*, hankintailmoituksessa on:

- ilmoitettava asiakirjojen toimittamistapa tai, jos poikkeamisperuste on erityisen arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuuden suojaaminen, asetettava tietojen luottamuksellisuuden suojaamista koskevat vaatimukset ja ilmoitettava, miten asiakirjoihin voi tutustua,
- pidennettävä tarjousten jättämisen määräaika **5 pv**:llä, ellei kysymyksessä ole hankintalain nopeutettuun menettelyyn oikeuttava kiire.

Lisätietojen antaminen

Hankintayksikön on toimitettava tarjouspyyntöasiakirjoihin liittyvät lisätiedot viimeistään **6 pv** ja nopeutetussa menettelyssä viimeistään **4 pv** ennen tarjousten vastaanottamiselle asetetun määräajan päättymistä, jos lisätiedot on pyydetty riittävän ajoissa:

- tämän laiminlyöminen johtaa velvollisuuteen pidentää tarjouksen jättämiseksi asetettavaa määräaika; ks. edellä Ohjeesta *Hankintamenettelyssä asetettavat määräajat*.

Yksilöityjen kutsujen lähettäminen

Menettelyissä, joissa hankintayksikkö valitsee tarjoajat tai neuvotteluihin otettavat toimittajat, on valituille ehdokkaille lähetettävä myös yksilöity kutsu, joka sisältää:

- ➔ rajoitetussa menettelyssä kutsun jättää tarjous,
- ➔ neuvotteluja sisältävissä menettelyissä kutsun osallistua neuvotteluihin ja jättää alustava tarjous.

Valitut on kutsuttava yhtäaikaaisesti ja kirjallisesti. Kutsuun ei sisällytetä tarjousten tekemistä tai neuvotteluihin osallistumista varten annettavia tietoja, vaan ainoastaan tieto internet-osoitteesta, jossa tiedot sisältävä tarjouspyyntö, neuvottelukutsu ja niiden liitteet ovat saatavilla. Jos joitakin asiakirjoja ei voida asettaa saataville sähköisessä muodossa, ne on lähetettävä valituille yksilöidyn kutsun mukana.

Tarjouspyynnön vähimmäisisältö

Tarjouspyynnössä, neuvottelukutsussa ja niiden liitteissä on oltava vähintään seuraavat tiedot tarjousten tekemistä ja neuvottelujen käymistä varten:

- 1) hankinnan kohteen määrittely tai hankekuvaus sekä kohteeseen liittyvät muut laatuvaatimukset;
- 2) viittaus hankintailmoitukseen; esim. ilmoituksen tunnistenumero tai julkaisuaika HILMA:ssa;
- 3) määräaika tarjousten tekemiselle;
- 4) tarjousten toimitusosoite;
- 5) tarjouskieli;
- 6) muut tarjousasiakirjojen esittämistä ja muotoa koskevat vaatimukset;
- 7) kilpailullisessa neuvottelumenettelyssä neuvottelujen alkamispäivä sekä käytettävä kieli;
- 8) ehdokkaiden tai tarjoajien soveltuvuusvaatimukset ja pyyntö toimittaa ESPD-asiakirja sekä luettelo asiakirjoista, joita soveltuvuuden arviointia varten on toimitettava;
- 9) kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteet ja niiden suhteellinen painotus, kohtuullinen vaihteluväli tai poikkeuksellisissa tapauksissa vertailuperusteiden tärkeysjärjestys;
- 10) tarjousten voimassaoloaika;
- 11) keskeiset sopimusehdot;
- 12) muut tiedot, joilla on olennaista merkitystä hankintamenettelyssä ja tarjousten tekemisessä.

Jos tarjouspyyntöön tehdään olennaisia muutoksia, niistä tulee ilmoittaa hankintailmoituksen korjausilmoituksella.

Hankinnan kohteen ilmoittaminen

Hankinnan kohde ilmoitetaan kuvaamalla ja määrittelemällä sen sisältö tarjouspyyntöasiakirjoissa (neuvotteluja sisältävissä menettelyissä lopullisessa tarjouspyynnössä) niin selkeästi ja yksityiskohtaisesti, että sen perusteella voidaan antaa lopullisia, yhteismitallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Kohteen määrittelyssä ei saa käyttää vaatimuksia, jotka eivät liity objektiivisesti määriteltävissä tai mitattavissa oleviin hankinnan kohteen ominaisuuksiin.

Kiellettyjä ovat myös vaatimukset, jotka rajoittavat perusteettomasti kilpailua, kuten maininta tietystä valmistajasta, tiettyä alkuperää olevista tavaroista, tiettyyn tarjoajaan viittaavasta tavaramerkistä yms. Poikkeuksellisesti maininta on sallittu, mikäli hankinnan kohdetta ei ole mahdollista kuvata riittävän selkeästi muulla tavalla, ja tällöinkin vain liittämällä mainintaan ilmaisu ”*tai vastaava*”.

Luonnollisten henkilöiden käyttöön tarkoitetun hankinnan kohteen määrittelyssä on otettava huomioon esteettömyys vammaisille käyttäjille tai kaikkien käyttäjien vaatimukset täyttävä suunnittelu. Mikäli tarjouspyyntö koskee palveluita, joihin liittyy henkilötietojen käsittelyä, tämä on otettava huomioon hankinnan kohteen määrittelyssä ja hankintasopimuksen ehtoissa.

Laatuseikat hankinnan kohteen määrittelyssä

Jos tarjouksen vähimmäisvaatimuksina käytetään laatuseikkoja, ne tulevat osaksi hankinnan kohteen määrittelyä, jota täyttämätön tarjous on hylättävä. Tarjousvertailu suoritetaan tällöin pelkästään hinnan perusteella, ellei laatuseikkoja ole asetettu myös tarjousten vertailuperusteiksi.

Laadullisen vähimmäisvaatimuksen täytyminen (ja laadullisesti paras tarjous, jos laatuseikkoja on myös tarjousten vertailuperusteina) on voitava todeta tarjouspyynnössä asetetuina, objektiivisesti määriteltävissä tai mitattavissa olevin kriteerein, **henkilökohtaisesta näkemyksestä riippumatta**. Esim. esteettisiä ominaisuuksia on yleensä vaikea tai mahdoton määritellä yksiselitteisesti, mutta luovan työn tuloksen kilpailuttamisessa voidaan käyttää suunnittelukilpailua.

Hankinnassa huomioon otettavien laatuseikkojen tulee olla hankinnan kannalta tarpeellisia sekä yksiselitteisesti määriteltävissä tai mitattavissa olevia. Yleensä on tarkoituksenmukaisinta käyttää niitä tarjousten

- ➔ vähimmäisvaatimuksina siltä osin kuin voidaan asettaa vähimmäistaso, jonka täytyminen riittää, ja
- ➔ vertailuperusteina siltä osin kuin tarvitaan mahdollisimman hyvää laatua.

Hankintalain sallimat hankinnan määrittelyn tavat

Hankinnan kohdetta kuvaavat määritelmät on laadittava jollakin seuraavista **vaihtoehtoisista** tavoista:

- 1) suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten perusteella, jos ne ovat riittävän täsmällisiä mahdollistaakseen tarjousten vertailun:
  - tarjoajat voivat esittää erilaisiin teknisiin ratkaisuihin perustuvia tarjouksia,
  - kansallisesti voimaan saatetun eurooppalaisen/kansainvälisen standardin tms. laissa mainitun teknisen määrittelyn täyttävää tarjousta ei saa hylätä, jos määrittely koskee hankintayksikön asettamia suorituskykyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia ja tarjoaja on osoittanut tarjouksessaan vaatimusten täyttyvän;
- 2) viittaamalla hankinnan kohdetta kuvaaviin määritelmiin ja standardeihin hankintalaista ilmenevässä tärkeysjärjestyksessä sekä liittämällä jokaiseen viittaukseen ilmaus ”*tai vastaava*”:
  - vaikka tarjotut tuotteet, palvelut tai materiaalit eivät ole viitatu standardin tai muun teknisen määritelmän mukaisia, tarjousta ei saa hylätä, jos sen on osoitettu täyttävän niissä asetetut, hankinnan kohteeseen liittyvät vaatimukset (tarjous on hyväksyttävä ”*tai vastaavana*”);
- 3) kohdassa 1 tarkoitettujen vaatimusten perusteella ja viittaamalla näiden vaatimusten mukaisuutta koskevana olettamana 2 kohdassa tarkoitettuihin määritelmiin; tai
- 4) viittaamalla 2 kohdassa tarkoitettuihin määritelmiin tiettyjen ominaisuuksien osalta ja 1 kohdassa tarkoitettuihin vaatimuksiin muiden ominaisuuksien osalta.

Merkit hankinnan kohteen määrittelyssä

Hankintayksikkö voi vaatia toimittajalta tiettyä merkkiä näytöksi hankinnan kohteelta vaadituista ympäristö- tai sosiaalisista taikka muista ominaisuuksista, mikäli **kaikki** alla mainitut ehdot täyttyvät:

- 1) merkille sen saamiseksi asetetut vaatimukset koskevat ainoastaan perusteita, jotka liittyvät hankinnan kohteeseen ja soveltuvat hankinnan kohteen ominaisuuksien määrittelemiseen:
  - jos merkin saamiseksi asetetaan myös vaatimuksia, jotka eivät liity hankinnan kohteeseen, hankintayksikkö ei saa vaatia merkkiä, mutta voi sen sijaan määritellä hankinnan kohteen viittaamalla niihin merkin eritelmiin, jotka liittyvät hankinnan kohteeseen,
  - jos hankintayksikkö ei edellytä hankinnan kohteen täyttävän kaikkia merkille asetettuja vaatimuksia, sen on yksilöitävä vaatimuksista ne, joiden se edellyttää täyttyvän;
- 2) merkille sen saamiseksi asetetut vaatimukset perustuvat puolueettomasti todennettavissa oleviin ja syrjimättömiin perusteisiin;

- 3) merkki vahvistetaan avoimessa menettelyssä, johon kaikki ao. sidosryhmät voivat osallistua;
- 4) kaikkien ao. osapuolten on mahdollista saada merkki;
- 5) merkkiä hakevasta riippumaton kolmas osapuoli laatii merkille asetetut vaatimukset.

Hankintayksikön on kuitenkin hyväksyttävä kaikki **vastaavat merkit**, joilla sen vaatimusten täyttyminen voidaan varmistaa, ja **mitakin todistuskeinoja**, jos tarjoaja ei ole voinut saada itsestään riippumattomista syistä vaadittua tai vastaavaa merkkiä asetettujen määräaikojen kuluessa.

Sertifikaatit hankinnan kohteen määrittelyssä

Hankintayksikkö voi vaatia toimittajalta näytöksi hankinnan kohteelta vaadituista ominaisuuksista arviointilaitoksen testausraportin tai todistuksen. Sen on kuitenkin hyväksyttävä vaatimaansa erityistä arviointilaitosta **vastaavien muiden arviointilaitosten todistukset**, ja **mitakin todistuskeinoja**, jos tarjoaja ei ole voinut saada itsestään riippumattomista syistä vaadittua tai vastaavaa todistusta asetettujen määräaikojen kuluessa.

Hankintasopimuksen jakaminen osiin

Hankintayksikkö voi kilpailuttaa hankinnat joko kokonaan pienempinä erinä tai sallia suurissa hankinnoissa osatarjoukset.

Osiin jakaminen sekä osien koon ja kohteen määrittely ovat hankintayksikön harkinnassa, ellei sillä pyritä hankintalain kilpailuttamisvelvoitteiden kiertämiseen. Tarkoitus voi olla mm. riittävän osallistujamäärän tai pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien varmistaminen, laajan hankinnan taloudellisen tai teknisen riskin jakaminen taikka logistiikkaan tai rahoitukseen liittyvien kysymysten hallinta (esim. rahoitusta on myönnetty vain lyhyeksi ajanjaksoksi kerrallaan).

Koska osiin jakaminen on lainsäätäjän suositus, hankintayksikön on kerrottava mahdollisen jakamatta jättämisen perustelut hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä tai hankintaa koskevassa kertomuksessa. Perusteluina voi olla esim. se, että jakaminen tekisi sopimuksen toteuttamisesta teknisesti liian vaikeaa tai kallista.

Hankintakokonaisuuden voi jakaa osiin kilpailuttamalla kokonaisuuden eri osat:

- a) **samassa tarjouskilpailussa** tekemällä hankintasopimus erillisinä osina tai yhdistämällä samaan hankintasopimukseen/samalle tarjoajalle useita osia tai kaikki osat, jolloin hankintailmoituksessa on ilmoitettava:
  - ➔ voiko tarjouksen antaa yhdestä, useammasta vai kaikista osista,

- mahdollinen rajoitus niiden osien määrästä, joihin saman tarjoajan tarjous voi tulla valituksi, sekä säännöt sen ratkaisemiseksi, mihin osaan tarjous tulee valituksi siinä tapauksessa, että se tulisi valituksi enimmäismäärää suurempaan osaan,
- osat tai osien ryhmät, jotka voidaan yhdistää samaan hankintasopimukseen, jolloin tarjouksista on tehtävä vertaileva arvio sen selvittämiseksi, täyttävätkö tarjoajan jotakin osayhdistelmää koskevat tarjoukset kokonaisuutena hankintasopimuksen tekoperusteet ko. osien osalta paremmin kuin niitä koskevat erilliset tarjoukset (määritettävä ensin, mitkä tarjoukset parhaiten täyttäisivät hankintasopimuksen tekoperusteet kunkin yksittäisen osan osalta);

b) erillisissä tarjouskilpailuissa tekemällä erillisiä hankintasopimuksia:

- hankintayksikön on varmistettava, ettei menettely johda kiellettyyn hankinnan pilkkomiseen.

Osiin jaetun hankinnan kilpailuttamisessa tulee noudattaa hankintalain määräyksiä osiin jaetun hankintasopimuksen **ennakoidun arvon** laskennasta; ks. Ohjeesta *Hankintalain yleiset säännökset*.

Vaihtoehtoiset tarjoukset

Hankintayksikkö voi sallia tai vaatia tarjoajien esittävän vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa hankinta, mikäli tästä on ilmoitettu hankintailmoituksessa. Tällöin hankinnan kohde on kuvattava laatimalla yleismääritelmä, jossa esitetään vähimmäisvaatimukset, sekä vaihtoehtoisia määrittelyjä, joissa esitetään esim. teknisiin ominaisuuksiin liittyviä korkeampia vaatimuksia:

- vaihtoehtoisen tarjouksen tulee täyttää sekä hankinnan kohteelle **yleismääritelmässä** asetetut vähimmäisvaatimukset että **vaihtoehtojen esittämiselle** asetetut vaatimukset.

Hankintailmoituksessa on ilmoitettava, onko pelkän vaihtoehdon tarjoaminen sallittua vai onko aina annettava myös yleismääritelmän mukainen tarjous. Vaihtoehtoa ei saa hylätä pelkästään sen vuoksi, että se johtaisi eri hankintalajiin, esim. tavarahankinnan sijasta palveluhankintaan.

Vaihtoehtojen pyytäminen voi olla tarkoituksenmukaista, kun hankintayksikkö ei tunne tarkalleen markkinoita, toivoo saavansa uusia innovatiivisia ratkaisuja tai epäilee, ettei tarjouksia muuten tule riittävästi. Vaihtoehtoisia tarjouksia voidaan pyytää myös, jos harkitaan sekä ostoa että leasing-sopimusta.

Rinnakkaiset tarjoukset

Hankintayksikkö voi kieltää useamman rinnakkaisen tarjouksen tekemisen, mikäli tästä on ilmoitettu tarjouspyynnössä. Rinnakkaisilla tarjouksilla tarkoitetaan tilannetta, jossa toimittaja jättää useamman samaa hankinnan kohteen kuvausta vastaavan tarjouksen. Esim. useampaa tuotemerkkiä edustava yritys voi tarjota näitä kaikkia.

Alihankinta

Hankintayksikkö **voi vaatia**, että tarjoajan on tarjouksessaan ilmoitettava sopimuksen osat, jotka se aikoo antaa alihankkijoille, sekä ehdotetut alihankkijat. Tarjoajaa ei voi ilman erityistä syytä kieltää käyttämästä alihankkijoita, mutta rakennusurakka- ja palveluhankinnoissa sekä tavarahankintaan liittyvissä kokoamis- ja asennustöissä tarjoajan voi vaatia toteuttavan itse tietyt kriittiset tehtävät.

Hankintayksikön **on velvoitettava** valittu tarjoaja ilmoittamaan hankintayksikön välittömässä valvonnassa olevissa tiloissa toteutettavaan palveluhankintaan tai rakennusurakkaan osallistuvat alihankkijat (nimet, yhteystiedot ja lailliset edustajat) viimeistään hankintasopimuksen toteuttamisen alkaessa, mikäli ne ovat tuolloin tiedossa, ja näissä sopimuksen voimassaoloaikana tapahtuvat muutokset. Alihankintaketjun avoimuuden lisäämisen johdosta hankintayksiköt pystyvät paremmin kiinnittämään huomiota harmaan talouden torjuntaan.

Alihankkijoiden käyttö pelkästään sopimuksenmukaisten tehtävien toteuttamisessa on erotettava tilanteesta, jossa tarjoaja vetoaa alihankkijan voimavaroihin täyttääkseen tarjoajan soveltuvuudelle asetetut vaatimukset. Tällainen ns. **voimavara-alihankkija** on nimettävä jo osallistumishakemuksessa tai avoimessa menettelyssä tarjouksessa ja mukaan on liitettävä myös sen ESPD-lomake.

Alihankkijan poissulkeminen

Hankintayksikkö **voi tarkistaa**, koskeeko sopimuksenmukaisten tehtävien toteuttamisessa käytettävää alihankkijaa jokin hankintalain poissulkemisperuste, mutta jos se on tarkistanut ja todennut pakollisen poissulkemisperusteen, sen **on vaadittava** tarjoajaa korvaamaan alihankkija. Harkinnanvaraisen poissulkemisperusteen kohdalla se **voi vaatia** alihankkijan korvaamista.

Hankintayksikön **on vaadittava** tarjoajaa korvaamaan voimavara-alihankkija, jos tätä koskee pakollinen poissulkemisperuste tai jos tämä ei täytä hankintayksikön vaatimuksia soveltuvuudesta. Harkinnanvaraisen poissulkemisperusteen kohdalla korvaamista **voi vaatia**. Ks. jäljempänä Ohjeesta *Tarjoajan oikeudellinen muoto, ryhmittymät ja muiden yksiköiden voimavarojen käyttö*.

Tarjouksen ja osallistumishakemuksen vaatimustenmukaisuus

Tarjoajan tulee tarjouksessaan osoittaa, että sen tarjoama tavara, palvelu tai rakennusurakka on hankinta-asiakirjoissa esitettyjen vaatimusten mukainen. Osallistumishakemukselle asetettujen vaatimusten täytyminen tulee osoittaa osallistumishakemuksessa.

Vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi tarjouksessa ja osallistumishakemuksessa on annettava kaikki niiltä vaaditut tiedot ja asiakirjat ja ne on annettava vaaditulla tavalla. Tarjoajan soveltuvuutta koskevien vaatimusten täytyminen osoitetaan lähtökohtaisesti yhteisellä eurooppalaisella hankinta-asiakirjalla (ESPD-lomake).

Virheen tai puutteen korjaaminen

Virheellistä tai puutteellista tarjousta tai osallistumishakemusta ei pääsääntöisesti voi korjata sen antamiselle asetetun määräajan jälkeen annettavilla lisäselvityksillä. Tarjouspyyntöä tai tarjousmenettelyn ehtoja vastaamaton tarjous ja tarjouskilpailun osallistumisehtoja vastaamaton osallistumishakemus tulee siis lähtökohtaisesti hylätä.

Hankintayksikkö **voi** kuitenkin **sallia** tarjouksessa tai osallistumishakemuksessa olevan, **kokonaisuuden kannalta epäolennaisen ja vähämerkityksellisen virheen tai puutteen korjaamisen** hankintalain periaatteita tasapuolisuudesta, syrjimättömyydestä, avoimuudesta ja suhteellisuudesta noudattaen. Tarjoajaa tai ehdokasta voi pyytää em. virheen tai puutteen johdosta asetetussa määräajassa toimittamaan, lisäämään, selventämään tai täydentämään tietoja tai asiakirjoja. Hankintayksiköllä **ei ole velvollisuutta** antaa mahdollisuutta virheen tai puutteen korjaamiseen, mutta mahdollisuuden antamisessa on oltava tasapuolinen.

Mahdollisuus sallia kokonaisuuden kannalta epäolennaisen ja vähämerkityksellisen virheen tai puutteen korjaaminen ei tarkoita mahdollisuutta hyväksyä tällaisen virheen tai puutteen sisältävä tarjous tai osallistumishakemus. Tarjous tai osallistumishakemus on hylättävä, ellei hankintayksikkö salli korjaamista ja tarjousta tai osallistumishakemusta saateta vaatimusten mukaiseksi.

Korjaamismahdollisuus voi koskea **tarjouksen sisällön selventämistä, mutta ei sen muuttamista**. Korjaaminen ei saa vaikuttaa olennaisesti ehdokkaan tai tarjoajan asemaan tarjouskilpailussa eikä johtaa tosiasiallisesti uuden osallistumishakemuksen tai tarjouksen esittämiseen:

- sallittua ei ole esim. myöhästyneen tarjouksen hyväksyminen, vaatimuksia täyttämättömän referenssin tai tuotteen vaihtaminen, puuttuvan tarjousvertailussa merkityksellisen hinta- tai laatutiedon taikka olennaisen asiakirjan toimittaminen eikä selkeän ja tietoisien vaatimusten vastaisen tahdonilmaisun korjaaminen (pidentäisivät tarjouksen tai osallistumishakemuksen jättöaikaa ja antaisivat mahdollisuuden **parantaa tarjoustaan tai soveltuvuuttaan**).

Virheen tai puutteen olennaisuutta on arvioitava tapauskohtaisesti kokonaisuus huomioon ottaen. Oikeuskäytännössä on katsottu sallituksi pyytää sellaisia täsmennyksiä, jotka hankintayksikkö olisi voinut helposti itsekin laskea tarjouksessa olleiden tietojen perusteella, sekä yrityksen julkaistun taseen kaltaisia tietoja, joiden voidaan objektiivisesti todeta olevan peräisin ajalta ennen osallistumishakemuksen jättöajan päättymistä:

- ESPD-lomake sisältää ns. historiatietoja, mutta kokonaan puuttuvan toimittamisen salliminen antaisi mahdollisuuden parantaa soveltuvuutta esim. viittaamalla toisen yrityksen voimavaroihin, joiden käytettävissä olemisen ajankohta ei ole objektiivisesti todettavissa.

Virheitä, jotka voivat muodostua kokonaisuuden kannalta epäolennaisiksi ja vähämerkityksellisiksi, saattavat olla esim. muotovirhe, kuten puuttuva allekirjoitus tai puuttuva tarjouksen voimassaolotieto, hinnoittelua koskeva väärä valuutta tai väärä hinnoitteluyksikkö taikka ilmeinen pilkkuvirhe, puuttuvat hinnat, joita ei käytetä tarjosten vertailussa, tai tarjouspyynnöstä poikkeava maksuehto.

Hankintayksikön virheestä johtuva virhe

Tarjouksen tai osallistumishakemuksen täsmentämisen tarve voi johtua myös hankintayksikön vastuulla olevan asiakirjan virheestä tai tulkinnanvaraisuudesta.

Koska hankinta on kuvattava hankinta-asiakirjoissa niin selkeästi, että kuvausten perusteella voidaan antaa keskenään yhteismitallisia tarjouksia, hankintayksikön ryhdyttävä toimiin oman virheensä johdosta:

- ➔ hankinta-asiakirjan korjaaminen tai selventäminen sekä tähän perustuva täsmennyspyyntö,
- ➔ siirtyminen neuvottelumenettelyyn, mikäli sen edellytykset täyttyvät, tai
- ➔ hankinnan keskeyttäminen ja uudelleen kilpailuttaminen, mikäli hankinta-asiakirjoihin on tarve tehdä olennaisia muutoksia.

Tarjosten käsittely

Tarjosten avaaminen ja tarjouskilpailuun valinta

Sähköisen kilpailutusjärjestelmän käyttämisellä voidaan yleensä varmistua tasapuolisuudesta tarjosten vastaanottamisessa ja avaamisessa ilman erillisen avaamistilaisuuden järjestämistä.

Tarjouskilpailuun voidaan valita vain tarjouspyynnön vaatimusten mukainen tarjous, jonka on antanut tarjoaja, joka täyttää hankintayksikön tarjoajan soveltuvuudelle asettamat vaatimukset ja jota ei tule sulkea tarjouskilpailusta hankintalain pakollisen tai harkinnanvaraisen poissulkemisperusteen johdosta.

Tarjoajien soveltuvuuden ja poissulkemisperusteiden arviointi, tarjosten tarjouspyynnönmukaisuuden tarkistaminen sekä tarjosten vertailu muodostavat hankintamenettelyssä omat erilliset vaiheensa. Menettelyissä, joissa osallistujat valitaan osallistumishakemusten perusteella, tarjoajalle ja tarjoukselle asetettujen vaatimusten täytyminen on tarkistettava ennen tarjosten vertailua. Näin yleensä menetellään myös avoimessa menettelyssä, mutta siinä hankintayksikkö voi halutessaan tarkistaa tarjouspyynnönmukaisuuden ja vertailla tarjoukset jo ennen tarjoajien soveltuvuuden ja poissulkemisperusteiden tarkistamista.

Tarjoajien valinta (soveltuvuus)

Ehdokas tai tarjoaja, joka ei täytä hankintayksikön asettamia soveltuvuusvaatimuksia tai jota koskee hankintalain pakollinen poissulkemisperuste, on suljettava pois tarjouskilpailusta. Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet antavat mahdollisuuden poissulkemiseen, ja sopimusta voi olla tekemättä tarjoajan kanssa myös, jos **tarjous** ei ole niissä tarkoitettujen ympäristö-, sosiaali- tai työoikeudellisten velvoitteiden mukainen (5-kohta, jonka osalta tarjoajan luotettavuus saattaa ilmetä vasta tarjouksesta). Tilanne voi kuitenkin korjaantua sekä pakollisten että harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden osalta hankintalain mukaisin korjaavin toimenpitein.

Soveltuvuuden ja poissulkemisperusteiden arviointi tehdään yleensä ennen tarjousten tarjouspyynnön mukaisuuden tarkistamista ja tarjousvertailua alustavasti ESPD-lomakkeella annetulla vakuutuksella, mutta poissulkeminen voi tapahtua missä tahansa hankintamenettelyn vaiheessa, jos peruste siihen ilmenee. Todistukset pyydetään yleensä vain voittaneelta tarjoajalta ennen hankintasopimuksen tekemistä, mutta jos tarjouskilpailuun osallistujat valitaan asettamalla osallistumishakemukset etusijajärjestykseen, vertailu edellyttää käytännössä todistusten pyytämistä. Niitä voidaan pyytää myös, jos on syytä epäillä ESPD-lomakkeella annetun vakuutuksen paikkansapitävyyttä.

Soveltuvuutta ja poissulkemisperusteita koskevien vaatimusten on täytyttävä yleensä tarjoushetkellä, mutta kalusto- tai organisaatioresurssien osalta riittää tarjouksessa annettu sitoumus niiden hankkimisesta tarjousajan jälkeen.

Lain pakolliset poissulkemisperusteet

Ehdokas, tarjoaja tai alihankkija on suljettava tarjouskilpailusta, jos hankintayksikön tiedossa on, että

- 1) se taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on **rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu vankeusrangaistukseen** jostakin laissa mainitusta rikoksesta (vero- ja avustuspätket, eräät työririkokset, lahjonta, rahanpesu, järjestäytyneen rikollisryhmän toiminta, terrorismi, ihmiskauppa):
  - hankintayksikön on pyydettävä ehdokkaalta tai tarjoajalta rikosrekisteriote, mutta se voi lähtökohtaisesti luottaa tämän antamaan selvitykseen asiassa relevantista henkilöpiiristä;
- 2) sen on lainvoimaisella päätöksellä tai tuomiolla todettu laiminlyöneen velvollisuutensa maksaa veroja tai sotumaksuja, paitsi jos on ne jo maksanut tai sopinut sitovasta maksujärjestelystä:
  - hallintoasioissa ei ole tätä vastaavaa viranomaisotetta, joten asiaa ei tarvitse selvittää erikseen (mutta harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden osalta voi esittää verovelkatodistuksen).

Poissulkemisvelvollisuus on **missä tahansa hankintamenettelyn vaiheessa**, mikäli em. peruste käy ilmi ja hankintayksikkö voi näyttää sen toteen eikä tilanne korjaannu hankintalain mukaisin korjaavin toimenpitein. Tarjouskilpailun ulkopuolelle **ei kuitenkaan** saa sulkea, **jos** em. lainvoimaisen tuomion antamisesta on kulunut yli 5 vuotta.

Lain harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet

Ehdokkaan tai tarjoajan voi sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos tätä koskee jokin seuraavista:

- 1) konkurssi, purkaminen, liiketoiminnan keskeyttäminen, velkojen järjestely vahvistetulla akordilla, saneerausohjelmalla tms. lainsäädäntöön perustuvalla menettelyllä;
- 2) jokin edellisen kohdan menettelyistä on vireillä;
- 3) ammattitoiminnan vakava virhe;
- 4) verojen tai sotumaksujen laiminlyönti (paitsi jos on ne jo maksanut tai sopinut sitovasta maksujärjestelystä);
- 5) rikkomus, joka kohdistuu ympäristö-, sosiaali- tai työoikeudellisiin velvoitteisiin (lait, työehtosopimukset tai laissa erikseen luetellut kansainväliset sopimukset);
- 6) kilpailua vääristämään pyrkivä sopimus muiden ehdokkaiden tai tarjoajien kanssa;
- 7) eturistiriita, jota ei voida poistaa lievemmillä toimenpiteillä (esim. hankintaviranomaisen palveluksessa olevien puolueettomuuden vaarantava taloudellinen intressi);
- 8) hankintamenettelyn valmisteluun osallistuminen, joka on vääristänyt kilpailua (ellei vääristymää voida poistaa lievemmillä toimenpiteillä);
- 9) aiempien hankintasopimusten keskeisiin vaatimuksiin liittyvien suoritusten merkittävät tai toistuvat puutteet, jotka ovat johtaneet sopimuksen ennakkoiseen irtisanomiseen, vahingonkorvaukseen tms. sanktioihin (koskee myös sopimuksia kaupungin muiden hankintayksikköjen kanssa);
- 10) tarjoajien soveltuvuuden tarkistamiseksi tai tarjouksen valitsemiseksi vaadittujen tietojen antaminen olennaisesti väärinä tai niiden antamisen laiminlyöminen;
- 11) pyrkimys vaikuttaa epäasianmukaisesti hankintayksikön päätöksentekoon, saada luottamuksellisia tietoja perusteettoman edun saamiseksi hankintamenettelyssä tai antaa tarkoituksellisesti harhaanjohtavia tietoja, jotka voivat vaikuttaa olennaisesti tarjoajan tai tarjouksen valintaa koskeviin päätöksiin.

Kohtien 3, 5 ja 6 poissulkemisperusteet ulottuvat myös ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäseniin ja edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttäviin henkilöihin.

Harkinnanvaraisen poissulkemisperusteiden käyttäminen ei edellytä siitä mainittavan hankinta-asiakirjoissa. Poissulkemismahdollisuus on **missä tahansa hankintamenettelyn vaiheessa**, mikäli peruste käy ilmi ja hankintayksikkö voi näyttää sen toteen eikä tilanne korjaannu hankintalain mukaisin korjaavin toimenpitein (vähäisen rikkomuksen perusteella kuitenkin vain poikkeuksellisesti hankintalain suhteellisuusperiaatteen johdosta). Tarjouskilpailun ulkopuolelle **ei kuitenkaan** saa sulkea, **jos** em. perusteiden muodostavasta **tapahtumasta on kulunut yli 3 vuotta**.

Harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita voi soveltaa **myös kansalliset kynnysarvot alittavissa** hankinnoissa.

Hankintayksikön oikeus tietojen saantiin

Kuntien viranomaisiin ja julkisoikeudellisiin laitoksiin kuuluvalla hankintayksiköllä on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta salassapitosäännösten estämättä välttämättömät tiedot yritys- ja yhteisötietolaissa tarkoitetuista harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden selvittämiseksi.

Hankintalain poissulkemisperusteen korjaavat toimenpiteet

Pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste voi korjaantua, jos ehdokas tai tarjoaja esittää **luotettavuudestaan näyttöä**. Se voi koskea esim. teon, virheen tai laiminlyönnin uusiutumista estäviä henkilöstö- tai teknisiä toimenpiteitä taikka raportointi- ja valvontajärjestelmien käyttöönottoa. Jos hankintayksikkö katsoo toimenpiteet riittäviksi huomioon ottaen poissulkemisperusteen muodostavan menettelyn vakavuus, tarjouskilpailusta ei saa sulkea. Hankinta-asiakirjoissa voidaan edellyttää, että selvitys esitetään jo tarjousten ja ESPD-lomakkeen jättämisen yhteydessä.

Hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset

Hankintayksikkö voi asettaa **hankintailmoituksessa** ehdokkaan tai tarjoajan rekisteröitymistä, taloudellista ja rahoituksellista tilannetta sekä teknistä ja ammatillista pätevyyttä koskevia vaatimuksia varmistukseksi, että sillä on oikeus harjoittaa ammatti- tai elinkeinotoimintaa, riittävät taloudelliset ja rahoitusta koskevat voimavarat sekä tekniset ja ammatilliset valmiudet toteuttaa hankintasopimus.

Soveltuvuusvaatimusten tulee **liittyä hankinnan kohteeseen** ja olla asianmukaisessa **suhteessa hankinnan luonteeseen, käyttötarkoitukseen ja laajuuteen**. Lähtökohtaisesti hankintayksiköllä on kuitenkin laaja harkintavalta soveltuvuusvaatimusten asettamisessa; se voi esim. edellyttää lakisääteistä pätevyyttä korkeampaa ammatillista pätevyyttä, mikäli se on hankinnan kohteen kannalta perusteltua. Soveltuvuusvaatimuksia täyttämätön ehdokas tai tarjoaja on suljettava tarjouskilpailusta.

Rekisteröityminen

Vaatimukset oikeudesta harjoittaa ammatti- tai elinkeinotoimintaa sijoittautumismaassaan:

- 1) rekisteriote (Suomessa kaupparekisteri);
- 2) valahtoinen ilmoitus tai todistus;
- 3) toimilupa tai järjestön jäsenyyttä koskeva todistus.

Taloudellinen ja rahoituksellinen tilanne

Vaatimukset hankintasopimuksen toteuttamisen taloudellisista voimavaroista:

- voivat koskea esim. vähimmäisliikevaihtoa, varojen ja velkojen välistä suhdetta, riittävää luottokelpoisuutta (luottoluokitus) tai riittävää vastuuvakuutusta,
- tulee olla avoimia, syrjimättömiä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia,
- tulee asettaa siten, että näyttö vaatimusten täyttymisestä voidaan antaa yhdellä tai useammalla hankintalain **liitteessä D luetellulla asiakirjalla**; ks. tarkemmin jäljempänä.

Vaadittava vuotuinen vähimmäisliikevaihto saa olla enintään 2 x hankintasopimuksen ennakoitu arvo:

- vaatimus voi olla korkeampi perustellusta syystä, esim. hankinnan toteuttamiseen liittyvä suuri riski; perustelut on mainittava tarjouspyynnössä tai hankintapäätöksessä,
- jos hankinta on jaettu osiin hankintalain mukaisesti, sovelletaan vaatimusta kuhunkin osaan tai osien ryhmään, jos saman tarjoajan kanssa tehdään hankintasopimus useista samanaikaisesti toteutettavista osista,
- jos puitejärjestelyyn perustuvat hankinnat tehdään puitejärjestelyn sisäisellä kilpailutuksella, vaatimus on asetettava samanaikaisesti toteutettavien hankintasopimusten ennakoidun enimmäisarvon perusteella (jos tätä ei tiedetä, puitejärjestelyn ennakoidun arvon perusteella),
- dynaamisessa hankintajärjestelmässä vaatimus on asetettava järjestelmässä tehtävien sopimusten oletetun enimmäisarvon perusteella.

Tekninen suorituskyky ja ammatillinen pätevyys

Vaatimukset henkilöstö- ja teknisistä voimavaroista sekä kokemuksesta:

- kokoonpano- tai asennustoimia edellyttävissä hankinnoissa ammatillinen pätevyys voidaan arvioida ammattitaidon, kokemuksen ja luotettavuuden perusteella,
- riittävä kokemus voidaan vaatia osoitettavaksi viittaamalla aiemmin toteutettuihin sopimuksiin,
- tulee olla avoimia, syrjimättömiä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia,
- tulee asettaa siten, että näyttö vaatimusten täyttymisestä voidaan antaa yhdellä tai useammalla hankintalain **liitteessä D tyhjentävästi luetellulla selvityksellä**; ks. tarkemmin jäljempänä.

ESPD - yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja

Ehdokasta tai tarjoajaa on vaadittava esittämään ESPD-asiakirja **alustavana näyttönä** siitä, että hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset täyttyvät ja ettei käsillä ole hankintalain pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste. ESPD-asiakirja sisältää ehdokkaan tai tarjoajan em.

seikoista antaman **vakuutuksen**, johon hankintayksikön tulee lähtökohtaisesti luottaa. ESPD-asiakirja on laadittava sähköisesti käyttäen sille vahvistettua EU:n vakiolomaketta.

Lopullinen selvitys soveltuvuudesta ja siitä, ettei käsillä ole lain poissulkemisperustetta

Valittua tarjoajaa on vaadittava **ennen hankintasopimuksen tekemistä** toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset, jotka koskevat:

- 1) hankintayksikön soveltuvuusvaatimuksia;
- 2) pakollisia poissulkemisperusteita;
- 3) konkurssia, purkamista, liiketoiminnan keskeytystä, velkojen järjestelyä sekä verojen tai sotumaksujen laiminlyöntiä, jos hankintayksikkö aikoo vedota näihin.

Edellä oleva koskee myös puitejärjestelyn sisäisiä kilpailutuksia ja dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä tehtyjä hankintoja, jos selvityksiä ei ole vaadittu tarjoajia em. menettelyihin hyväksyttäessä.

Ehdokkailta tai tarjoajilta voi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää em. todistukset ja selvitykset, jos se on tarpeen menettelyn asianmukaisen kulun varmistamiseksi. Asiakirjanäyttöä, jonka voi saada jostakin maksuttomasta tietokannasta tai joka hankintayksiköllä on ajantasaisena jo hallussaan, ei saa kuitenkaan vaatia. Suomen **YTJ**-tietokannasta ilmenevät kauppa-, ennakkoperintä- ja työnantajarekisteritiedot sekä konkurssi-, selvitystila- ja saneerausmenettelytiedot.

Näyttö ehdokkaan tai tarjoajan **taloudellisesta ja rahoituksellisesta tilanteesta** voidaan vaatia ja antaa hankintalain **liitteessä D** luetelluilla **asiakirjoilla** (luottolaitosten lausunnot luottokelpoisuudesta, todistukset liikevaihdosta ja vastuuvakuutuksesta, julkistettu tilinpäätös), mutta **myös jollakin muulla** hankintayksikön hyväksymällä asiakirjalla, jos pyydettyjä asiakirjoja ei voi hyväksyttävästä syystä toimittaa. Näyttö ehdokkaan tai tarjoajan **teknisestä pätevydestä** voidaan vaatia ja antaa **vain** hankintalain **liitteessä D** luetelluilla **tavoilla**. Luettelo on **tyhjentävä**, eli se rajaa selvitykset, joita voi pyytää ja joilla voi osoittaa teknisen suorituskykynsä ja ammatillisen pätevyytensä.

Pakollisista poissulkemisperusteista näytöksi on hyväksyttävä ehdokkaan, tarjoajan tai alihankkijan taikka sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenen taikka edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävän **rikosrekisteriote** taikka tämän sijoittautumismaan lainsäädännön mukainen valahtoinen ilmoitus, joka **ei** saa olla **12 kk:tta vanhempi** (asiakirja on hävitettävä tai palautettava tarkistamisen jälkeen, siitä ei saa ottaa jäljennöstä eikä siitä ilmeneviä tietoja saa ilmaista ulkopuolisille).

Konkurssista ja muista maksukyvyttömyyttä osoittavista seikoista sekä verojen ja sotumaksujen laiminlyönnistä näytöksi on hyväksyttävä **toimivaltaisen viranomaisen antama todistus** taikka ehdokkaan tai tarjoajan sijoittautumismaan lainsäädännön mukainen valahtoinen ilmoitus. Muista harkinnanvaraisista poissulkemisperusteista näytöksi voi esittää minkä tahansa asianmukaisen, yleensä hankintayksikön itse hankkiman selvityksen.

Poissulkemisperuste tai soveltumattomuus voittaneen tarjoajan kohdalla

Poissulkemisperusteita ja soveltuvuusvaatimuksia koskevat todistukset ja selvitykset on tarkistettava ennen hankintapäätöksen tekemistä kilpailun voittajaksi alustavasti yksilöidyltä tarjoajalta, ja elleivät vaatimukset täyty, toiseksi tulleelta tarjoajalta jne.

EU:n sähköinen todistushakemisto – malleja

Poissulkemisen edellytysten selvittämistä ja soveltuvuusvaatimusten täyttymistä koskevaksi näytöksi on pyydettävä ensisijaisesti EU:n sähköiseen todistushakemistoon e-Certis kuuluvia asiakirjoja. Se sisältää malleja asiakirjoista, jotta hankintayksiköt voivat varmistua ulkomaisten toimittajien asiakirjojen oikeellisuudesta vertaamalla niitä ko. palvelun tietoihin asiakirjanäytöstä.

Ympäristöasioiden hallinta ja laadunvarmistus - näyttö

Ehdokkaalta tai tarjoajalta voi pyytää selvitystä ympäristövaikutusten hallintatoimenpiteistä palvelun tai rakennusurakan toteuttamisessa sekä laadunvarmistustoimenpiteistä ml. esteettömyys, jos hankinnan kohde sitä edellyttää. Vaadittaessa riippumattomien toimielinten todistuksia standardien täyttymisestä on viitattava ympäristövaatimuksissa EMAS- tai muihin tunnustettuihin ympäristöjärjestelmiin taikka alan vahvistettuihin eurooppalaisiin tai kansainvälisiin standardeihin, ja laadunvarmistuksessa alan eurooppalaisiin standardisarjoihin perustuviin vahvistettuihin laadunvarmistusjärjestelmiin. Jos ehdokkaalla tai tarjoajalla ei ole ollut mahdollisuutta saada em. todistuksia niille asetettujen määräaikojen kuluessa itsestään riippumattomista syistä, on hyväksyttävä myös muu näyttö.

Tarjoajan oikeudellinen muoto, ryhmittymät ja muiden yksiköiden voimavarojen käyttö

Palvelujen tarjoamiseen sijoittautumismaassaan oikeutettua ei saa hylätä pelkästään sillä perusteella, ettei tämä täytä hankintayksikön sijoittautumismaan lain vaatimuksia oikeudellisesta muodosta (luonnollinen tai oikeushenkilö). Palveluhankinnassa, rakennusurakassa ja sijoittamis- tai asennustoimia sisältävässä tavarahankinnassa voidaan kuitenkin vaatia ilmoittamaan palvelun, rakennusurakan tai em. toimien suorittamisesta vastaavien nimet ja ammatilliset pätevyudet.

Tarjouskilpailuun **saa osallistua** myös useamman tarjoajan **ryhmittymänä sekä siten, että** hankinnan toteuttamisessa **käytetään ulkopuolisten sopimuskumppanien voimavaroja**, jotka otetaan huomioon tarjoajan taloudellisina tai teknisinä voimavaroina. Laajemmissa hankkeissa on syytä varautua ryhmittymien osallistumiseen lisäehdoin. Ulkopuolisten voimavarojen käytön osalta hankintayksikön asettamien vaatimusten täyttymisestä on määrätty jo hankintalaissa.

Ryhmittymät

Ryhmittymällä tarkoitetaan toimittajien hankintasopimuksen saamiseksi tekemää yhteistyötä ilman tiettyä oikeudellista muotoa (perustuu yleensä sopimukseen). Ryhmittymässä **tarjoajia ovat kaikki** siihen kuuluvat **yhdessä**.

Ryhmittymältä **ei saa vaatia tarjouksen tai osallistumishakemuksen tekemiseksi tiettyä oikeudellista muotoa, mutta sopimusajalta saa**, mikäli se on tarpeen sopimuksen toteuttamisessa. Ryhmittymien toteuttamat hankintasopimukset saattavat edellyttää **lisäehtoja** (joita ei sovelleta yksittäisiin tarjoajiin) esim. taloudellisista ja teknisistä vaatimuksista, jotka tarjoajien on yhdessä ryhmittymänä täytettävä tai jotka ryhmittymään kuuluvien on yksinkin täytettävä.

Muiden yksiköiden voimavarojen käyttö

Ehdokas tai tarjoaja voi käyttää hankinnan toteuttamiseen muun, ulkopuolisen yksikön voimavaroja riippumatta niiden välisen suhteen oikeudellisesta luonteesta. Ulkopuolinen sopimus Kumppani ei ole tarjoajan asemassa.

Muiden yksiköiden **henkilöstön pätevyyteen ja kokemukseen** voi vedota vain, mikäli muu toimittaja tosiasiallisesti toteuttaa ko. rakennusurakat tai palvelut. Jos muiden voimavaroihin vedotaan **taloudellista ja rahoituksellista tilannetta koskevien vaatimusten** täyttämiseksi, hankintayksikkö voi edellyttää yhteisvastuuta hankintasopimuksen toteuttamisesta. Tällöin muut vastaavat hankinnan suorittamisesta, mikäli pääsopimus Kumppanin taloudelliset voimavarat ehtyvät. Muiden voimavaroihin vetoavan on nimettävä ulkopuolinen voimavarayksikkö osallistumishakemuksessa tai tarjouksessa ja liitettävä mukaan sen ESPD-lomake. Näyttönä voimavarojen käytettävissä olemisesta voi esittää esim. ko. toimittajan kanssa tehdyn sopimuksen, joka kattaa hankintasopimuksen koko voimassaoloajan.

Ryhmittymän ja muiden voimavaroihin vetoavan poissulkeminen

Hankintalain mukaan ehdokasta tai tarjoajaa on vaadittava korvaamaan voimavaratoimittaja, jota koskee pakollinen poissulkemisperuste tai joka ei täytä soveltuvuusvaatimuksia, ja myös ryhmittymälle on katsottu voitavan antaa vastaava mahdollisuus jäsenen korvaamiseen. Jos ko. voimavarayksikköä tai ryhmittymän jäsentä ei korvata, **ehdokas tai tarjoaja voidaan sulkea** tarjouskilpailun ulkopuolelle.

Kuitenkin **mahdollisuus olla sulkematta** ehdokasta tai tarjoajaa tarjouskilpailun ulkopuolelle on vain, jos se **täyttää em. vaatimukset yksinäänkin**, ilman ko. voimavarayksikköä tai ryhmittymän jäsentä. Korvaamisella ei voida vaikuttaa ehdokasta tai tarjoajaa koskevien vaatimusten täyttymättä jäämisestä johtuvaan poissulkemisveloitteeseen, koska se antaisi ehdokkaalle tai tarjoajalle mahdollisuuden parantaa soveltuvuuttaan tarjousajan jälkeen. Periaate ilmenee myös alla olevasta ratkaisusta:

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO Asiassa C-396/14: Hankintayksikkö ei loukkaa kyseistä periaatetta (yhdenvertaisen kohtelun periaate), kun se sallii, että toinen sellaiseen ryhmittymään, jota se on pyytänyt esittämään sellaisenaan tarjouksen, kuuluneesta kahdesta talouden toimijasta tulee tämän ryhmittymän tilalle ryhmittymän hajoamisen jälkeen ja osallistuu omissa nimissään julkista hankintaa koskevan sopimuksen sopimuspuolen valitsemiseksi käytävään neuvottelumenettelyyn, mikäli osoitetaan ensinnäkin, että kyseinen talouden toimija täyttää yksinään edellä mainitun yksikön määrittämät vaatimukset, ja toiseksi, että sillä, että se jatkaa osallistumistaan edellä mainittuun menettelyyn, ei heikennetä muiden tarjoajien kilpailuasemaa.

Tarjouksen valinta

Kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin, eli hankintayksikön kannalta hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Valinta em. perusteiden välillä on hankintayksikön harkinnassa lukuun ottamatta menettelyjä, joissa perusteesta on erikseen määrätty.

Hankintalaki ei sisällä säännöksiä menettelystä, jos tarjousvertailu päättyy **tasapisteisiin**. Tasapuolisuuden varmistamiseksi on suositeltavaa käyttää **arpomista**. Ko. tarjoajat tulee kutsua arpomistilaisuuteen, joka tulee dokumentoida riittävästi.

Halvin hinta

Halvimman hinnan käyttäminen muissa kuin tavarahankinnoissa on **perusteltava** joko hankinta-asiakirjoissa, hankintapäätöksessä taikka hankintamenettelyä koskevassa kertomuksessa:

- kuvattava, kuinka laadulliset näkökohdat on huomioitu esim. tarjoajan soveltuvuusvaatimuksissa, hankinnan vähimmäisvaatimuksissa, hankintasopimuksen erityisehdoissa tai hankinnan kohteen kuvauksessa (tavarahankinnoissa laatutekijät ovat yleensä osa hankinnan kohteen määrittelyä).

Kustannuksiltaan edullisin ja elinkaarikustannukset

Hankinnan kustannusten arvioimisen perusteena voi käyttää rakennusurakoiden, tavaroiden tai palvelujen elinkaaren aikaisia kustannuksia, jotka ovat aiheutuneet hankintayksikölle tai muille hankinnan kohteen käyttäjille (mm. hankinta-, käyttö- ja huoltokustannukset, kierrätys- ja jätevaiheen kustannukset sekä ulkoisista ympäristövaikutuksista aiheutuvat kustannukset). Jos kustannukset arvioidaan elinkaarimallilla, hankinta-asiakirjoissa on ilmoitettava, mitkä tiedot tarjoajien on toimitettava niiden laskemiseksi ja mitä menetelmää hankintayksikkö käyttää laskennassa. Hankintayksikkö voi myös itse selvittää, mitkä ovat hankinnan elinkaareissa tärkeimmät kustannuksia aiheuttavat tekijät, ja itse määrittellä, mitkä seikat otetaan huomioon elinkaarikustannuksia vertailtaessa.

Elinkaarikustannukset voivat sisältää **myös ulkoisista ympäristövaikutuksista aiheutuvia kustannuksia**. Ulkoisilla ympäristövaikutuksilla tarkoitetaan taloudellisen toiminnan vaikutuksia kolmansiiin osapuoliin (esim. raaka-aineiden hankkimisen taikka itse tuotteen tai sen valmistuksen aiheuttamat, ympäristön pilaantumisesta johtuvat kustannukset). Sisällyttäminen hankinnan elinkaarikustannuksiin edellyttää, että niiden rahallinen arvo voidaan määrittää ja tarkistaa, ja että ennakolta määriteltävä arviointimenetelmä perustuu puolueettomasti todennettavissa oleviin ja syrjimättömiin perusteisiin eikä aiheettomasti suosi tai syrji tiettyjä toimittajia ja on kaikkien ao. osapuolten saatavilla ja käytettävissä, ja että kustannusten laskemiseksi vaadittavien tietojen toimittaminen ei vaadi kohtuuttomia ponnistuksia.

Paras hinta-laatusuhde

Hankintayksikkö voi asettaa hinta-laatusuhteen vertailuperusteita, jotka liittyvät hankinnan

- laadullisiin ominaisuuksiin (esim. teknisiin ansioihin ja toiminnallisiin ominaisuuksiin, esteettömyyteen, kustannustehokkuuteen, myynnin jälkeiseen palveluun ja tekniseen tukeen, huolto-, toimitus- tai toteutusaikaan sekä muihin toimitusehtoihin),
- yhteiskunnallisiin, ympäristö- tai sosiaalisiin näkökohtiin,
- innovatiivisiin ominaisuuksiin,
- toteutukseen osoitetun henkilöstön pätevyyteen ja kokemukseen (tarjouksen vertailuun liittyvä arviointi on erotettava itse tarjoajaan liittyvien ominaisuuksien arvioinnista).

Hankintayksikkö voi esittää hinta-laatusuhteen kustannustekijät myös kiinteän hinnan tai kustannusten muodossa, jolloin tarjoajat kilpailevat ainoastaan laatuun liittyvillä perusteilla.

Kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteen ja vertailuperusteiden ilmoittaminen

Hankintayksikön on ilmoitettava hankintailmoituksessa, tarjouspyynnössä tai neuvottelukutsussa:

- 1) kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste;
- 2) mahdolliset vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus, joka voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli:
  - ➔ vähintään tulee ilmoittaa varsinaiset vertailuperusteet ja niiden painoarvot, esim. hinta 50 % ja tekniset ominaisuudet 50 % (mikäli varsinaisille vertailuperusteille asetetaan itsenäisiä osatekijöitä, ne tulee esittää vastaavasti painoarvoineen),
  - ➔ jos suhteellista painotusta ei objektiivisesta syystä voida määritellä, vertailuperusteet on ilmoitettava alenevassa tärkeysjärjestyksessä.

Vertailuperusteet on asetettava ottaen huomioon

1) riittävän yksilöity määrittely:

- oikeuskäytännössä **liian yleisinä** on pidetty esim. ilmaisia ”käyttökustannukset”, ”yhteistyökyky”, ”palvelun järjestämisen toimintamalli”, ”työturvallisuus”, ”huoltopalvelut, tekninen tuki, toimitus”, ”toimintavarmuus”, ”koneen tekniset ominaisuudet”;

2) liityntä hankinnan kohteeseen:

- katsotaan liittyvän, jos liittyvät toimitettaviin rakennusurakoihin, tavarahankintoihin tai palveluihin miltä tahansa osin missä tahansa niiden elinkaaren vaiheessa;

3) tarjousten puolueettoman arvioinnin mahdollistaminen:

- syrjimättömyys ja todellisen kilpailun mahdollisuus (eivät saa suosia tiettyjä, esim. paikallisia toimittajia, mutta hankinnan kohde voi edellyttää esim. paikallistuntemusta);

4) niihin perustuvien tietojen todennettavuus:

- tiedot on tarkistettava, jos hankintayksiköllä on syytä epäillä niiden paikkansapitävyyttä.

Hankintayksikkö ei saa kesken tarjouskilpailun lisätä, poistaa tai muuttaa etukäteen asettamiaan vertailuperusteita, niiden osatekijöitä tai painotuksia. Neuvotteluja sisältävissä menettelyissä vertailuperusteisiin voidaan kuitenkin tehdä pieniä täsmennyksiä neuvottelujen aikana.

Poikkeuksellisen alhaiset tarjoukset

Jos tarjottu hinta tai kustannukset **vaikuttavat** hankintayksikön **harkinnan mukaan** poikkeuksellisen alhaisilta, sen **on vaadittava** selvitys kaikilta poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen antajilta (ei vain tarjouskilpailun voittajalta eikä vain ennen poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen hylkäämistä) sekä kuultava tarjoajaa tiedoista, joita se on pyytänyt asian selvittämiseksi muilta tahoilta.

Poikkeuksellisuuden arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota mm. hankinnan laatuun, laajuuteen ja toimitusaikaan, oikeudellisiin, taloudellisiin ja teknisiin tekijöihin, muiden tarjoajien hintoihin ja toimialan tyypilliseen hinnoittelurakenteeseen. Vaadittava selvitys voi koskea esim. taloudellisia ja teknisiä ratkaisuja sekä omintakeisuutta, poikkeuksellisen edullisia ehtoja, ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten velvoitteiden noudattamista, alihankintoja tai tarjoajan saamaa valtiontukea.

Jos annettu selvitys ei tyydyttävästi selitä hintojen tai kustannusten alhaista tasoa, hankintayksikkö voi **pääsääntöisesti harkita, hylkääkö** se tarjouksen poikkeuksellisen alhaisena, mutta:

- on **hylättävä** harkinnanvaraisissa poissulkemisperusteissa tarkoitettujen ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten velvoitteiden laiminlyömisen vuoksi

→ **voidaan hylätä** lainvastaisen valtiontuen vuoksi **vain, jos** tarjoaja ei pysty riittävässä määräajassa todentamaan valtiontuen myöntämistä laillisesti. Hankintayksikön on ilmoitettava työ- ja elinkeinoministeriölle tarjouksen hylkäämisestä tällä perusteella.

Hankintayksikön antama tuki tarjousten vertailussa

Jos tarjoaja on hankintayksikön omaan organisaatioon kuuluva yksikkö tai saanut tai saamassa hankintayksiköltä tarjoushintaan vaikuttavaa taloudellista tukea, tämä ja muut hankintayksikölle aiheutuvat tarjoushintaan vaikuttavat seikat tulee ottaa tarjousten vertailussa huomioon.

Hankintasopimuksen erityisehdot

Hankintasopimuksen toteuttamiselle voi asettaa hankinnan taloudellisiin, sosiaalisiin tai innovaatio-, ympäristö- ja työllisyysnäkökohtiin liittyviä erityisehtoja, jos ne **liittyvät hankinnan kohteeseen**. Ehto voi koskea esim. maahanmuuttajien tai nuorten palkkaamista hankinnan toteuttamiseksi.

Rakennusurakan hankintasopimukseen on kuitenkin otettava ehto **työsuhteen vähimmäisehtojen** noudattamisesta; lain ja työehtosopimusten mukaan samanlaatuisessa työssä vähintään noudatettavat ehdot.

Koska erityisehtojen tulee liittyä hankinnan kohteeseen, **yrittäjien yleistä toimintapolitiikkaa koskevat vaatimukset eivät ole sallittuja**; esim. vaatimus tietyn yleisen työhönotto- tai ympäristöpolitiikan noudattamisesta myös hankintaan liittymättömässä toiminnassa taikka tietystä toimintapolitiikasta esim. investoinneissa.

Hankintasopimuksen erityisehdoista on ilmoitettava hankintailmoituksessa, neuvottelukutsussa tai tarjouspyynnössä. Ehtojen on oltava riittävän täsmällisiä ja yksiselitteisiä huomioon ottaen esim. sopimuksen sanktiomekanismien soveltaminen.

HANKINTALAIN KANSALLISET HANKINNAT

Sovellettavat säännökset

Kansallisia hankintoja koskevaa hankintamenettelyä sovelletaan tavara- ja palveluhankintoihin, suunnittelukilpailuihin sekä rakennusurakoihin, joiden ennakoitu arvo on niille säädetyn kansallisen kynnysarvon kanssa vähintään yhtä suuri ja alittaa EU-kynnysarvon.

Kansallisesta hankintamenettelystä säädetään hankintalain III osan 11 luvussa, minkä lisäksi niihin sovelletaan lain yleistä I osaa ja IV osan yhteisiä säännöksiä. Vastaavasti sovelletaan tätä ohjetta.

Kilpailuttamismenettelyt ja suoramarkkinointi

Hankinnan kilpailuttamisessa on noudatettava tasapuolisuuden, syrjimättömyyden, avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteiden mukaista hankintamenettelyä, joka on **kuvattava** hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä siten, että toimittajat voivat ennakoida menettelyn luonnetta ja kulkua.

Hankintayksiköllä on laaja harkintavalta hankintamenettelyn valinnassa ja soveltamisessa. Se voi käyttää jotakin itse määrittelemäänsä menettelyä tai esim. **EU-hankintamenettelyjä** niistä säädettyä **joustavammin toteutettuna** (esim. neuvottelumenettelyissä laajentaa mahdollisuuksia neuvotella).

Suoramarkkintoihin sovelletaan, mitä EU-hankintojen osalta on suoramarkkinoinnista määrätty.

Hankinnoista ilmoittaminen

Hankintailmoitus on toimitettava julkaistavaksi kansalliselle hankintailmoitukselle tarkoitettua lomaketta ja CPV-viitenimikkeistöä käyttäen osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi (HILMA). Hankintailmoitusta ei saa julkaista muussa tiedotusvälineessä ennen julkaisua HILMA:ssa. Hankintailmoituksessa on annettava vähintään alla mainitut tiedot, joita voidaan täydentää muualta saatavissa olevilla tiedoilla ilmoittamalla tästä hankintailmoituksessa:

- 1) hankintayksikön virallinen nimi ja yhteystiedot;
- 2) hankintayksikön luonne;
- 3) hankinnalle annettu nimi ja hankinnan kuvaus;

- 4) hankinnan hintahaarukka tai arvonlisäveroton ennakoitu arvo taikka arvioiminen vähintään kansallisen kynnsarvon suuruiseksi;
- 5) hankintalaji;
- 6) hankintamenettelyn kuvaus;
- 7) kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste;
- 8) hyväksytäänkö osatarjoukset tai vaihtoehtoiset tarjoukset;
- 9) varataanko hankinta työkeskuksille tai toteutettavaksi työohjelmien yhteydessä;
- 10) määräaika tarjousten tai osallistumishakemusten toimittamiselle;
- 11) osallistumishakemuksia edellyttävissä menettelyissä soveltuvuusvaatimusten asettaminen ja niitä koskevien tarkempien tietojen saaminen sekä ehdokkaiden määrän mahdollinen rajoittaminen.

Hankintayksikkö voi halutessaan julkaista **suorahankintaa koskevan kansallisen ilmoituksen** hankintapäätöksen jälkeen, jolloin hankintasopimus voidaan tehdä aikaisintaan 14 pv:n kuluttua ilmoituksen julkaisemisesta. Ilmoituksessa on oltava vähintään em. kohdat 1—5 ja lisäksi on ilmoitettava sopimuskumppanin nimi ja yhteystiedot sekä perustelut suorahankinnan käyttämiselle. Kansallisesta hankinnasta ja suunnittelukilpailusta voi julkaista myös **jälki-ilmoituksen**, joka tulee toimittaa 4 kk:n kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona hankintasopimus on tehty.

Tietojenvaihto

Hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto on toimitettava **hankintayksikön valitsemalla tavalla**, mutta valittujen viestintävälineiden on oltava yleisesti käytettävissä eikä valinta saa vaarantaa toimittajien mahdollisuutta osallistua hankintamenettelyyn. Jos tietojenvaihto toteutetaan sähköisiä välineitä käyttäen, sovelletaan, mitä sähköisestä tietojenvaihdosta on EU-hankinnoissa määrätty.

Tarjouspyyntö ja tarjous

Hankintayksikön on pyydettävä hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä toimittajia esittämään tarjouksensa määräaikaan mennessä. Pakollisia määräaikoja tarjousten tai osallistumishakemusten jättämiselle ei ole, mutta tähän tulee varata riittävä aika.

Tarjouspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja siten, että sen perusteella voidaan antaa keskenään vertailukelpoisia tarjouksia. Tarjouspyynnön sisältöä ei ole laissa määritelty, mutta siinä on oltava ainakin hankinnan kohteen kuvaus sekä muut tarjouksen tekemisen ja hankintamenettelyn kannalta olennaiset tiedot, ellei näitä ole ilmoitettu jo suoraan hankintailmoituksessa.

Tarjoajan tulee tarjouksessaan osoittaa tarjoamansa tavarain, palvelun tai rakennusurakan olevan hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä esitettyjen vaatimusten mukainen. Hankintailmoitusta,

tarjouspyyntöä tai tarjousmenettelyn ehtoja vastaamattomat tarjoukset on suljettava tarjouskilpailusta, mutta pääsäännöstä poiketen hankintayksikkö **voi sallia virheen tai puutteen korjaamisen samoin edellytyksin kuin EU-hankinnoissa** ja pyytää tarjoajaa tai ehdokasta toimittamaan, lisäämään, selventämään tai täydentämään tietoja tai asiakirjoja asetetussa määräajassa.

Tarjoajien valinta

Hankintayksikön asettamia **soveltuvuusvaatimuksia vastaamaton** ehdokas tai tarjoaja **tulee sulkea pois tarjouskilpailusta**. Soveltuvuutta koskevien vaatimusten asettamisessa sekä ehdokkaiden ja tarjoajien sulkemisessa tarjouskilpailusta hankintalain poissulkemisperusteen johdosta **voidaan noudattaa, mitä EU-hankinnoista on 80–86 §:ssä määrätty**, joten:

- soveltuvuusvaatimuksia ei tarvitse sitoa esim. hankintalain liitteessä D listattuihin teknistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä osoittaviin selvityksiin,
- ei velvollisuutta selvittää poissulkemisperusteiden olemassaoloa **eikä** myöskään **velvollisuutta sulkea** ehdokasta tai tarjoajaa tarjouskilpailusta **pakollisen poissulkemisperusteen johdosta**,
- ei velvollisuutta käyttää ESPD-asiakirjaa, mutta hankintayksikkö **voi vaatia**, että tarjoajat antavat tarjouksensa osana **vakuutuksen** soveltuvuusvaatimusten täyttymisestä; tiedot tulee tarkistaa voittaneen tarjoajan osalta ennen hankintasopimuksen allekirjoittamista.

Tarjouksen valinta

Tarjouksen valinnasta ja vertailuperusteiden asettamisesta on voimassa pääosin se, mitä EU-hankinnoista on määrätty.

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin, eli hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Perusteluvollisuutta ei ole, mikäli kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään ainoastaan halvinta hintaa. Vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen. Niiden on mahdollistettava tarjousten puolueeton arviointi ja ne on asetettava siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten.

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä on ilmoitettava kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset hinta-laatusuhteen vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus, joka voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Ellei suhteellista painotusta voida objektiivisesta syystä määritellä, vertailuperusteet on ilmoitettava alenevassa tärkeysjärjestyksessä. Vertailuperusteiden mahdollisten osatekijöiden painoarvoja ei kuitenkaan tarvitse yksilöidä.

HANKINTALAIN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT SEKÄ MUUT ERITYISET PALVELUT

Sovellettavat säännökset

Sosiaali- ja terveyspalveluja sekä muita erityisiä palveluja koskevaa hankintamenettelyä sovelletaan hankintalain liitteen E mukaisiin palveluihin, joiden ennakoitu arvo on niille säädetyn kansallisen kynnyksarvon kanssa vähintään yhtä suuri ja joita ei toteuteta käyttöoikeussopimuksina.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muiden erityisten palveluhankintojen hankintamenettelystä säädetään hankintalain III osan 12 luvussa, minkä lisäksi niihin sovelletaan yleistä I osaa ja IV osan yhteisiä säännöksiä. Vastaavasti sovelletaan tätä ohjetta.

Hankintamenettelyä koskevat määräykset

Hankintayksikön on ilmoitettava hankintalain liitteen E mukaisten palvelujen hankinnasta, kuten EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvien hankintojen ilmoittamisesta on määrätty.

Kilpailuttamismenettelystä, suoramarkinnasta, tietojenvaihdosta, tarjouspyynnöstä ja tarjouksesta, soveltuvuusvaatimusten osalta tarjoajien valinnasta sekä tarjouksen valinnasta on voimassa, mitä asiasta on kansallisten hankintojen osalta määrätty. Kansallisista hankinnoista poiketen **tarjoajan poissulkeminen on pakollista**, mikäli käsillä on hankintalain **pakollinen poissulkemisperuste**.

Lisäksi on määrätty suoramarkinnan tekemisestä yksittäistapauksessa merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi, velvollisuudesta perustella ainoastaan halvimman hinnan käyttäminen kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena sekä palvelua koskevan lainsäädännön ja palvelun käyttäjien tarpeiden huomioon ottamisesta.

HANKINTALAIN KÄYTTÖOIKEUSSOPIMUKSET

Käyttöoikeussopimuksen käsite ja sovellettavat säännökset

Käyttöoikeusurakalla tarkoitetaan rakennusurakan toteuttamisen ja siihen liittyvän toiminnallisen riskin siirtämistä toimittajalle vastikkeena joko yksinomaan rakennettavan kohteen käyttöoikeus tai tällainen oikeus ja maksu yhdessä. Palveluja koskevalla käyttöoikeussopimuksella tarkoitetaan muiden kuin käyttöoikeusurakkaa koskevien palvelujen tarjoamisen ja hallinnoimisen sekä siihen liittyvän toiminnallisen riskin siirtämistä toimittajalle vastikkeena joko yksinomaan palvelujen käyttöoikeus tai tällainen oikeus ja maksu yhdessä.

Käyttöoikeussopimuksia koskevaa hankintamenettelyä sovelletaan palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin ja käyttöoikeusurakoihin, joiden ennakoitu arvo on niille säädetyn kansallisen kynnysarvon kanssa vähintään yhtä suuri ja käyttöoikeusurakoiden osalta alittaa EU-kynnysarvon. Käyttöoikeussopimusten hankintamenettelystä säädetään hankintalain III osan 13 luvussa, minkä lisäksi niihin sovelletaan alla mainittuja lainkohtia, ja vastaavasti tätä ohjetta.

Yleinen I osa

- 1 luku; lain tarkoitus, periaatteet, määritelmät
- 2 luku; soveltamisala ja sen rajaukset, paitsi 12 § 1 mom. puolustus- ja turvallisuushankinnoista
- 26 §; EU-kynnysarvot
- 28 §; käyttöoikeussopimuksen ennakoitu arvo
- 31 §; kielto pilkkoa hankinta

II osa EU-hankinnoista

- 8 luku; tietojenvaihto
- 67–69 §:t; tarjouspyyntö, sen sisältö ja asettaminen saataville
- 71 §; hankinnan kohteen kuvaus
- 73 §; testausraportit, sertifikaatit ja muu tekninen selvitys
- 77–83 §:t; alihankkijat, tarjousten ja tarjoajien valinta, poissulkemisperusteet, korjaavat toimenpiteet, soveltuvuusvaatimukset
- 91–92 §:t; tarjoajan oikeudellinen muoto, ilmoitus vastaavista henkilöistä, ryhmittymät ja muiden yksiköiden voimavarojen käyttö

Yhteiset säännökset IV osa

- 14 luku; hankintaa koskevat päätökset ja hankintasopimus paitsi 124 § hankintaa koskevasta kertomuksesta
- 15 luku; hankintojen valvonta
- 16 luku; oikeussuojakeinot
- 17 luku; oikeus tietojen saantiin ja erinäiset säännökset paitsi 170 § hankintasopimusten säilyttämisestä

Edellä mainittuja lukuja ja lainkohtia sovelletaan myös liitteessä F lueteltuja palveluja koskeviin käyttöoikeussopimuksiin. Niihin sovelletaan lisäksi, mitä 108 ja 110 §:ssä säädetään.

Sopimuksen määräaikaisuus ja kesto

Käyttöoikeussopimuksen sopimuskauden on **oltava määräaikainen**. Sopimuksen kesto on hankintayksikön harkinnassa yli 5 v kestäviä sopimuksia lukuun ottamatta:

- ➔ yli 5 v kestävien enimmäiskesto ei saa ylittää aikaa, jona käyttöoikeuden saaja voi kohtuudella odottaa saavansa takaisin sopimuksen toteuttamiseksi tekemänsä investoinnit ja sijoitetulle pääomalle tuoton.

Kilpailuttamismenettelyt

Käyttöoikeussopimuksen kilpailuttamisessa on noudatettava tasapuolisuuden, syrjimättömyyden, avoimuuden ja suhteellisuuden periaatteiden mukaista hankintamenettelyä, joka on **kuvattava** hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä siten, että toimittajat voivat ennakoida menettelyn luonnetta ja kulkua. Tämä vastaa kansallisista hankinnoista säädettyä; ks. edellä.

Tarjoajaksi hyväksyttävien ehdokkaiden määrää voidaan rajata ennalta, kuitenkin siten, että menettelyyn kutsutaan hankinnan kokoon ja laatuun nähden riittävä määrä todellisen kilpailun varmistamiseksi. Tarjoajaksi hyväksyttävät on valittava avoimesti ja objektiivisin perustein.

Ehdokkaiden ja tarjoajien kanssa voidaan käydä neuvotteluja, mutta käyttöoikeussopimuksen kohteesta, kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteista ja vähimmäisvaatimuksista ei saa neuvotella.

Suorahankinta

Hankintayksikkö voi tehdä suorahankinnan, jos:

- 1) alkuperäisellä hankintamenettelyllä ei ole saatu lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia taikka ne eivät ole soveltuvia eikä käyttöoikeussopimuksen alkuperäisiä ehtoja olennaisesti muuteta;
- 2) vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan teknisestä tai yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä eikä järkeviä vaihtoehtoisia tai korvaavia ratkaisuja ole ja kilpailun puuttuminen ei johdu hankinnan ehtojen keinotekoisesta kaventamisesta;
- 3) käyttöoikeussopimuksen tarkoituksena on ainutkertaisen taideteoksen tai taiteellisen esityksen luominen tai hankkiminen.

Sopimuksesta ilmoittaminen ja määräajat

Hankintayksikön on ilmoitettava käyttöoikeussopimuksista kuten EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvien hankintojen ilmoittamisesta on määrätty.

Hankintalaki edellyttää, että osallistumishakemuksen ja tarjouksen jättämiselle asetettavassa määräajassa otetaan huomioon hankinnan laatu ja monitahoisuus sekä tarjousten laatimiseksi mahdollisesti vaadittu toteutuspaikkaan tutustuminen tai hankinta-asiakirjoja tukevien asiakirjojen tarkastelu paikalla. Lisäksi laissa on määrätty vähimmäismääräajoista seuraavasti:

Osallistumishakemuksen jättäminen:

→ vähintään 30 pv hankintailmoituksen lähettämispäivästä.

Tarjousten jättäminen, jos hankintayksikkö hyväksyy sen sähköisessä muodossa:

→ osallistumishakemuksiin perustuvissa menettelyissä vähintään 17 pv siitä päivästä, jona ehdokkaita on kutsuttu jättämään tarjoukset,

→ ilman osallistumishakemuksia tehtävässä tarjoajien valinnassa vähintään 25 pv hankintailmoituksen lähettämispäivästä.

Ellei tarjousten jättämistä hyväksytä sähköisessä muodossa, määräaikoja pidennetään 5 pv:llä.

Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta

Tarjouksen valinnasta ja vertailuperusteiden asettamisesta on voimassa pääosin se, mitä kansallisista hankinnoista on määrätty.

Tarjouksista on valittava kokonaistaloudellisesti edullisin, eli hinnaltaan halvin, kustannuksiltaan edullisin tai hinta-laatusuhteeltaan paras. Perusteluvollisuutta ei ole, mikäli kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään ainoastaan halvinta hintaa. Tarjousten vertailuperusteiden tulee liittyä hankinnan kohteeseen, niiden on mahdollistettava tarjousten puolueeton arviointi ja ne on asetettava siten, että tarjoaja pystyy todentamaan niihin perustuvat tiedot tarjousten vertailua varten.

Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä on ilmoitettava kokonaistaloudellisen edullisuuden peruste sekä mahdolliset hinta-laatusuhteen **vertailuperusteet alenevassa tärkeysjärjestyksessä**. Mutta vaikka vertailuperusteet luetellaan alenevassa tärkeysjärjestyksessä, ne voidaan silti asettaa **myös painoarvoineen, mikä ilmaisee samalla tärkeysjärjestyksen**.

Asetettuja vertailuperusteita ei saa kesken tarjouskilpailun lisätä, poistaa tai muuttaa, mutta hankintayksikkö **voi muuttaa** ilmoittamaansa **vertailuperusteiden tärkeysjärjestyttä kesken tarjouskilpailun, jos** sen saamaan tarjoukseen sisältyy toiminnalliselta suorituskyvyltään poikkeuksellisen tasokas innovatiivinen ratkaisu, jota huolellinen hankintayksikkö ei olisi voinut ennakoita:

- kaikille tarjoajille tulee ilmoittaa tärkeysjärjestyksen muuttumisesta sekä lähettää uusi tarjouspyyntö käyttöoikeussopimukseen sovellettavia määräaikoja noudattaen,
- tärkeysjärjestyksen muuttaminen ei saa vaarantaa tasapuolisuutta ja syrjimättömyyttä.

HANKINTALAIN KAIKILLE HANKINNOILLE YHTEISET SÄÄNNÖKSET

Säännösten soveltaminen

Hankintalain kaikille hankinnoille yhteisiä säännöksiä sovelletaan kaikkiin hankintalain soveltamisen piiriin kuuluviin hankintoihin, ellei ko. säännöksen kohdalla ole erikseen toisin määrätty. Lisäksi lain määräyksiä hankinta-ohjelmasta sovelletaan myös alle kansallisen kynnyksarvon jääviin hankintoihin.

Hankintaa koskevat päätökset

Hankintayksikön on tehtävä kirjallinen, perusteltu päätös **ehdokkaiden ja tarjoajien asemaan vaikuttavista ratkaisuista** sekä **tarjousmenettelyn ratkaisusta**. Perusteluista tulee käydä ilmi ainakin ehdokkaan tai tarjoajan taikka tarjouksen **hylkäämisen perusteet** sekä **keskeiset perusteet, joilla** tarjousten **vertailu on tehty**, ja kaikki muut ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat.

Tarjousten vertailun keskeisiä perusteita ovat kunkin tarjouksen ansiot ja vertailuperusteiden soveltamisesta saadun pistemäärän perusteet kunkin vertailuperusteen osalta. Sitä, mihin konkreettiseen tarjoukseen ilmenevään seikkaan tarjouksen kustakin vertailuperusteesta saama pistemäärä perustuu, ei tarvitse yksilöidä. Erityisen laajoissa, kymmeniä tai satoja tuotteita sisältävissä hankinnoissa ei tarvitse yksilöidä, miten kutakin vertailuperustetta on sovellettu kuhunkin tarjoukseen jokaisessa tuotteessa tai tuoteryhmässä, vaan piste-eroja voidaan kuvata tätä yleisemmällä tasolla.

Päätöksen perustelujen tulee olla hankinnan luonteeseen nähden riittäviä, jotta asianosaiset voivat asianmukaisesti arvioida päätöksen oikeellisuutta. Päätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi myös aika, jonka kuluttua hankintasopimus voidaan tehdä, jos hankinnassa on noudatettava odotusaikaa; tämä koskee myös puitejärjestelyn sisäisesti kilpailutettavia hankintoja.

Laki ei edellytä tekemään tässä tarkoitettua päätöstä, jos kysymyksessä on jokin seuraavista:

- 1) hankintalain 41 §:n mukainen suora hankintana tehtävä lisätilaus;
- 2) hankinnan väliaikainen järjestäminen (ks. jäljempänä);
- 3) puitejärjestelyyn perustuva hankinta, joka
  - a) tehdään puitejärjestelyssä vahvistettujen ehtojen mukaisesti ilman kilpailuttamista tai
  - b) kilpailutetaan puitejärjestelyn sisäisesti eikä hankinnan arvo ylitä EU-kynnyksarvoa.

Ks. kaupungin erillisistä päätösrajoista kuitenkin Ohje: *Kaupungin hankinnat*.

Kertomus hankintamenettelystä

EU-kynnysarvot ylittävästä hankintasopimuksesta, kansallisen kynnysarvon ylittävästä liitteen E palveluhankintasopimuksesta, puitejärjestelystä ja sen sisäisestä kilpailuttamisesta sekä dynaamisen hankintajärjestelmän perustamisesta on laadittava hankintamenettelyä koskeva kertomus **siltä osin kuin vaaditut tiedot eivät ilmene hankintapäätöksestä, jälki-ilmoituksesta tai muista hankinta-asiakirjoista**. Puitejärjestelyyn perustuvasta tilauksesta ei tarvitse tehdä kertomusta.

Kertomuksen sisältö:

- hankintayksikön yhteystiedot;
- hankintasopimuksen, puitejärjestelyn tai dynaamisen hankintajärjestelmän kohde ja arvo;
- lain poissulkemisperusteiden tai asetettujen soveltuvuusvaatimusten perusteella pois suljettujen ja menettelyyn valittujen nimet sekä hylkäys- tai valintaperusteet;
- perusteet hinnaltaan poikkeuksellisen alhaisten tarjousten hylkäämiseen;
- perusteet halvimman hinnan käyttämiseen ainoana kokonaistaloudellisuuden perusteena;
- perusteet hankinnan jakamatta jättämiseen;
- perusteet vaatia toimittajalta yli kaksinkertaista liikevaihtoa;
- sopimuspuoleksi valitun tarjoajan nimi ja valinnan perustelut;
- arvio alihankintana kolmansille osapuolille annettavista sopimuksen tai puitejärjestelyn osista taikka mahdollisten alihankkijoiden nimet;
- perusteet suoraan hankinnan tai neuvottelumenettelyjen käyttämiseen;
- perusteet hankinnan keskeyttämiseen;
- perusteet muiden kuin sähköisten viestintävälineiden käyttämiseen;
- kuvaus hankintamenettelyssä mahdollisesti todetuista eturistiriidoista ja niiden johdosta toteutetuista toimenpiteistä.

Kertomus on hankintapäätöksen perusteluja joustavampi tapa kuvata hankintaan liittyviä vaiheita, mutta vaaditut tiedot voi vaihtoehtoisesti kirjata myös muihin hankinta-asiakirjoihin. Kertomusta ei ole välttämätöntä liittää hankintapäätökseen, laatia heti tai säilyttää erillisenä dokumenttina. Tiedot voivat olla esim. tietojärjestelmässä, jos ne ovat sieltä tarvittaessa poimittavissa (esim. julkisuuslain tietopyynnön johdosta). Kertomus tausta-asiakirjoihin on säilytettävä vähintään 3 vuotta hankintasopimuksen tekemisestä.

Hankintamenettelyn keskeyttäminen

Hankintamenettely voidaan keskeyttää **todellisesta ja perustellusta syystä**, esim. saatujen tarjousten hintataso voi ylittää määrärahat tai on saatu tieto uudesta teknologiasta, jota ei osattu tarjouspyyntöä laadittaessa ennakoida, taikka hankintamenettely on havaittu virheelliseksi hankintayksikön toiminnan johdosta. Syyn ei siis tarvitse olla erityinen eikä olosuhteilta edellytetä poikkeuksellisuutta. Keskeyttäminen ei saa kuitenkaan vaikuttaa ehdokkaita tai tarjoajia syrjivästi.

Keskeyttäminen voidaan tehdä **missä tahansa hankintaprosessin vaiheessa ennen kuin hankintasopimus on tehty**, myös oikeuskäsittelyn ollessa kesken tai sen jo päätyttyä ja oikeuden annettua ratkaisunsa. Keskeyttämisestä on tehtävä päätös, johon sovelletaan, mitä hankintaa koskevasta päätöksestä on määrätty:

→ päätöksessä on kerrottava keskeyttämisen syyt ja se on annettava menettelyyn osallisille muutoksenhakuohjeineen tiedoksi.

Mikäli hankintayksikön tarkoituksena on aloittaa keskeyttämisen jälkeen uusi hankintamenettely, lainvalmisteluaineistoon sisältyvän tulkintasuosituksen mukaan hankinnan tarjousasiakirjat tulee pitää asianosaisilta **salassa** uudessa hankintamenettelyssä tehtävään hankintapäätökseen saakka.

Valitusosoitus, oikaisuohje ja tiedoksianto

Hankintayksikön on liitettävä tekemäänsä päätökseen oikaisuohje, valitusosoitus markkinaoikeuteen sekä hankintayksikön yhteystieto, johon muutosta hakevan tulee kirjallisesti ilmoittaa asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Päätös perusteluineen ja em. liitteineen on annettava tiedoksi kirjallisesti niille, joita asia koskee.

Tiedoksianto tapahtuu **ensi sijassa sähköisesti**. Viestiin on **merkittävä erikseen tieto viestin lähettämispäivästä**. Tällöin tieto päätöksestä katsotaan saaduksi merkittynä päivänä, jollei asiassa esitetä selvitystä tietoliikenneyhteyksien häiriöstä tai vastaavasta. Merkinnän tarkoituksena on antaa viestin saajalle mahdollisuus varmistua, ettei viivästystä ole tapahtunut. Vaihtoehtoisesti tiedoksianto on mahdollista tehdä myös postitse kirjeenä siten kuin hallintolaissa säädetään.

Hankintaoikaisu

Hankintaoikaisulla hankintayksikkö **poistaa itse virheellisen päätöksensä** tai peruuttaa muun hankintamenettelyssä tekemänsä ratkaisun, jolla on oikeudellisia vaikutuksia ehdokkaiden tai tarjoajien asemaan, **ja ratkaisee asian uudelleen**. Hankintapäätöksen tekijä käsittelee siis myös hankintaoikaisun.

Hankintaoikaisun voi tehdä hankintayksikön omasta aloitteesta tai asianosaisen vaatimuksesta, jos hankintayksikön päätös tai muu hankintamenettelyssä tehty ratkaisu perustuu **lain soveltamisessa tapahtuneeseen virheeseen** (esim. pisteytysvirhe tai vertailuperusteen virheellinen soveltaminen tarjousvertailussa) tai jos **asiaan on tullut** sellaista **uutta tietoa**, joka voi vaikuttaa päätökseen, ratkaisuun tai hankintasopimuksen tekemisen edellytyksiin (esim. sopimusneuvottelut kariutuvat).

Hankintaoikaisu tulee vireille:

- asianosaisen vaatimuksen johdosta **14 päivän** kuluessa siitä, kun tämä on saanut tiedon hankintayksikön päätöksestä tai muusta hankintamenettelyssä tehdystä ratkaisusta,
- hankintayksikön aloitteen johdosta **90 päivän** kuluessa siitä, kun hankintaoikaisun kohteena oleva päätös tai ratkaisu on tehty.

Päätöstä tai ratkaisua voidaan korjata hankintaoikaisulla myös silloin, kun:

- jonkun asianosaisen asema heikentyy; ei edellytä suostumusta, mutta asianosaista on **kuultava** ennen asian uudelleen ratkaisemista,
- hankintasopimus on tehty, jos osapuolet irtautuvat tehdystä sopimuksesta sopimusehtojen mukaisesti,
- asia on **vireillä markkinaoikeudessa**, jos se ei ole vielä ratkaissut asiaa,
- hankintayksikön päätös tai ratkaisu on jo **lainvoimainen**, jos asiaa ei ole saatettu markkinaoikeuden käsiteltäväksi (viranomaisaloitteiselle hankintaoikaisulle säädetty aika on pidempi kuin asianosaisen oikaisu- ja valitusaika).

Hankintayksikön on ilmoitettava hankintaoikaisun vireille tulosta sen tavasta riippumatta välittömästi niille, joita asia koskee, sekä markkinaoikeudelle, mikäli kysymyksessä on siellä vireillä oleva asia. Hankintaoikaisun vireille tulo ja käsittely eivät vaikuta markkinaoikeusvalituksen tekemiselle säädettyyn määräaikaan; määrääjat ovat molemmissa asianosaisen oikeussuojakeinoissa samat.

Jos hankintayksikkö korjaa hankintapäätöksensä tai muun ratkaisunsa hankintaoikaisuna siten, että valituksen tehneellä ei ole enää oikeussuojan tarvetta eikä tarvetta saada perusteltua päätöstä, markkinaoikeus voi poistaa asian käsittelystä antamatta pääasiasta ratkaisua; tällöin ratkaisu annetaan vain oikeudenkäyntikuluvaatimuksen osalta.

Oma-aloitteisen hankintaoikaisun pitkä käyttöaika antaa hankintayksikölle mahdollisuuden **välttää sen virheestä johtuva oikeudenkäynti** haitallisine seuraamuksineen, jos se huomaa virheensä saatuaan tietää markkinaoikeuteen tehdyn valituksen sisällön.

Hankintaoikaisuvaatimuksen hylkäävästä päätöksestä ei voi valittaa markkinaoikeuteen, mutta jos hankintaoikaisulla muutetaan hankintapäätöstä tai muuta ratkaisua, uusi päätös voidaan saattaa

markkinaoikeuden käsiteltäväksi niiden asianosaisten toimesta, joiden oikeusasemaan muutos vaikuttaa.

Oikaisukeinot hankintalain ulkopuolella

Hankintaoikaisua sovelletaan myös sellaisen hankintayksikön päätöksen tai muun hankintamenettelyssä tehdyn ratkaisun korjaamiseen, johon ei muutoin sovelleta hankintalakia. Hankintalain soveltamisen ulkopuolella käytettävät virheen oikaisukeinot ovat:

- 1) **hankintaoikaisu** hankintalain tarkoittamien asianosaisten käytössä;
- 2) **kuntalain mukainen oikaisuvaatimus** kunnan jäsenten käytössä.

Em. oikaisukeinot koskevat kansallisen kynnsarvon alittavia hankintoja. Kummassakin jatkovalitus on kunnallisvalitus eikä valitusoikeutta markkinaoikeuteen ole.

Hankintasopimus

Hankintasopimus on yhden tai usean hankintayksikön ja yhden tai usean toimittajan välinen sopimus, jonka tarkoituksena on rakennusurakan toteuttaminen, tavaran hankinta tai palvelun suorittaminen taloudellista vastiketta vastaan. Vastike voi olla rahallisen korvauksen sijasta myös muu taloudellinen hyöty, esim. käyttöoikeussopimuksissa joko toteutettavan palvelun tai rakennettavan kohteen käyttöoikeus taikka tällainen oikeus ja maksu yhdessä.

Hankintasopimus **syntyy** hankintalain mukaan vasta **erillisen kirjallisen sopimuksen tekemisellä**, ei hankintapäätöksen tiedoksiannolla. Jos hankintayksikkö on nimenomaisesti ryhtynyt hankinnan toteuttamiseen, hankintasopimuksen voi katsoa syntyneeksi **myös olosuhteiden perusteella**. Syntymishetkellä on merkitystä mm. markkinaoikeuden käytettävissä olevien oikeuskeinojen kannalta.

EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa, joissa on noudatettava odotusaikaa tai suora hankintailmoituksen julkaisemisesta laskettavaa määräaikaa, hankintasopimusta ei saa tehdä ennen määräaikojen päättymistä eikä ennen markkinaoikeuden ratkaisua, mikäli asia on saatettu valituksella markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Muissa hankinnoissa määräajat tai valituksen vireille tulo eivät estä hankintasopimuksen tekemistä. On kuitenkin huomattava, että niissä markkinaoikeuden käytettävissä on ainoastaan hyvitysmaksun määrääminen, mikäli sopimus on tehty.

Hankintasopimuksen tekemisestä on erotettava tavaran tai palvelun tilaukset, joita tehdään sen jälkeen, kun hankintasopimus on tehty (yhteishankintasopimus tai puitejärjestely, jossa kaikki sopimusehdot on vahvistettu).

Odotusaika

Odotusaika, jonka kuluttua hankintasopimus voidaan **aikaisintaan** tehdä lukien siitä, kun ehdokas tai tarjoaja on saanut päätöksen ja valitusosoituksen tiedoksi:

- 1) EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat sekä kansallisen kynnysarvon ylittävät liitteen E palveluhankinnat ja käyttöoikeussopimukset **14 pv**;
- 2) puitejärjestelyn ja dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä tehtävät hankinnat **10 pv**, mikäli hankintayksikkö **vapaaehtoisesti** haluaa noudattaa odotusaikaa.

Odotusajan noudattaminen on vapaaehtoista myös tilanteessa, jossa hankintasopimus tehdään ainoan hyväksyttävän tarjouksen tehneen tarjoajan kanssa eikä tarjouskilpailussa ole jäljellä muita tarjoajia tai ehdokkaita, joiden asemaan sopimuskumppanin valinta vaikuttaa.

Jos odotusajan viimeinen päivä on pyhä-, itsenäisyys- tai vapunpäivä, joulukuun- tai juhannusaatto taikka arkipäivä, saa hankintasopimuksen tehdä aikaisintaan ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä.

Suorahankinnan vapaaehtoinen ilmoittaminen

Hankintayksikkö voi hankintapäätöksen jälkeen toimittaa julkaistavaksi suorahankintaa koskevan ilmoituksen ennen hankintasopimuksen tekemistä ja näin **lyhentää** 6 kk:n **valitusajan** siitä, kun hankintasopimus on tehty, 14 päivään ilmoituksen julkaisemisesta.

EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa 14 päivän odottamisesta seuraa myös, ettei hankintasopimusta voida todeta tehottomaksi, vaikka suorahankinta olisi tehty ilman hankintalain mukaista perustetta (hankintasopimushan on saatettu tehdä, jos valittaja ei ole tehnyt valituksesta ilmoitusta hankintayksikölle). Kansallisissa hankinnoissa ei voi määrätä tehottomuusseuraamusta eikä valituksen vireille tulo estä hankintasopimuksen tekemistä.

Sopimuksen muuttaminen sopimuskauden aikana

Olennaisten muutosten tekeminen hankintasopimukseen tai puitejärjestelyyn sopimuskauden aikana **edellyttää** EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa **uutta kilpailuttamista**. Muutosta pidetään **olennaisena ainakin, jos** jokin seuraavista toteutuu:

- 1) muutoksella otetaan käyttöön ehtoja, jotka olisivat mahdollistaneet muiden kuin alun perin valittujen ehdokkaiden osallistumisen taikka muun kuin alun perin hyväksytyyn tarjouksen hyväksymisen tai jotka olisivat tuoneet lisää osallistujia;
- 2) sopimuksesta tai puitejärjestelystä tulee muutoksen jälkeen taloudellisesti edullisempi sopimuskumppanille tavalla, jota ei alkuperin ollut määritetty;

- 3) muutos laajentaa sopimuksen tai puitejärjestelyn soveltamisalaa huomattavasti;
- 4) sopimuskumppani, jonka kanssa sopimus on alun perin tehty, korvataan uudella.

Muuten olennaiseksi katsottava sopimusmuutos **ei** kuitenkaan edellytä **uutta kilpailuttamista, jos:**

- 1) muutos perustuu hankinta-asiakirjoissa mainittuihin sopimusehtoihin tai niiden muuttamista koskeviin ehtoihin, niiden rahallisesta arvosta riippumatta, ja nämä ehdot ovat selkeät, täsmälliset ja yksiselitteiset eivätkä muuta hankintasopimuksen tai puitejärjestelyn yleistä luonnetta:
  - esim. **tarkistuslausekkeet** tai **optioehdot** koskien hintojen indeksointia, toimitettavien laitteiden teknisen sopivuuden varmistamista mahdollisissa muutostilanteissa, käytön tai huollon aikana ilmenneisiin teknisiin vaikeuksiin mukautumista;
- 2) alkuperäisen sopimuskumppanin on tarpeen suorittaa **lisätöitä tai -palveluja taikka ylimääräisiä tavarantoimituksia** eikä sopimuskumppanin vaihtaminen ole mahdollista taloudellisista tai teknisistä syistä ja aiheuttaisi hankintayksikölle merkittävää haittaa taikka kustannusten merkittävää päällekkäisyyttä:
  - muutoksen arvo ei saa olla enemmän kuin 50 % alkuperäisen sopimuksen arvosta,
  - jos muutoksia tehdään peräkkäin useampia, arvioidaan jokaista muutosta itsenäisenä,
  - hankintayksiköllä on velvollisuus tehdä **ilmoitus** tällaisesta sopimusmuutoksesta;
- 3) muutoksen tarve johtuu **olosuhteista, joita** huolellinen hankintayksikkö **ei ole voinut ennakoita**, eikä muutos vaikuta hankintasopimuksen yleiseen luonteeseen:
  - muutoksen arvosta, peräkkäisistä muutoksista ja **ilmoituksen** tekemisestä on voimassa, mitä edellä kohdassa 2 on määrätty;
- 4) alkuperäinen **sopimuskumppani korvataan** uudella perustuen joko kohdan 1 mukaiseen **sopimuksen muuttamista koskevaan ehtoon** tai sopimuskumppanin **asema siirtyy** yhtiön rakennejärjestelyjen, yritysostojen, sulautumisten ja määräysvallan muutosten tai maksukyvyttömyyden seurauksena kokonaan tai osittain toiselle toimittajalle, joka täyttää alun perin vahvistetut laadulliset soveltuvuusvaatimukset, ja tästä ei aiheudu muita olennaisia muutoksia sopimukseen eikä tällä pyritä kiertämään hankintalain soveltamista;
- 5) kyse on sellaisesta **vähäarvoisesta sopimusmuutoksesta**, joka alittaa EU-kynnysarvot tai liitteen E palveluhankinnoissa ja käyttöoikeussopimuksissa kansalliset kynnysarvot ja joka ei vaikuta sopimuksen yleiseen luonteeseen:
  - muutoksen arvon tulee olla pienempi kuin 10 % alkuperäisen palvelu- tai tavarahankintasopimuksen tai palveluja koskevan käyttöoikeussopimuksen arvosta ja pienempi kuin 15 % alkuperäisen rakennusurakkasopimuksen tai käyttöoikeusurakan arvosta,
  - jos muutoksia tehdään peräkkäin useampia, arvo arvioidaan peräkkäisten muutosten kumulatiivisen nettoarvon perusteella.

Sallitun rahallisen muutoksen laskemista varten tarkistettu hinta on viitearvo, kun sopimukseen sisältyy indeksilauseke (arvon muutosta ei verrata alkuperäisen sopimuksen alkuperäiseen hintaan, vaan esim. siihen hintaan, jota on sopimuskauden aikana korotettu sopimuksen indeksiehdoin).

Sopimuksen irtisanomisen erityistilanteet

Hankintayksiköllä on sopimukseen kirjatuista irtisanomisehdoista riippumatta aina **hankintalakiin perustuva oikeus irtisanoa** hankintasopimus **päättymään välittömästi**, jos:

- 1) sopimukseen on tehty sellainen olennainen muutos, joka olisi edellyttänyt uutta hankintamenettelyä (ks. edellä):
  - yleensä hankintayksikkö voi kuitenkin myös kieltäytyä sopimusmuutoksesta;
- 2) toimittajaa on koskenut jokin hankintalain pakollisista poissulkemisperusteista sopimuksen tekohetkellä:
  - tämä on voinut tulla hankintayksikön tietoon vasta myöhemmin sopimuskaudella;
- 3) sopimusta ei olisi voinut tehdä toimittajan kanssa, koska hankintayksikön on todettu EU-tuomioistuimen menettelyssä rikkoneen vakavasti mm. hankintadirektiivin mukaisia velvoitteita (ko. tilanteessa ei voi vedota oikeusvarmuuden, luottamuksensuojan tai sopimuksen sitovuuden periaatteisiin taikka omistusoikeuden suojaan).

Julkisuus ja tietojensaantioikeudet

Kaupungin viranomaisiin kuuluvan hankintayksikön asiakirjoihin sovelletaan **viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia** kokonaisuudessaan (vrt. kaupungin yhtiöt).

Hankintayksikön päätökseen, jolla on ratkaistu tiedon saantia asiakirjasta koskeva asia, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Asianosaisen tietojensaantioikeus

Hankintamenettelyyn osallistuneella ehdokkaalla tai tarjoajalla on aina oikeus saada tieto kaikista hankinta-asiakirjoista, paitsi siltä osin kuin niihin sisältyy liike- tai ammatillisuuksia tai muita julkisuuslaissa taikka muussa laissa erikseen salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja:

- tarjosten **vertailussa käytetty kokonaishintahinta** on **aina asianosaisjulkinen**, vaikka se olisi liikesalaisuus,

→ **hinnan määräytymisperuste** tai muu tarkempi määrittelytapa, jota ei ole suoraan käytetty vertailuperusteena, **voi olla** tarjoajan liike- ja ammattisalaisuutena **myös asianosaisilta salassa pidettävä** tieto.

Hankintamenettelyyn osallistuneiden lisäksi oikeus tietojensaantiin asianosaisena voi olla myös toimittajilla, jotka eivät ole voineet jättää tarjousta esim. hankintailmoituksen laiminlyönnin vuoksi.

Asianosaisen oikeus tietojen saantiin alkaa **heti, kun hankintapäätös on tehty**.

Muun kuin asianosaisen tietojensaantioikeus

Jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen julkisesta asiakirjasta, myös hankinta-asiakirjoista, paitsi siltä osin kuin niihin sisältyy liike- tai ammattisalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa taikka muussa laissa erikseen salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja. Myös **tarjousten vertailussa käytetty kokonaishinta voi olla** em. perusteilla muilta kuin asianosaisilta **salassa pidettävä**. Viranomaisen asiakirjajulkisuus ei koske kaupungin yhtiöiden hankinta-asiakirjoja.

Tiedon antaminen asiakirjasta, joka ei ole vielä julkinen, on viranomaisen harkinnassa. Tietojen saamista ei tule rajoittaa ilman asiallista perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista. Viranomaisen hankinta-asiakirjat tulevat julkisiksi seuraavasti:

1) Viranomaisen laatima tarjouspyyntö:

→ kun se on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu;

2) Viranomaisen laatima tarjouksen täydennyspyyntö sekä tarjousasian käsittelyä varten laaditut selvitykset ja muut asiakirjat:

→ kun hankintasopimus on tehty;

3) Julkista hankintaa koskevat osallistumishakemukset, tarjoukset sekä muut hankintaa koskevat asiakirjat:

→ kun hankintasopimus on tehty.

Valitus markkinaoikeuteen

Hankintaa koskevan asian voi saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi tekemällä valituksen:

1) se, jota asia koskee (hankintalaissa on hallintolakia **laajempi asianosaikäsite**):

→ myös toimittaja, joka ei ole jättänyt tarjouskilpailussa tarjousta, voi olla asianosainen, jos hankintailmoitus on laiminlyöty tai kilpailutuksen ulkopuolelle jättäytyminen johtuu esim. tarjouspyynnön hankintalain vastaisista ehdoista ja vaatimuksista;

2) työ- ja elinkeinoministeriö EU:n valvontamenettelyä koskevassa asiassa;

3) taho, joka on myöntänyt hankekohtaista tukea rakennushankkeen toteuttamiseen, mikäli tukipäätöksessä on edellytetty, ettei hankintayksikkö saa toteuttaa rakennusurakkaa omana työnä järjestämättä hankintalakiin perustuvaa tarjouskilpailua.

Valitus markkinaoikeuteen voidaan tehdä **hankintayksikön päätöksestä tai muusta hankintamenettelyssä tehdystä ratkaisusta, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan**; esim. tarjouspyynnön julkaiseminen voi olla em. hankintamenettelyssä tehty muu ratkaisu. Valitusta ei voi tehdä hankintayksikön päätöksestä tai muusta ratkaisusta, jos se koskee:

1) yksinomaan hankintamenettelyn valmistelua:

→ oikeussuojakeinoja voidaan kuitenkin käyttää hankintamenettelyn eri vaiheissa ilman erityistä virallisuusvaatimusta; esim. sopimusneuvottelujen aloittaminen konkreettisesti on tahdonilmaisu, johon saa hakea muutosta;

2) sitä, että hankintasopimusta ei jaeta osiin hankintalain mahdollistamalla tavalla;

3) sitä, että kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteena käytetään yksinomaan halvinta hintaa;

4) puitejärjestelyyn perustuvaa hankintaa tai dynaamiseen hankintajärjestelmään hyväksymistä koskevaa hankintayksikön ratkaisua, jollei markkinaoikeus myönnä asiassa käsittelylupaa.

Valitusaika on pääsääntöisesti **14 pv** hankintapäätöksen **tiedoksisäännistä** valitusosoituksineen, mutta:

→ **30 pv**, jos hankintayksikkö on tehnyt hankintasopimuksen noudattamatta puitesopimuksen tai dynaamisen hankintajärjestelmän sisällä tehtävien hankintojen vapaaehtoista odotusaikaa,

→ **6 kk** hankintapäätöksen tekemisestä, jos ehdokkaan tai tarjoajan tiedoksi saama hankintapäätös tai valitusosoitus on ollut olennaisesti puutteellinen,

→ **ei ala edes kulua**, jos hankintapäätöstä tai valitusosoitusta ei ole lainkaan annettu tiedoksi.

Valitusaika on **14 pv** vapaaehtoisen **suorahankintailmoituksen ja sopimusmuutosta koskevan pakollisen ilmoituksen julkaisemisesta**, mutta:

→ **30 pv** suorahankintaa koskevan jälki-ilmoituksen julkaisemisesta tai **6 kk** hankintasopimuksen tekemisestä, jos vapaaehtoista suorahankintailmoitusta ei ole julkaistu.

Valittajan sekä kilpailu- ja kuluttajaviraston on ilmoitettava hankintayksikölle asian saattamisesta markkinaoikeuden käsiteltäväksi viimeistään silloin, kun valitus tai kilpailu- ja kuluttajaviraston esitys

hankintayksikölle määrättävistä seuraamuksista toimitetaan markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus julkaisee päivittäin ylläpidettävää luetteloa vireille tulleista hankinta-asioista osoitteessa www.markkinaoikeus.fi.

Valituksen vireille tuloon liittyvät vaikutukset

Mikäli asia on saatettu valituksella markkinaoikeuden käsiteltäväksi, EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa, joissa on noudatettava odotusaikaa tai suora hankintailmoituksen julkaisemisesta laskettavaa määräaikaa, hankintasopimusta ei saa tehdä ennen kuin markkinaoikeus on joko antanut asiassa pääasiallisen päätöksen tai tehnyt väliaikaisen päätöksen, jolla se on sallinut hankintasopimuksen tekemisen.

Muissa hankinnoissa, eli kansallisissa hankinnoissa ja niissä EU-hankinnoissa, joissa voidaan poiketa odotusajan noudattamisesta, valituksen vireille tulo ei estä hankintasopimuksen tekemistä.

Markkinaoikeuden väliaikaiset päätökset ja hankintayksikön väliaikainen sitoumus

Valituksen tultua vireille markkinaoikeus voi kieltää, keskeyttää tai sallia hankintapäätöksen täytäntöönpanon taikka määrätä hankintamenettelyn muutoin keskeytettäväksi väliaikaisesti markkinaoikeuden käsittelyn ajaksi. Toimenpiteestä ei tule aiheutua vastapuolelle tai muiden oikeuksille taikka yleisen edun kannalta suurempaa haittaa kuin sen edut olisivat.

Täytäntöönpanon **kieltämistä** tai hankintamenettelyn **keskeyttämistä** koskevalla vaatimuksella voi olla käytännössä **merkitystä** hankinnoissa, joissa valituksen vireille tulo ei estä hankintasopimuksen tekemistä, eli **kansallisissa hankinnoissa** ja odotusajan poikkeustapauksissa. EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa, joissa on noudatettava odotusaikaa tai ilmoitettujen suora hankintojen määräaikaa, täytäntöönpano lykkääntyy valituksen vireille tultua suoraan lain nojalla. Markkinaoikeuden väliaikainen päätös voi kuitenkin tulla kysymykseen, mikäli tarjouskilpailun voittaja tai muu asianosainen vaatii markkinaoikeudelta täytäntöönpanon sallimista.

Hankintayksikkö voi antaa markkinaoikeudelle kirjallisen sitoumuksen olla panematta hankintapäätöstä täytäntöön niin kauan kuin asia on vireillä. Tällöin markkinaoikeus ei ilman erityistä syytä anna väliaikaista päätöstä täytäntöönpanon kieltämistä koskevasta vaatimuksesta.

Hankinnan väliaikainen järjestäminen

Jos hankinnasta on tehty valitus markkinaoikeuteen, hankintayksikkö voi järjestää hankinnan väliaikaisesti ilman tarjouskilpailua, jollei sitä voi sen luonteen vuoksi lykätä markkinaoikeuskäsittelyn

ajaksi tai kunnes virhe hankintamenettelyssä on muutoksenhaun johdosta annetun ratkaisun perusteella korjattu. Asiassa on siis arvioitava, onko hankinnan tarve välitön. Välitön tarve voi johtua esim. hankintayksikön lakisääteisestä velvollisuudesta järjestää palvelu, mutta kyse voi olla muustakin sen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömästä hankinnasta. Edellytykset hankinnan väliaikaiselle järjestämiselle ilman tarjouskilpailua eivät ole yhtä tiukat kuin normaalisti suorahankinnassa. Hankinnan arvolla ei myöskään ole lähtökohtaisesti merkitystä arvioinnissa.

Hankinnan väliaikainen järjestäminen ei saa estää sitä, että valittajan vaatimuksesta markkinaoikeuden päätöksellä voidaan:

- 1) kumota hankintayksikön päätös osaksi tai kokonaan;
- 2) kieltää hankintayksikköä soveltamasta hankintaa koskevassa asiakirjassa olevaa virheellistä kohtaa tai muuten noudattamasta virheellistä menettelyä; tai
- 3) velvoittaa hankintayksikkö korjaamaan virheellisen menettelynsä.

Edellä mainittujen edellytysten täyttymisen varmistamiseksi väliaikaista järjestelyä koskevat sopimusehdot on laadittava siten, että sopimus on päätettävissä heti markkinaoikeuden annettua asiassa ratkaisunsa ja päättyy joka tapauksessa viimeistään silloin, kun hankintamenettelyssä ollut virhe on muutoksenhaun johdosta annetun ratkaisun perusteella korjattu. Mikäli välitön tarve on olemassa, hankintayksikkö voi siis järjestää hankinnan väliaikaisesti ilman tarjouskilpailua aina siihen saakka, kunnes uusi tarjouskilpailu on ehditty toteuttaa. Uuden kilpailutuksen käynnistämisessä ei kuitenkaan saa viivytellä.

Väliaikaisen hankinnan tekemisessä on noudatettava hankintalain periaatteita, joita ovat mm. toimittajien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu. Hankintayksiköllä on oikeus valita väliaikaisen sopimuksen kumppaniksi muukin toimittaja kuin tarjouskilpailuun osallistunut tai edellisen hankintasopimuksen sopimuskumppani. Kyseessä voi olla esim. tilanne, jossa muita tarjouskilpailuun osallistuneita toimittajia tai edellisen hankintasopimuksen sopimuskumppania rasittaa hankintalaissa säädetty poissulkemisperuste.

Markkinanoikeuden määräämät seuraamukset

Markkinaoikeus voi määrätä virheellisen hankintamenettelyn johdosta seuraamuksen **vain, jos** lainvastainen menettely **on vaikuttanut hankintamenettelyn lopputulokseen tai asianosaisen asemaan** hankintamenettelyssä. Markkinaoikeuden käytettävissä olevat seuraamukset jakautuvat ns. reaalikeinoin ja toissijaisiin keinoihin.

Reaalikeinot

Markkinaoikeuden tulee käyttää virheelliseen hankintamenettelyyn ensi sijassa reaalikeinoja:

- 1) hankintayksikön päätöksen kumoaminen osaksi tai kokonaan;
- 2) kieltä noudattaa virheellistä menettelyä;
- 3) velvoittaminen korjaamaan virheellinen menettely.

Reaalikeinoja voi käyttää kaikissa hankinnoissa sekä varsinaiseen hankintapäätökseen että muuhun hankintamenettelyn aikana tehtyyn päätökseen, **ellei hankintasopimusta** ole vielä **tehty**. Niitä voidaan käyttää myös yhdessä esim. kumoamalla hankintapäätös ja velvoittamalla hankintayksikkö korjaamaan siinä oleva virheellisyys. Markkinaoikeuden päätöksestä ilmenee, kuinka hankintayksikön tulee menetellä; onko virhe korjattavissa vai joutuuko hankintayksikkö käynnistämään kokonaan uuden hankintamenettelyn, jos se haluaa edelleen tehdä hankinnan.

Toissijaiset keinot

Kun reaalikeinot eivät ole mahdollisia, markkinaoikeus voi käyttää virheelliseen hankintamenettelyyn toissijaisia keinoja:

- 1) hyvitysmaksu:
  - kansallisissa hankinnoissa ainoa käytettävissä oleva toissijainen keino, koska odotusaikasääntely ei niitä koske ja hankintasopimus voidaan tehdä heti;
- 2) tehottomuusseuraamus;
- 3) seuraamusmaksu;
- 4) sopimuskauden lyhentäminen.

Jos hankintasopimus on tehty, reaalikeinot eivät ole yleensä enää mahdollisia. Markkinaoikeus voi kuitenkin kumota hankintapäätöksen samalla, kun määrää tehdyn hankintasopimuksen tehottomaksi.

Jos hankintayksikkö on nimenomaisesti ryhtynyt hankinnan toteuttamiseen, markkinaoikeus voi katsoa hankintasopimuksen syntyneeksi olosuhteiden perusteella ja käyttää toissijaisia keinoja. Toissijaisia keinoja voi käyttää reaalikeinojen sijasta myös, vaikka hankintasopimusta ei ole vielä tehty, jos reaalikeinojen käyttäminen saattaisi aiheuttaa hankintayksikölle, muiden oikeuksille tai yleiselle edulle toimenpiteen etuja suurempaa haittaa.

Hyvitysmaksu

Asianosaiselle, jolla olisi ollut **todellinen mahdollisuus voittaa** tarjouskilpailu virheettömässä menettelyssä, voidaan määrätä maksettavaksi hyvitysmaksu, jos reaalikeinon käyttäminen saattaisi aiheuttaa hankintayksikölle, muiden oikeuksille tai yleiselle edulle suurempaa haittaa kuin toimenpiteen edut olisivat taikka jos valitus on pantu vireille vasta hankintasopimuksen tekemisen jälkeen.

Hyvitysmaksu voidaan määrätä kaikissa hankinnoissa. Sen määrä ei saa ilman erityistä syytä ylittää 10 % hankintasopimuksen arvosta.

Tehottomuusseuraamus

Hankintasopimus voidaan määrätä tehottomaksi, jos hankintayksikkö on tehnyt sen:

- 1) suora hankintana ilman hankintalain mukaista perustetta eikä ole tehnyt suora hankintailmoitusta ja noudattanut siihen liittyvää määräaika;
- 2) vaikka hankinnassa on ollut velvollisuus noudattaa odotusaikaa, ja lisäksi hankintayksikkö on tehnyt muun hankintalain vastaisen virheen, joka on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus;
- 3) vaikka valituksen vireille tulo on estänyt hankintasopimuksen tekemisen, ja lisäksi hankintayksikkö on tehnyt muun hankintalain vastaisen virheen, joka on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus;
- 4) puitejärjestelyyn tai dynaamisen hankintajärjestelmään perustuvassa kilpailuttamisessa käyttämättä vapaaehtoisia odotusaikaa ja kilpailuttamisessa on menetelty hankintalain vastaisesti siten, että virhe on vaikuttanut muutoksenhakijan mahdollisuuksiin saada hankintasopimus.

Tehottomuusseuraamuksen voi jättää määräämättä yleiseen etuun liittyvistä pakottavista syistä.

Markkinaoikeuden päätöksestä ilmenee, mitä sopimuksen vielä täyttämättä olevia velvoitteita tehottomuusseuraamus koskee. Tehottomuusseuraamusta ei voi määrätä kansallisissa hankinnoissa.

Seuraamusmaksu ja sopimuskauden lyhentäminen

Hankintayksikkö voidaan velvoittaa maksamaan valtiolle seuraamusmaksu:

- 1) tehostamaan tehottomuusseuraamusta:
  - esim. jos tehottomuusseuraamus on voitu ulottaa koskemaan vain pientä osaa sopimusvelvoitteista;
- 2) korvaamaan tehottomuusseuraamus niissä tilanteissa, joissa se on jätetty määräämättä.

Seuraamusmaksun määrä ei saa ylittää 10 % hankinta- tai käyttöoikeussopimuksen arvosta. Sen määräämisen lisäksi tai sen sijasta markkinaoikeus voi lyhentää hankintasopimuksen sopimuskauden päättymään määräämänsä ajan kuluttua, jos se ei ole määrännyt hankintasopimuksen tehottomuusseuraamusta yleiseen etuun liittyvistä pakottavista syistä. Seuraamusmaksua ja sopimuskauden lyhentämistä ei voi määrätä kansallisissa hankinnoissa.

Uhkasakko ja oikeudenkäyntikulut

Markkinaoikeus voi asettaa uhkasakon määräämänsä kiellon tai velvoitteen noudattamisen tehosteeksi. Oikeudenkäyntikulut määrätään korvattavaksi ”**häviäjä maksaa**” -periaatteella. Tämä koskee sekä hankintayksikköä että vastapuolena olevaa yksityistä asianosaista.

Jatkovalitus ja markkinaoikeuden päätöksen täytäntöönpano

Markkinaoikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Markkinaoikeuden päätöstä on valituksesta huolimatta noudatettava, jollei korkein hallinto-oikeus toisin määrää. Markkinaoikeuden päätös toissijaisesta seuraamuksesta voidaan kuitenkin panna täytäntöön vasta kun päätös on lainvoimainen. Oikeusrekisterikeskus huolehtii päätöksen täytäntöönpanosta valtiolle maksettavan seuraamusmaksun osalta.

Vahingonkorvaus

Hankintalain vastaisella menettelyllä ehdokkaalle, tarjoajalle tai toimittajalle aiheutettua vahinkoa koskeva vahingonkorvausvaatimus käsitellään **käräjäoikeudessa**. Lähtökohtana on kaikkien varallisuusvahinkojen korvaaminen mukaan lukien saamatta jäänyt voitto. Korvauksen tuomitsemiseksi on näytettävä toteen virheellinen menettely ja todellinen mahdollisuus voittaa tarjouskilpailu virheettömässä menettelyssä.

Kilpailuviraston rooli

Kilpailu- ja kuluttajavirasto valvoo hankintalain noudattamista. Mikäli se katsoo, että kyse on suorahankinnasta ilman laissa säädettyä perustetta, se voi kieltää hankintayksikköä panemasta hankintapäätöstä täytäntöön, ellei hankintasopimusta ole vielä tehty, tai EU:n laajuisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvissa hankinnoissa esittää markkinaoikeudelle mm. tehottomuusseuraamusta, jos hankintasopimus on tehty.

ERITYISALOJEN HANKINNAT

Sovellettavat säännökset ja kynnysarvot

Erityisalojen hankintalakea sovelletaan vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien valtion ja kuntien viranomaisten sekä muiden erityisalojen hankintalain tarkoittamien hankintayksikköjen hankintoihin ja käyttöoikeussopimuksiin. Osa erityisalojen hankintalain säännöksistä koskee vain viranomaishankintayksikköjä. Myös erityisalojen hankintayksikköjen kanssa yhteishankintoja tekevät, yleisen hankintalain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa harjoittavat hankintaviranomaiset voivat joutua arvioimaan erityisalojen hankintalain soveltamista yhteishankintoja koskevien säännösten perusteella.

Laki on jaoteltu hankintalain systematiikkaa vastaavasti:

- osan I yleisiin säännöksiin
- osan II menettelysäännöksiin, joita sovelletaan tavara- ja palveluhankintoihin sekä suunnittelukilpailuihin kynnysarvolla 431 000 euroa sekä rakennusurakoihin kynnysarvolla 5 382 000 euroa
- osan III sosiaali- ja terveystalouteen sekä muihin erityisiin palveluhankintoihin, joita sovelletaan kynnysarvolla 1 000 000 euroa, sekä käyttöoikeussopimuksiin, joita sovelletaan kynnysarvolla 5 382 000 euroa
- osan IV kaikille hankinnoille yhteisiin säännöksiin.

Kynnysarvojen ajantasaisuus on varmistettava.

Hankintayksiköt

Erityisalojen hankintayksikkösäännökset eroavat osin hankintalain vastaavista. Erityisalojen hankintayksikköjä ovat valtion ja kuntien viranomaishankintayksiköt sekä julkiset yritykset ja viranomaisen myöntämän erityis- ja yksinoikeuden nojalla toimivat yksiköt.

Kunnissa erityisalojen hankintayksikköjä ovat mm. kuntien joukkoliikenne- ja satamaviranomaiset sekä vesi- ja energiahuollon alalla toimivat kuntayhtiöt joko kuntien viranomaishankintayksikköihin kuuluvina julkisoikeudellisina laitoksina tai julkisina yrityksinä. Asemalla on merkitystä, koska osa erityisalojen hankintalain säännöksistä koskee vain viranomaishankintayksikköjä.

Julkisoikeudellinen laitos eroaa julkisesta yrityksestä sen määritelmään sisältyvän ”perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta”

osalta. Yleisen edun mukaiset tarpeet on siis määritelty kaupallisiksi tai ei-kaupallisiksi sekä teollisiksi tai ei-teollisiksi. Julkisoikeudellisen laitoksen määritelmä on molemmissa hankintalajeissa sama; ks. tarkemmin Ohjeesta *Hankintalain yleiset säännökset/julkisoikeudellinen laitos*.

Lain soveltaminen

Erityisalojen hankintalain soveltaminen riippuu ensisijaisesti hankkivan yksikön ja sen harjoittaman toiminnan luonteesta, ei hankinnan kohteesta. Asiassa on siten ensin **tarkasteltava, harjoittaako hankinnan tekijä erityisalatoimintaa ja liittyykö hankinta tämän toiminnan harjoittamiseen**. Jos liittyy ja hankinnan tekijä täyttää erityisalojen hankintalain mukaisen hankintayksikön määritelmän, on selvítettävä, ylittyykö hankinnalle asetettu kynnyksiarvo sekä soveltuuko hankintaan jokin lain soveltamisalarajaus.

Erityisalojen hankintalain yleisiin soveltamisalarajauksiin kuuluu mm. määräys siitä, että lakia ei sovelleta hankintoihin, joita hankintayksikkö tekee muun kuin erityisalatoiminnan harjoittamiseksi. Mikäli erityisalatoiminnan harjoittajan tekemä hankinta liittyy hankintalain mukaisen toiminnan harjoittamiseen, on sen hankintayksikköasemaa tarkasteltava tämän osalta hankintalain säännösten mukaisesti. Jos se on myös hankintalain mukainen eli ns. viranomaishankintayksikkö, tulee sen muuhun kuin erityisalatoimintoon tehtyyn hankintaan soveltaa hankintalakia.

Erityisalatoimintaa harjoittavien

- **viranomaishankintayksikköjen** tulee kilpailuttaa muut kuin erityisalatoiminnan harjoittamiseen kohdistuvat hankintansa hankintalain mukaisesti,
- **julkisten yritysten** ei tarvitse soveltaa kumpaakaan hankintalakia hankintaan, joka ei liity erityisalatoiminnan harjoittamiseen.

Sekamuotoiset sopimukset ja useita toimintoja koskevat hankinnat

Säännös **sekamuotoisista sopimuksista** koskee sopimuksia, jotka sisältävät eri hankintalajeja tai sekä hankintasopimuksia että käyttöoikeussopimuksia taikka lain soveltamisalaan kuuluvia ja sen ulkopuolelle jääviä hankintoja tai muita oikeustoimia. Säännös vastaa hankintalaissa asiasta määrättyä; ks. Ohjeesta *Hankintalain yleiset säännökset/sekamuotoiset sopimukset*.

Säännös **useita toimintoja koskevista hankintasopimuksista** koskee erityisalojen myös hankintalain soveltamisalaan kuuluvaa tai molempien hankintalakien ulkopuolelle jäävää toimintaa harjoittavan hankintayksikön tekemiä sopimuksia, joiden kohteena oleva hankinta palvelee samalla useampaa toimintoa. Kyse voi olla esim. yksikön kaikkea toimintaa koskevasta järjestelmä-hankinnasta. Hankinta on kuitenkin **jaettava eri hankintasopimuksiin, mikäli se on**

objektiivisesti arvioiden mahdollista ilman, että hankinnan tarkoituksenmukainen toteutuminen vaarantuu.

Useita toimintoja palvelevaan, **ei jaettavissa olevaan** erityisalojen hankintayksikön hankintaan **sovelletaan sitä toimintoa koskevia säännöksiä, johon liittyen hankinta objektiivisesti arvioiden ensisijaisesti tehdään**, paitsi jos jokin toiminto kuuluu puolustus- ja turvallisuushankintalain soveltamisalaan, jolloin hankintasopimus on tehtävä sen mukaisesti. Hankinnan ensisijaisen tarkoituksen määrittely perustuu arviointiin tarpeista, joita hankinta ensisijaisesti palvelee. Mikäli sopimus jätetään kilpailuttamatta, koska objektiivisesti arvioiden se ei ole jaettavissa ja palvelee ensisijassa hankintalakien soveltamisalan ulkopuolelle jäävää toimintoa, voi

→ toisenlainen arvio johtaa siihen, että kyse onkin laittomasta suorahankinnasta; tämä koskee varsinkin julkisia yrityksiä, joiden ei tarvitse kilpailuttaa erityisalojen toimintojen ulkopuolelle jääviä hankintoja hankintalain mukaisesti.

Jos hankinnan ensisijaista kohdetta **ei voida objektiivisesti määritellä**, on **noudatettava yksityiskohtaisempia säännöksiä**, eli aina joko hankintalakia tai erityisalojen hankintalakia. Jos sopimus koskee erityisalojen hankintalain soveltamisalaan kuuluvan toiminnon ohella hankintalain soveltamisalaan kuuluvaa toimintoa, sovelletaan siis hankintalakia, ja jos toinen toiminto ei kuulu kummankaan hankintalain soveltamisalaan, erityisalojen hankintalakia.

Useita toimintoja koskeva hankintasopimus **voi koskea myös yhteishankintaa**, jossa on osapuolena muitakin kuin erityisalojen hankintayksiköitä. Kyse voi olla esim. tilanteesta, jossa vesi- tai energiahuollon alalla toimiva hankintayksikkö hankkii vesi- tai energiahuollon toimintoon kuuluvan maanrakennusurakan, johon liittyy myös maa-alueen omistajana olevalle kunnalle kuuluviin osiin kohdistuvia hankintoja, kuten katujen pintarakenteiden uusimista. Mikäli hankintasopimus ei ole objektiivisesti arvioiden jaettavissa osiin, sovellettava laki määräytyy hankinnan ensisijaisena kohteena objektiivisesti arvioiden pidettävän toiminnon perusteella. Objektiivinen arvio jakamisesta koskee hankinnan toteuttamisen järkevää ja tarkoituksenmukaista tapaa, em. tilanteessa esim. urakan hallittavuutta kokonaisuutena ja siihen liittyviä taloudellisia näkökohtia.

Ks. Ohjeesta myös *Lahden kaupungin hankinnat/Hankinnan käsite ja hankintojen sääntely*.

Joukkoliikenne ja satamatoiminnot

Julkisen henkilöliikenteen kuljetuspalveluja koskevien verkkojen tarjoamiseen liittyviä toimintoja ja satamatoimintoja harjoittavat viranomaiset tai muut erityisalojen hankintayksiköt soveltavat ko. toimintoon kuuluviin hankintoihinsa erityisalojen hankintalakia. Erityisalojen hankintalain soveltaminen määräytyy siis hankkivan yksikön harjoittaman toiminnan luonteen, ei hankinnan kohteen perusteella.

Kuljetuspalvelujen verkolla tarkoitetaan palvelua, jota tarjotaan viranomaisen toiminnalle asettamilla ehdoilla. Ehdot voivat koskea esim. liikennöitäviä reittejä, käytävissä olevaa kuljetuskapasiteettia tai vuorotiheyttä. Julkisia henkilöliikenteen kuljetuspalveluja mm. linja-autoilla, raitio- ja rautateitse sekä metrolla tarjoavien **verkkojen** rakentaminen, huolto ja ylläpito sekä **tarjoaminen toimittajien**

saataville niitä **suunnittelemalla, ohjaamalla sekä organisoimalla kuuluvat erityisalojen hankintalain soveltamisalaan** lukuun ottamatta soveltamisalapoikkeusta, jonka mukaan lain soveltamisesta liikenteen palveluista annetussa laissa tarkoitettuihin palveluhankintoihin säädetään **liikenteen palveluista annetussa laissa**. Ko. lain hankintamenettelyä koskevan 162 §:n mukaan sen **kilpailuttamissäännöksiä sovelletaan** hankintalakien sijasta silloin, **kun järjestely toteutetaan käyttöoikeussopimuksena**, jonka kohteena ovat linja-autojen tai raitiovaunujen julkiset henkilöliikennepalvelut. Myöskään yleisten maanteiden rakentaminen, huolto, ylläpito tai tarjoaminen eivät kuulu erityisalojen, vaan hankintalain alaiseen toimintaan, vaikka myös linja-autojen liikennöimät verkot ovat kuljetuspalvelujen verkkoja.

Toimivaltaiset viranomaiset on määritelty liikenteen palveluista annetussa laissa. Tieliikenteen osalta näitä ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä nimetyt kunnalliset ja seudulliset viranomaiset, mm. Lahden kaupunki ympäristökuntiansa muodostamalla alueella. Toimivaltaisten viranomaisten ohella kuljetuspalvelujen suunnittelusta, ohjauksesta ja organisoinnista vastaa Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä, josta on oma lakinsa. Erityisalojen toimintaan kuuluu lisäksi kuljetuspalvelujen tarjoaminen yleisölle viranomaisen asettamin edellytyksin kuljetuspalvelujen verkossa, ja tällaisia palveluja tarjoava yksikkö on esim. metro- ja raitiovaunuliikennepalveluja Helsingissä tarjoava HKL.

Erityisalojen hankintalakia sovelletaan myös lentoasemien ja meri- tai **sisävesisatamien ylläpitoon** sekä muuhun lentoasemien, meri- tai **sisävesisatamien tai terminaalipalvelujen saattamiseen** lento-, meri- tai **sisävesiliikenteen harjoittajien käyttöön**. Lain soveltamisalaan kuuluvaan palvelutoimintaan liittyviä hankintoja ovat siten kaikki lentoaseman ja sataman joustavaan ylläpitoon liittyvät hankinnat kuten esimerkiksi terminaalirakennusten rakentaminen sekä matkustajien palvelut.